

A. ROSETTI

Profesor Universitar
Director al Fundației pentru Literatură și Artă
„Regele Carol II”

I. CREȚU

Prof. la Liceul Gh. Lazăr
București

J. BYCK

Prof. la Liceul de băieți
Câmpina

MANUAL
de **LITERATURĂ** și **LIMBĂ**
ROMÂNĂ

pentru **CLASA A II-a SECUNDARĂ**

Aprobat de Ministerul Instrucțiunii cu ord. Nr. 425 din 1935

EDIȚIA I-a

EDITURA AUTORILOR ASOCIAȚI

83 — 935 — 3000

Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

Biblioteca Centrala

L129241160

Biblioteca Centrala Universitara - Sibiu

A. ROSETTI

Profesor Universitar
Director al Fundației pentru Literatură și Artă
„Regele Carol II”

I. CREȚU

Prof. la Liceul Gh. Lazăr
București

J. BYCK

Prof. la Liceul de băieți
Câmpina

Timen.
aug. 39.
Sibiu.

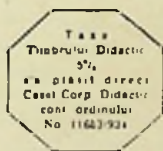
MANUAL

de LITERATURĂ și LIMBĂ

ROMÂNĂ

PENTRU CLASA A II-a SECUNDARĂ

Aprobat de Ministerul Instrucțiunii cu ord. Nr. 425 din 1935

EDIȚIA I-a

759

UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA”
- SIBIU -
INVENTARIAT 1998

EDITURA AUTORILOR ASOCIAȚI

83-935-3000

Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

PARTEA I-a

BUCĂȚI DE LECTURĂ

I. R e v e d e r e

— Codrule, codrușule,
Ce mai faci, drăguțule,
Că de când nu ne-am văzut,
Multă vreme a trecut,
Și de când m'am depărtat,
Multă lume am umblat.

— Ia eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troienind cărările
Și gonind cântările;
Și mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult
Pe cărare spre izvor
Ce le-am dat-o tuturor,
Umplându-și cofeele
Mi-o cântă femeile.

— Codrule cu râuri line,
Vreme trece, vreme vine:
Tu din tânăr precum ești,
Tot mereu întinerești.

— Ce mi-i vremea, când de veacuri
Stele-mi scânteie pe lacuri,

Că de-i vremea rea sau bună,
Vântu-mi bate, frunza-mi sună;
Și de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.

Numai omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor,
Iar noi locului ne ținem,
Cum am fost, așa rămânem:
Marea și cu râurile,
Lumea cu pustiurile.
Luna și cu soarele.
Codrul cu izvoarele.

M. Eminescu

2. Dimineți de Iulie

Seara, între moș Costache vizitiul și între copii, s'a făcut un legământ mare: a doua-zi, cu noaptea 'n cap, să se coboare toți la iaz la Morișcă, ca să prindă pește și raci cu undițele.

Nunuța, acum fată de liceu, nu văzuse niciodată un iezer în răsărit de soare și nutrea în fundul sufletului un plan misterios: să se inspire și să facă o poezie.

Ionaș, băiatul, visa sodom de pește și de raci, undițele trase când cu dreapta, când cu stânga, și crapi frumoși și mari sticlind și sbătându-se în vârful cârligelor. Duduia Adela, poreclită Nezu din pricina ochisorilor ei japonezi, nu zicea nimic.

Iar Viorica, fetița mezină, delicată și cu voce moale, cu ochii albaștri sub sprâncene negre, avea o mare bănuială și ruga din toată inima pe moș-Costache să nu care-cumva s'o lase acasă și să n'o ia și pe dânsa la iaz la Morișcă.

„Moș-Costache... să știi mata că merg și eu! Să mă scoli și pe mine!

— Bine, duduică, te scol... dar mamaia te lasă?

— Mă lasă. A zis că dacă nu mă pot scula, mă lasă să mă duc și eu... Te rog, moș-Costache, să mă iei și pe mine!

— Bine, dudue Viorică, te luăm și pe mata.

— Da! Chiar pe mine să mă scoli mai întâi și mai întâi! se ruga cu însuflețire și cu capul plecat pe un umăr fetița.

Moș Costache începu a râde cu bunătate și cu duioșie; apoi pofti pe cuconaș și pe duduică să se ducă la culcare, dacă vor să se scoale în zori de ziuă. Și după ce Ionaș mai inspectă și mai pipăi odată nenumăratele undiți pe care și le lucraser el de cu ziuă, plecară cu toții în casa cea mare, pe când vizitiul se lă-

sa c'un geamăt de maldărul de fân din preajma grajdului, și se întinse cu fața spre stele, în pacea ogrăzii boierești. Noaptea de Iulie era călduță ș'o adiere abia simțită trecea din când în când prin mestecenii din preajmă. Frunzele lor mișcătoare deodată luciră.

„A răsărit luna”... mormăi bătrânul. Și se 'ntoarse pe-o coastă. În privirea lui trudită o clipă se zugrăviră curtea înaltă și acareturile întinse, negre ca de cărbune, apoi pieriră, și pleoapele-i căzură ca de plumb.

Și cum nopțile de vară trec iute, ca 'ntr'o bătaie de aripă, îndată începu a cânta de straja a treia cocoșii, — întâi în poiata boierească, cu larmă și bătăi de aripi, apoi în vecini, apoi în depărtări tot mai mari, muzical și stins. Și moș-Costache se sculă încet din cuibarul lui de fân, se purtă prin lumina de sfârșit de noapte a lunii până la fântână și-și răcori ochii cu apă rece; apoi, cum era înțelegerea, întinse pe fereastra deschisă dela odaia copiilor o vargă subțirică de undiță și împunse pe madama Ileana.

„Ce este? întrebă cu mult după aceea cu glas somnoros, Nunuța, care de cu seară voia să facă o poezie. Lasă-mă 'n pace! Lasă-mă să dorm!”

Bătrânul începu a râde cu bunătate afară, lângă cerdac.

Dar glasul subțire și vioi al mezului se auzi, ș'un obraz cercetător se arătă în întunecul ferestrei.

„Vai! ce m'am speriat! Mata ești, moș-Costache?”

— Eu, duduie. Ș'am venit, precum ne-a fost tocmeala, ca să mergem la baltă.

— Eu sunt îndată gata. S'a sculat și Ionaș. Numai Nunuța-i somnoroasă. Spune-i, moș-Costache, să se scoale.

— Ce oameni! ce oameni! bombăni fetița cea mare, sculându-se în capul oaselor. Ei, iaca merg, merg nu mai faceți atâta gură!

În cerdac, lângă barba bătrânului, deodată răsări tăcută și fericită, și mezina, în cămășuța ei de noapte.

„Merg și eu, merg și eu! cânta ea cu glasul-i dulce.

— Asta-i fata moșneagului cea cuminte... îi răspunse moș Costache, făcând aluzie la o veche cunoștință a Vioricăi, din cel dintâi basm al copilăriei.

Madama Ileana, în umbra odăii, începu a căuta strae, ghețe, apă și cafea cu lapte — apoi, într'un târziu, copiii ieșiră tropăind și împresurată în mijlocul ogrăzii pe vizitiu.

„Abia-s trei ceasuri... îi zise Nunuța privind deaproape la ceasornicu-i micuț dela încheetura mâinii stângi. — mie-mi era somn, ș'ași mai fi dormit...

— Ei, da, îi răspunse bătrânul; dar vezi că peștii și racii s'au sculat și ne așteaptă!

— Se'nțelege! se'nțelege! zise Ionaș. Prin urmare, hai să mergem mai de grabă!

Și apucând din mâna bătrânului mănunchiul lui de undiți, o porni înainte pe poartă.

Bătrânul mergea cu fruntea plecată, cu pletele cărunte revărsate pe umeri, cu ochii lui mici plini de gânduri. Din când în când, răspundea zâmbind la câte o întrebare a copiilor. Apoi numai pașii li se auzeau pe cărarea uscată de secetă.

Ziua se întinse deplin pe lume. În căldura văii, iazul luci deodată ca oțelul, și copiii sloboziră strigăte de mirare.

Printre răchiți tunse intrară pe zăgaz și Moș Costache se opri puțin ca să cerceteze un ochiu mare de apă neagră, împresurat c'o perie deasă de trestii.

„În locul acesta e foarte bine... declară el, cu liniște. Aici am prins eu mult pește în viața mea!”

— Aici? în locul acesta? întrebă cu interes băiatul. Arată-mi cum să pun râma și cum să svârl undița! adăogă el cu mare grabă.

Moș Costache îi arăla cum să puie râma și cum să

svârle undița, și el își vârî năsușorul între degetele bătrânului.

— Eu vreau să prind raci, zise cu oarecare sfială Nezu.

— Bine, duduică, mata îi prinde raci. Și bătrânul îi pregăti o undicioară cu carne și meredeu.

Viorica îl privia cu interes cum desfășură sforile, cum punea nada. Crezu că și ea trebuie să arate ce preferă :

Eu nu vreau să prind raci, vorbi ea cu vocea-i dulce.

— Bine, dudue Viorică, mata să nu prinzi raci!

Deodată domnișoara Nunuța strigă ascuțit: „Uite o cloșcă cu răfuște !

— Au ieșit și ele disdediminează la prins pește..., zise bătrânul, pe când, c'o mișcare lină, trăgea undița și scotea în cea dintâi puzderie de soare o ochiană cu aripioarele roșii. Copiii bătură din palme, entuziasmați.

Moș Costache scoase chiticul din undiță și-l scupă ușor :

„Ptui! noroc să dee Dumnezeu!”

— La mine încă n'a venit! vorbi cu părere de rău Ionaș.

— Vine, vine, nu te teme, numai să știi să-l scoți... îi răspunse cu bunătate bătrânul. Uitați-vă cu toții la plută. Când vine peștele și-o făcnește, pluta tremură și înfioară apa. Când a prins peștele râma, pluta se confundă. Atunci smuncești ușor de vargă și tragi peștele afară... Uite, — așa!

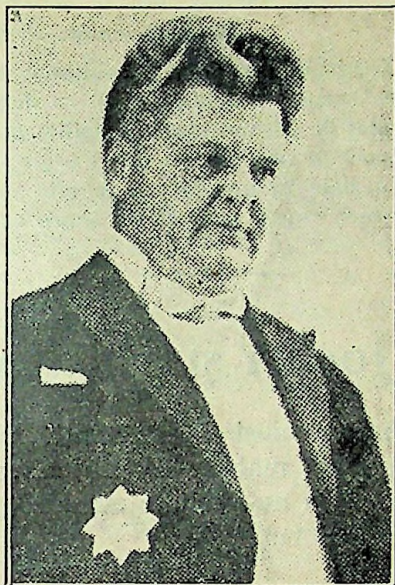
Și bătrânul trase, în lucirea răsăritului, din baltă, a doua ochiană cu pană roșie.

„La mine nu vine ! se tângui băiatul iar.

— Ba a venit, îi șopti bătrânul. Uite: ți-a cufundat pluta! Trage!

Cu inima bătând, Ionaș încordă varga, simți în de-

gete o vibrare ușoară și când svâcni peștele la fața apei, apoi în lumină, sbătându-se și sticlind, el înțelese că în clipa aceea se petrecuse pentru dânsul cel mai mare și mai fericit eveniment al vieții lui.

M. Sadoveanu

Puse altă râmă, svârli undița și rămase cu ochii la plută, într'o mare încordare.

Cu pași ușori, Moș Costache trecu la duduia Adela, îi apucă ușor vârguța, trase racul dela fund și-l prinse în cupa meredeului. Ea nu zise nimic. Privea racul, cu ochi sclipitori. Apoi, cu mișcări de mâță și cu mare luare-aminte, după o clipă, începu și ea a trage undița și a pregăti meredeul. Când văzu cel dintâi rac prins de dânsa, mișcându-și greoi cleștele, tresări, dar nu dădu nici un țipăt. Cu buzele strânse îl privi lung, apoi îl apucă delicat, cu două degete, și-l asvârli în cosul de alături.

Moșneagul o privea cu coada ochiului și dădu încet din cap, mai mult către sine, în semn de mare admirație.

Jar în liniștea dimineții se auzea ca'n vis zvetul în-năbușit și slab al morilor.

M. Sadoveanu: *Neagra Șarului*

CUVINTE EXPLICATE. *sodom* = mulțime; *mezina* = cea mai mică dintre surori; *acareturi* (pl.) = dependințele casei; *poiata* = coteț de păsări; *strae* = haine; *meredeu* = plasă de sfoară în formă de sac pentru prins pește; *nadă* = hrană care amăgește peștele în undiță sau în alte instrumente de prins pește; *prisacă* = locul unde se țin stupii cu albine, vara.

3. Jocuri și ghicitori

Copiii cutreeră voioși via părăginită. Un șir, ținându-se cu amândouă mâinile de mijloc, se încolăcia, strigând de frică să nu-i înhațe „mama gaia”. Fetele începuseră d'a ulciorul.

— Cum dai ulciorul ?

— Cum îl vrei.

cu ochii verzi,

ș'o lingură de păsat

să nu zacă de vărsat.

Sub castani oameni stau de vorbă. Numai moș Doroftei judecă cel din urmă clondir, și-l stoarce, picătură cu picătură.

— Așa să se scurgă ochii fetelor după mine.

— Ei așa, ți-ai trăit traiul, ți-ai păpat mălaiul, zise una dintre femei. Mai bine ne-ai spune câte ceva, de, mai altfel, nu ca nea Tămădueanu.

— Hai să spunem ghicitori, zise Doroftei, începând a cânta, legănând capul, cam fără voe, aici p'un

umăr, aci pe celalt. Și lumea se grăbi a-i da de nimic ghicitorile lui.

— Bulgăraș de aur, joacă pe piele de taur ?

— Soarele.

— Nuea vâjâia, ocolii țara cu ea ?

— Gândul.

— Șervet vârgat, pe Dunăre aruncat ?

— Șarpele.

— Miști, moșato!

— Curcubeul.

— Ei așa, așa mai merge.

— Sus copaie, jos copaie, la mijloc carne de oaie ?

— Scoica.

— Hudurubaie-baie, bună de bătaie ?

— Toba.

— Ce e mic, mititel, își îndreaptă Vodă hainele pentru el ?

— Puricele.

.
Băieții o tuliră d'a-lungul vici, strigând în goana lor:

— Cine vrea d'a „puia-gaia” să-i adune tigaea ?

— Cine vrea d'a „v'ați-ascunselea ?”

— Cine d'a „hâra” care taie vâna ?

— Cine d'a foarfeca ?

Iar fetițele :

— Cine vrea d'a „leapșia ?”

— Cine d'a „fețele ?”

— Cine d'a „ineluș învârtecuș, p'al cui deșt te-ai pus ?”

— Cine d'a „hai la groapa cu furnici” care pișcă mari și mici ?

B. Delavrancea: Sultânica

4. Icoane din Carpați

Este ceasul când truditul
Muncitor voios aruncă
La o parte grija zilei
Și uneltele de muncă ;
S'au întors dela pășune
Liniștitele cirezi,
Umbre cresc pe nesimțite
Prin grădini și prin livezi.

Dar un svon de mii de glasuri
Umple zarea fără veste:
Craiul zilei, stând s'apună,
A încremenit pe creste.
Văile răsună toate.
Dealurile viu răspund
Și vijelios se'nalță
Pulberea departe'n fund.

Sună dealul, valea sună,
Stă văzduhul să se spargă
De tălângi nenumărate
Ce izbesc în bolta largă.
Căci coboară dela munte
Oile, și curg puhoi —
Cu un greu potop de ceață
Înainte și 'napoi...

Un berbec cu coarne 'ntoarse,
Tacticos și prea cuminte,
După gât c'un clopot mare,
Merge singur înainte.
Pe la margine dulăii,

Urechiatul la mijloc.
Cu desagii grei în spate
Anevoie'și face loc.

Iar prin pulbera de aur
Tocma'n capul celălalt,
Crește umbra 'ntunecată
A ciobanului înalt,
Cu căciula într'o parte,
El pășește plin de fală,
Seara purpurie-i schimbă
Zeghea 'n manta triumfală...

St. O. Iosif : *Poezii*

CUVINTE EXPLICATE. *zeghe*—suman, haină lungă de dimie albă, groasă, pe care o poartă mai ales țăranii de la munte.

5. Paraschiva

Ce greu e de găsit în ziua de azi slugi credincioase, cu milă și cu dragoste de stăpâni și de casă... A!... unde sunt slugile de odinioară, din casa părintească ? Pârvu, vizitiul, a stat la noi treizeci și șase de ani ; îl moștenise tata dela bunică-mea. Dinu, feciorul, a murit în curte la noi, după douăzeci și opt de ani de slujbă ; iar bucătăreasa... Săraca Paraschiva !... Era ca o rudă ; cu ea ne-am pomenit pe lume. Ea ne descânta când eram deochiați, ea ne trăgea când eram răciți, ea ne mângâia când eram necăjiți... Parc'o văd în curtea din fund, curtea păsărilor, înconjurată de o sută de lighioane, pe care le cunoștea și le deosebea de ne minunam : Pestrița cu moț, pestrița bearcă, neagra porumbacă, neagra pintenoagă, alba mare ; — o sută de lighioane, găini, găște, rațe, avea fiecare numele ei deosebit... Parc'o aud vorbind cu ele : „Ei ho ! nebuno, ce te 'ndeși așa, parcă n'ai mâncat de aseară” ; ori : „dar tu, ce-i stai așa ca o mironosiță ? Vezi dacă te'ndopi nebunește ? Ia să vadă maica dacă ai căldură” . Și lighioanele se lăsau să le ia în mână, fără nici o împotrivire, simțind bunătatea sufletului ei curat și fără ascunzători... Trei zile după ce am îngropat pe mama, Paraschiva a stat închisă în casă, bolnavă. La trei zile, când a ieșit și am dat cu ochii de ea, am rămas încrămenit, — așa i se schimbase chipul și privirea, în care murise toată vioiciunea, toată voioșia de altădată... A venit la mine, mi-a luat capul între mâini, m'a sărutat adânc pe frunte și a plecat în spre poartă... — „Unde te duci, Paraschivo ?” Când a ajuns la poartă s'a oprit, s'a uitat lung înapoi de jur împrejurul curții, s'a închinat, a sărutat stâlpul porții și a ieșit. „Unde te duci, Paraschivo ?... Pe seară au găsit-o spânzurată la hanul lui Pitiș...

I . AL. Brătescu-Voinești : *Nuvele*

CUVINTE EXPLICATE. *porumbac* = negru-albăstrui, ca gușa porumbelului; (*găină*) *pintenoagă* = cu pete albe la picior.

Moș Stan

V'ați gândit, copii, că oamenii mari din jurul vostru au fost și ei odată mici ca voi? Ei bine, întrebați-i pe fiecare să vă spuie ei drept, dacă nu-și amintesc cu drag de copilăria lor. Și voi o să fiți odată mari și voi o să povestiți copiilor voștri celor de acum și o să vedeți atunci cât farmec, câtă gingășie e în vârsta asta a voastră, când treceți din brațe în brațe, din mângâiere în mângâiere, când profesorii se ostensesc pentru voi și părinții vă poartă grijile și nu vă lasă decât una singură vouă: grija școlii.

Și eu am fost ca voi, copii; și eu țin minte multe, multe din copilăria mea și vi le povestesc aici, ca să vedeți cum erau și cum simțeau copiii de odinioară. Nu m'am ferit să arăt până și isprăvile celor răi, fiindcă știu că fapta rea învață pe oamenii cumiști să știe ceea ce nu trebuie să facă.

Era la modă în școala primară, unde fusesem dat, și mai ales între băieții din clasa mea, clasa întâia, să se joace „la nasturi”. Cu cât un nasture era mai frumos și mai rar, cu atât era mai căutat și prețuit cât doi, cât trei, cât cinci de ceilalți. Mai ales nasturii militărești avea o căutare grozavă. Era un copil, Spângescu, fiu de căpitan; el aducea nasturii cei mai scumpi, pentru că-i găsea la tunicile vechi ale tatălui său. Aceasta ne făcea să-l cam pizmuim, noi, care n'aveam miliție pe acasă. În zadar tăiasem eu toți nasturii dela paltonul tatei, de geaba noi înfundasem toată ziua în garderobul cu haine de iarnă; nu găseam nasturi frumoși cum aducea Spângescu, și pace,

Cu toate acestea, erau și la mine acasă nasturi de metal. Da, moș Stan avea nasturi de alamă.

Moș Stan era un vechiu credincios în curtea noastră. Eu, de când mă știu pe lume, acolo l-am apucat, bătrân, cam scurt de vedere și blând la vorbă ca orice moș cuminte. Era un fel de îngrijitor prin curte; vedea de grădină, altoia trandafirii și pomii, îngrijea de

I. A. Basarabescu

porumbei și căra apă toată ziua. În tinerețea lui, fusese gardist la comună, și, de pe vremuri îi rămăsese o tunică și o manta militărească, pe care o purta iarna; iar vara o întindea în fundul grădinii, sub dud, pe iarbă verde, și se culca pe ea. Da, copiii, acestei mantale a lui moș Stan, i-am pus gând rău într'o bună dimineață. Avea niște nasturi de-ți luau ochii, cică moș Stan era bătrân harnic; el își ștergea și acum nasturii, parcă tot la cazarmă ar fi fost.

Mi-aduc aminte cum mi-a bătut inima, când m'am apropiat de dudul lângă care dormea moșul. Era într'o după amiază spre sfârșitul lui Aprilie. Frumos timp. Soarele încălzea ca vara și păsărelele ciripeau, pilite printre ramurile cașiilor înfloriți. Moș Stan sforăia la umbră. Așa dar puteam să-i șterg un nasture. Aveam briceagul deschis într'o mână și tremuram ca varga. In sfârșit, m'am încredințat bine că doarme ; am pipăit un colț al mantalei, și încetișor, cu un hoț, i-am desprins un nasture, dela gât, ca să nu bage de seamă. Da, eram stăpân pe comoară ; am fugit prosteste. M'am oprit drept la maidanul de peste drum, unde copiii se jucau cu nasturii. Fu un adevărat triumf. Invinsesem pe Spăngescu. Nasturele meu făcea cât zece nasturi de palton, cât douăzeci de haină și cât un pumn plin de nasturi de jiletă. Eram viteazul zilei.

A doua zi, luai un alt nasture ; a treia zi, asemenea. Toată săptămâna aceea, am măcelărit mantaua bietului moș Stan. Și aceasta n'o socoteam ca furt, ci ca o ambiție. Nu vream să râdă de noi un Spăngescu cu nasturii lui.

In Duminica următoare, când moș Stan vru să curețe nasturii, îl auzii tânguindu-se și ocărînd că nu știe cine i-a pustiit așa mantaua. De mine, nici pome-neală nu era. Așa dar, eram scăpat.

După prânz, vrusei iarăși să-mi urmez obiceiul. Mai erau patru nasturi pe toată mantaua. Mă apropiai de moș Stan cu multă îndrăzneală. Invațatul rău mă făcea să merg la sigur.

Tocmai începusem atacul nasturelui, când, deodată, ceva cu un clește de fier îmi apucă brațul și auzii:

— Te-am prins, hoțule!

Intr'adevăr, moș Stan mă prinsese. Era deștept ; se făcuse într'adins că doarme.

O! ce spaimă am tras ! Se vede că mă îngălbenisem,

căci moș Stan, care mă iubea mult, schimbă deodată tonul și, netezindu-mă pe cap, îmi zise :

— Bine, moșicule, tocmai dumneata ? Conașul meu ăl drag, să-mi faci d'astea, să te bucuri așa la un om sărac? Apoi eu de abia lupt, cum pot, pentru o pâine, și d-ta, în loc să mă ajuți, mă lași să umblu desbrăcat la iarnă?

Și-l trecură lacrămile. Pe mine, barem, mă înneca plânsul de-a-binelea, căci vorbele lui mă atingeau în suflet și-mi deschiseră ochii asupra faptei mele.

Aveam într'o pușculiță niște gologani strânși. M'am dus în casă, am luat-o și aducând-o, i-am dat-o lui moș Stan:

— Poftim să-ți cumperi alții.

Și am fugit, că nu puteam să-mi stăpânesc rușinea și plânsul.

De atunci, n'am mai jucat nasturi, și tot de atunci, copii, am rămas și astăzi cu o slăbiciune: de câte ori întâlnesc vreun bătrân și mai ales un bătrân pe care văd o tunică militărească, cel din urmă ban ce ași avea, i-l dau lui. Căci și acuma, parcă-mi sună dureros în ureche vorbele lui moș Stan.

— Bine, moșicule, te bucuri la un om sărac? De-abia lupt pentru o pâine, și dumneata, în loc să mă ajuți, mă lași să umblu desbrăcat la iarnă ?

I. A. Basarabescu

7. Mătușa Smaranda

Mică, motololită parcă, în fusta ei verde și în cațaveica roșie căptușită cu blană de vulpe, pare că o văd, ici, pe scaun, în fața mea. Umbla totdeauna legată la cap cu un tulpan alb, curat, cu capete înodate drept în creștet, ca două urechiuși. Avea sprâncenele îmbinate, așa de îmbinate că multă vreme nu ne-am lămurit de ce, mătușa Smaranda, are o singură sprân-

ceană stufoasă, ce pleca de deasupra ochiului stâng. Ținea toată marginea de jos a frunții și, la capătul ochiului drept, se scobora așa de mult, cașicum s'ar fi unit cu geana. Ochii îi erau verzi, și sub fiecare dintre ei, drept în umerii obrajilor, avea câte o aluniță. Fața îi era sbârceită ca o smochină. Era iute la treabă și ocăra pe toți. Iar vorba ei era, câteodată numai, cepeleagă.

Strângea parale și, când aduna mai multe, nu știa ce să facă cu ele.

Intr'un an, înainte de sărbătorile Crăciunului, și-a luat, după multă chibzuială, un palton.

Îi plăcea să umble bine îmbrăcată. Și-a luat un palton lung, până 'n pământ, cu înflorituri de găitan pe la poale, cu gulerul și betițele de blană. S'a arătat

la toți cu dânsul, a firitisit-o fiecare ai casei, era mulțumită mătușa Smaranda, și-ar fi fost și mai fericită dacă nu i s'ar fi părut paltonul prea greu.

Să fi avut bătrâna pe atunci vreo șasezeci de ani.

Așa, în ajunul Crăciunului, spre seară, fratele meu mai mic mă chiamă să-mi spuie, în taină, ceva:

— Uite ce-a ascuns, mătușa Smaranda! îmi zise el, și-mi arată o grămăjoară de patace de plumb, mari, cât unul de cinci lei.

Il întreb:

— De unde le-ai luat?

Atunci, frate-meu, mă deslușește: jos, la poalele paltonului cu pricina, la mijlocul fiecărui nod de găitan, fuseseră puse, ca o floare, rotogoale de plumb învelite în postav. Ce nu descoperă copiii? Frate-meu dăduse de urma lor și le scoase cu briceagul. Dar ce plânsete pe mătușa Smaranda! Ce suspine, ce ocări!

A doua zi, mătușa Smaranda s'a îmbrăcat și-a plecat în târg. La întoarcere aduse un șirag de smochine și, jumătate din ele, da, jumătate, le-a dat lui frate-meu. Spre seară am aflat pricina: frate-meu, scoțându-i dela poale bucățile de plumb, îi ușurase paltonul...

...Ce te-i fi făcut, dragă bătrână? În ce colț vei fi trăind apăsată de ani, sau sub ce cruce te-i fi odihnind de încordările unei vieți lungi și obositoare, mătușe Smaranda?

Em. Gârleanu : *Trei vedenii*

CUVINTE EXPLICATE. *cațaveică* = scurteică (haină femeiască cu mânecile scurte); *tulpan* = hasma de muselină cu care se leagă femeile la cap; *cepeleag* = peltic.

8. La scăldat

Intr'o zi, pe aproape de Sfânt-Ilie, se îngrămădisise, ca mai totdeauna, o mulțime de trebi pe capul mamei: niște sumani să-i scoată din stative; alții să-i nividească și să înceapă a-i țesc din nou; un teanc de sumane croite, nalt până'n grindă, aștepta cusutul; pieptănușii în laiță, n'avea cinc-i ținea de coadă; roata ședea în mijlocul casei, și canură toarsă nu era pentru bălătură! Ș'apoi vorba ceca: „Nu ședea că-ți șede norocul”. Țevi de făcut la sucală; copil de țâță în albie, pe lângă alți vreo cinci-șase, cari așteptau să le faci demâncare; treabă era acolo, nu încurcală; și încă se cerea de grabă, căci venea cu fuga iarmarocul de Fălțiceni, care, acela este, ce este. Și mă scoală mama atunci mai dimineață ca alte dăți, și-mi zice cu toată inima:

— Nică, dragul mamei! vezi că tată-lău e dus la coasă, căci se scutură ovăsul cela pe jos; și eu asemenea nu-mi văd capul de trebi; tu mai lasă drumurile și stăi lângă mănuca, de-i fă țevi și leagănă copilul; c'apoi și eu ți-oi lua dela Fălțiceni o pălăriuță cu tasma — ș'o curălușă de cele cu chimeri, știi cole, ca pentru tine!

— Bine, mamă! dar în gândul meu numai eu știam. Toate ca toatele, dar la cusut și sărăduit sumane și mai ales la roată, mă întreceam cu fetele cele mari din tors; și din astă pricină, răutăcioasa de Măriuca Săvucului care drept să vă spun, nu-mi era urită, făcea adeseori în ciuda mea, și-mi bătea din pumni poreclindu-mă „Ion Torcălău”, cum îi zicea unui țigan din vânători. Inșă pentru asta, tot îmi era dragă, și torceam împreună cu dânsa, la umbra nucului lor, câte-o movilă de drugi de canură, de mă săruta mama, când i le arătam seara acasă.

Dar când auzeam de legănat copilul, nu știu cum

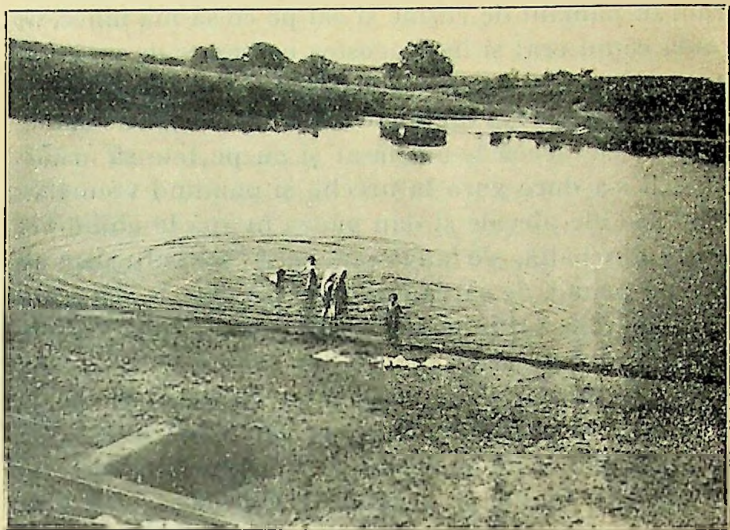
îmi venea; căci tocmăi pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între frați. Inșă ce era să faci, când te roagă mama? Dar în ziua aceea, în care mă rugase ea, era un senin pe cer și așa de frumos și de cald afară, că-ți venea să te scalzi pe uscat, ca găinile. Văzând eu o vreme ca asta, am șparlit-o la baltă, cu gând rău asupra mamei, cât îmi era de mamă și de necăjită. Adevăr spun, căci Dumnezeu e deasupra! Dela o vreme, mama, crezând că-s prin livadă, undeva, iese afară și începe a striga, de da duhuș dintr'nsa: „Ioane! Ioane! Ioane!” și Ion, pace! Văzând ea că nu dau răspuns de nicăieri, lasă toate în pământ și se ia după mine la baltă, unde știa că mă duc; și când colo mă vede togolit cu pielea goală pe nisip, cât mi ți-i giganul; apoi, în picioare, fiind la urechi câte-o lespejoară fierbinte dela soare, cu argint printr'insele, și aci săream într'un picior, aci în celălalt; aci plecam capul în dreapta și la stânga, spunând cuvintele:

Auraș, păcursaș,
Scoate apa din urechi.
Că ți-oi da parale vechi;
Și ți-oi spăla coafele
Și ți-oi bate dobele!

După aceea svârleam pietrele, pe rând, în știoalna unde mă scăldam: una pentru Dumnezeu și una pentru dracul, făcând parte dreaptă la amândoi; apoi mai svârleam câteva de încuiam pe dracul la fundul știoalnei, cu bulbuci la gură; ș'apoi, huștiuluc! și eu în știoalnă, de-a cufundul, să prind pe dracul de-un picior, căci așa ni era obiceiul să facem la scăldat, de pe când Adam-Babadam. După asta, mă mai cufundam de trei ori în rând, pentru Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, și încăodată pentru Amin. Apoi mă trăgeam încetișor pe-o coastă, la marginea bălții. cât mi ți-i moronul, și mă uitam pe furis cum se joacă apa cu

piciorușele cele mândre ale unor fete ce ghiliau pânză din susul meu. Mai frumos lucru nici că se mai poate, cred !

Toate acestea le privea biata mamă, uitată cu mâi-

nile subsuoară, cum e omul necăjit, de după un dâmb de prund, aproape de mine. Dar eu n'o vedeam pe dânsa, căci eram în treabă. În totului-tot, a fi trecut la mijloc vreo jumătate de ceas, cât a zăbovit mama acolo, mai vreo trei-patru de când fugisem de acasă, ș'ar fi trebuit să înceapă a mi se pune soarele drept inimă, după cum se zice, căci era trecut de amiază. Inșă eu, în starea în care mă aflam, fiind cuprins de fericire, uitasem că mai trăesc pe lume! În sfârșit, mama cât era ea de tare de cap, dola o vreme pierde răbdarea și vine, tiptil, în vârful degetelor, pe la spatele meu, când mă uitam la fete, cum vă spun, îmi ia toate hainele frumușel de pe mal, și mă lasă în pielea goală în baltă, zicându-mi cu năduh:

— Ai veni tu acasă, coropcarule, dacă te-a răzbi foamea, ș'apoi atunci vom avea altă vorbă. Și se tot duce.

Ei, ci ! ce-i de făcut, Ioane ? Fetele dela ghilit, care văzuse asta, numa-și dau ghiont una alteia și chico-teau pe socoteala mea, de răsuna prundul. Iar eu intram în pământ de rușine și cât pe ce să mă înnece, de ciudă ce-mi era; și în dragostea cea mare de mai adineauri, îmi venea acum să le strâng de gât, nu altceva. Dar vorba ceea: „Poți opri vântul, apa și gurile oamenilor ?” De aceea le-am lăsat și eu pe fete să râdă, până li s'a duce gura la urechi, și pândind vreme pe când șed ele plecate și dau pânza în apă la ghilit, fac fuști! din baltă, ș'o iau la sănătoasă; și așa fugeam de tare pe prund, de săreau pietrele, pe care le stârneam cu picioarele, cât mine de sus. Și fuga, și fuga, fără să mă mai uit în urmă, până ce dau între hudiți, pe drumul care ducea la noi acasă. Dar nu merg pe drum, de rușine să nu întâlnească vreun om, ci sar în grădină la Costache, și merg tupiliș prin păpușoi; apoi într'o hudiță, din hudiță în grădină la Trăsnea, și iar prin păpușoi; și când aproape să ies din grădină, mă simțesc câinii lui Trăsnea, și la mine, să mă rupă. Ce-i de făcut ? Auzisem eu din oameni, că dacă vrei să nu te muște câinii și să te lase în pace, cum îi vezi că sar la tine, să te tupilezi jos, la pământ, și să-i lași să te latre cât le place, fără să te urnești din loc ; căci ei bat cât bat, și de la o vreme, te părăsesc și se duc. Și adevărat este; căci așa am scăpat și eu de câinii lui Trăsnea, atunci când am dat peste păcat cu ei și ei cu mine. Noroc din cer până'n pământ, că nu m'a prins melianul și haramninul de Trăsnea, care avea mare ciudă pe mine, de când mă zăpsise în grădina lui, la furat mere domnești și pere sântiliești, căci m'ar fi snopit în bătaie. Ș'apoi, numai asta mi-ar mai fi trebuit acum cât eram de pricopsit! În sfârșit după ce m'au lăsat câinii lui Trăsnea în pace, cum v'am spus, am să-

rit în răspintenele unui drum; de acolo în grădină, la noi, și atunci mi s'a părut, că mă aflu în sânul lui Dumnezeu. Și merg eu acum fără pă sare prin păpușoi până în dreptul ogrăzii și mă uit printre gard, și văd pe mama cum se dă în vânt după trebi, când în casă, când afară; și-mi era mai mare milă de dânsa, dar și de pânteccele meu cel stocit de apă încă îmi era milă. Vorba ceea: „Milă mi-e de tine, dar de mine mi se rupe inima de milă ce-mi este”. Și ne mai putând suferi foamea, încep a mărnași ugilii printre gard: „Mămucă'i iacătă-mă-s”. Ș'odată și sar în ogradă, mă înfățișez dinaintea mamei, așa chipos, cum eram, îi apuc mâna cu sila, o sărut și zic, scâncind: „Mamă, ba-te-mă, ucide-mă, spânzură-mă, fă ce știi cu mine; nu-mai dă-mi ceva de mâncare, că mor de foame!” Vorba ceea: „Golătatea înconjură, iar foamea dă de-a-dreptul”. Ea atunci, cum e mama cu bunătate, se uită galeș la mine și zise oftând:

— Bine-ți șade, coșcogeme coblizan, să umbli lela pe drumuri, în halul acesta, și să mă lași tocmăi la vremea asta fără leac de ajutor! Hai de mănâncă, dar să știi, că mi te-ai lehametit dela inimă; doar să te porți de acum tare bine, să mai fiu ceea ce-am fost pentru tine; dar nu știu, zău!

Și, scurtă vorbă, văzând că m'am pus rău cu mama, îi giuruiese cu, că ce-am făcut n'oi mai face; apoi umblu tot cu binișorul pe lângă dânsa, și nu ies din cuvântul ei afară nici cu fapta, nici cu vorba; căci vorba dulce mult aduce; la trebi-s hărnicuț cât se poate; derdicam și măturam prin casă, ca o fată mare, de n'avea mama grije, când se ducea undeva. Și într'o zi o văd că mă sărută și-mi zice cu blândeță:

— Dumnezeu să te înzilească, Ionică, dragul mamei, și să-ți dea toate darurile sale cele bogate, dacă

le-î purta, cum văd că te porți de-o bucată de vreme încoace.

Atunci, eu, pe loc am început a plânge și bucuria mea n'a fost proastă. Și mai multă muștrare am simțit în cugetul meu, decât oricând. Și de m'ar fi bătut mama cu toate gardurile și de m'ar fi izgonit dela casă, ca pe un străin, tot n'ași fi rămas așa de umilit în fața ei, ca atunci când m'a luat cu binișorul. Și să nu credeți că nu mi-am ținut cuvântul de Joi până mai de-apoi, pentru că așa am fost eu, răbdător și statornic la vorbă în felul meu; și nu că mă laud, căci lauda-i față: prin somn, nu ceream demânzare; dacă mă sculam, nu mai așteptam să-mi dea alții; și când era de făcut ceva treabă, o cam răream de pe-acasă. Ș'apoi mai aveam și alte bunuri: când mă lua cineva cu răul, puțină treabă făcea cu mine; când mă lua cu binișorul, nici atâta; iar când mă lăsa de capul meu, făceam câte-o drăguță de trebușoară, ca aceea, de nici Sfânta Nastasia, Izbăvitoarea de otravă, nu era în stare a o desface cu tot meșteșugul ei. Povestea ceea: „Un nebun arunc'o piatră în baltă, și zece cumiști n'o pot scoate”.

În sfârșit, ce mai atâta vorbă pentru nimica toată? Ia, am fost și eu, în lumea asta, un boț cu ochi, o bucată de humă însuflețită, din Humulești, care nici frumos până la douăzeci de ani, nici cuminte până la treizeci și nici bogat până la patruzeci, nu m'am făcut. Dar și sărac așa ca în anul acesta, ca în anul trecut și ca de când sunt, niciodată n'am fost!

Ion Creangă

CUVINTE EXPLICATE. *sucală* = uncaltă pentru depănarea pe țevi a scurilor ce se așează pe vârtelnișă; *lasma* = panglică; *a sărădui* = a coase găitane la sumane; *tologit* = lungit; *gligan* = namilă de om; *a ghili* = a albi, a spăla pânza; *coropcar* = haimana, vagabond; *hudiță* = uliță; *mellanul* = omul care și voinic; *haramîn* = (în text *haramnin*, pronun-

țare dialectată): hoț, haiduc; aci cu sensul de „om nemilos, rău la suflet”; *a zăpsi*=a prinde; *stocit*=supt, stors; *ugilit* = umilit, prăpădit; *mămucă'i* = mămucă hăi!; *coblizan* = lungan; băiat mare ieșit din rândul copiilor; *a umbla lela* = a hoinări; *mi te-ai lehămeșit dela inimă* = m'am săturat de tine, te-ai îndepărtat de la inima mea; *a giurui* = a jura; *a derdica* = a deretica, a pune în ordine lucrurile prin casă, a curăți; *boț*=bucată dintr'o materie care s'a făcut mototol.

9. In Novaci

Pe la prânz intrăm în Novaci — un sat lung, de nu se mai sfârșește, așezat la poalele munților, în frumoasa vale a Gilortului. Casele albe, învălitate cu draniță, răsar ici-colo, prefirate pe tăpșanele cuprinse de livezi. Prin mijlocul satului trece Gilortul, puind în mișcare, cu undele-i harnice, mori, pive și joagăre, de-al căror vuel răsună zăvoitul de anini, ce se întinde de-a-lungul râului.

A doua zi, Duminică, e horă mare la cărciuma diu mijlocul satului. Ce chipuri rumene și frumoase au Novăcenii și ce curat se poartă și câtă cuviință e în vorba, în privirea, în mișcărilor lor! Pe aici n'au putut răzbate nici dresurile, nici strâmburile orașelor. Cămășile albe, cusute cu arnici și cu fluturi, maramele învărstate de borangic, scurteicile înflorite și sumăeșele cu ciucuri, vâlnicile de lână negre, vârgate cu roșu, betele înguste, cusute cu mărgelă, țăarii de dimie albă — toate sunt țesute și lucrate în casă. Și ce bine-l prinde pe Român portul acesta al lui, așa de curat, așa de simplu și de frumos!

Nevestele se piaptănă cu conciu și se îmbrobodesc cu ștergare lungi. De obicei ele nu joacă, ci stau de-o parte, în picioare și privesc. Fetele-și împletesc în cozi panglicuțe și flori de câmp, la gât poartă șiragu-

ri de mărgele colorate și la brâu busuioc — floarea dragostei.

În picioare, doi țărani tineri, Novăceni, zic unul din scripcă și altul din cobză. În jurul lor, în roată largă, se mișcă încet, în dulce legănare, strămoșeasca horă, joc potolit, tacticos, în care se prind și oameni mai în vârstă, uneori moși cu barba albă — ca să-și mai aducă aminte, de când erau și ei tineri. La țară hora e temciul jocului. Ea înfățișează în închipuirea poporului, ca și cântecele poezilor, împăcarea, frăția unirea tuturora într'un singur cuget, — e veche, dela întemeierea neamului nostru și aceeași a rămas în toate părțile locuite de Români. Celelalte jocuri (brâul, sârba, căzăceasca, țâitura, joaina, bătuta, învârtita, ca la Breaza ș. a.) se mai amestecă, se mai schimbă după jocuri. Unele sunt vijelioase, cu mișcări repezi și smucite, cu încheștări de brațe și învârtajiri amețitoare, ce parc'ar da să închipue o luptă, o răpire, o rupere de fugă.

Un farmec deosebit au „chiotele” sau „strigătele”, pe cari le rostesc, în tactul jocului, cu glas trăgănat, jumătate vorbă, jumătate cântec, flăcăii cei mai deștepți din sat.

Aici, la joc, își spun tare dorul și păsul inimii lor, în versuri scurte, făcute sau numai potrivite de ei, glumețe și pilduitoare în pofida fetelor, care n'au rost la treabă:

„Fetele dintre Vâlcele
Spală iile 'n ulcele
Și le 'ntinde pe zăbrele
Și latră câinii la ele.
Le ridică mai în sus —
Latră câinii ca la urs”.

...înțepătoare și fără îndurare, cu cele care se țin numai de petreceri și nu-și văd de casă:

„La argea nu știu să șes.
La horă mă 'ndes, mă 'ndes!”

sau

„La drăguța jucăușă
Stă gunoiul după ușă;
La drăguța 'n joc voinică,
Spală oala, tu, pisică!”

Al. Vlahuță : *România Pîlorească*

CUVINTE EXPLICATE. *draniță* = scândură, șindrilă mai lungă cu care se învelesc casele; *pivă, piuă* = un fel de moară de apă în care se bate abaua, postavul țărănesc, cu ajutorul unor ciocane de lemn; *joagăr* = fierăstrău mare pentru tăiat bușteni; *maramă* = o fâșie de pânză de bumbac sau de borangic, împodobită cu flori, pe care o poartă țărancele măritate, cari-și înconjoară cu ea fața de mai multe ori sau o prind în păr și o lasă să atârne pe spate; *vâlnic* se chiamă în Oltenia fota, alcătuită din două bucăți; *conciu* = un cerc căptușit cu pânză, ca un fel de cunună, pe care îl poartă pe cap femeile și peste care pun marama ori ștergarul; *în po-fida* = în ciuda, în necazul; *ie* = cămașă scurtă înflorată mult și purtată de țărancele dela munte; *argea* = loc potrivit pentru așezatul războiului de țesut.

PROVERB: Bate șeaua să priceapă iapa.

10. G r i v e i

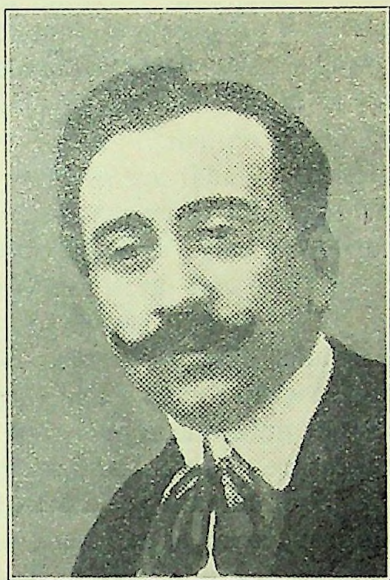
E bătrân. Înțelege că-i bătrân, că-i netrebnic, că cele câteva zile ce i-au mai rămas sunt o povară pe capul tuturor. De când s'a și îmbolnăvit nu-l mai strigă nimeni, nu-l mai mângâie nicio mână, nu se mai în-

toarce spre el nicio pereche de ochi. A slujit cu credință. Douăzeci de ani, vară și iarnă, în curtea aceea sta a trăit, și-a păzit-o. În nopțile de toamnă, cu ploile repezi și pătrunzătoare, în nopțile de iarnă, cu viforurile năpraznice, el nu stătea în cușca lui; suflând cu greu, încordându-și mușchii, căci era vânos, tăia troianul, cutreera toate colțurile grădinii, și, lătrând, dădea de știre că nu e chip să te poți apropia de casa stăpânului... Dar în seara aceea, când prinsese de pulpa piciorului pe hoțul care furase mere din podul de lângă gard! Ani de-a-rândul simțise durerile loviturii de ciomag pe care i-o dăduse atunci în creștetul capului. Și altădată... Dar câte nu făcuse, câte nu suferise Grivei, dulăul credincios al curții!

Însă vremea trece, viața cu ea. Și-acum îmbătrânise! Nu se mai putea duce nici până la ușa bucătăriei, să capete un ciolan, să-l lingă. Rămânea uneori zile întregi fără să înghită nimic, fiindcă nu se putea mișca. Și acum, în urmă, avea niște dureri grozave. Urla. Și mai ales noaptea, când nu avea cu ce să se mai ia, când nu mai vedea pe ceilalți câni, când rămânea singur, numai el și suferința lui, mai ales nopțile îl chinuia boala. Și urla. Mai întâi gemea, înăbușit, cu gura închisă, cu limba sgârcită, gemea adânc, cașicum i se desfăcea inima din piept. Apoi îl apuceau fiori; spasmurile îi descleștau fălcile și gemetele îi ieșeau mai tari, mai ascuțite. Apoi plângea, plângea cum plâng oamenii, cu lacrimi fierbinți cari îi lungeau pe bot, și parcă-l ardeau. Și'n urmă, închinit de durere, nu mai putea răbda, în urmă urla, urla groaznic din toată puterea măruntaelor lui, cu toată încordarea glasului, urla înspăimântător, de răsuna până în depărtări de unde-i răspundea ecoul ca un alt

câine care-i plângea de milă. Și dimineața, când zorii zilei mișeau, adormea, sleit, pe culcușul lui de paie.

Și toți ai casei cari treceau pe lângă el îl blestemau. Toți. Urletele le turburau liniștea nopții, le curmău somnul și-i făceau să tresară speriați, în pat. Iar unii

Em. Gârleanu

credeau că prevestește ceva rău, că prevestește moartea cuiva. El îi auzea vorbind, îi auzea și-i înțelegea. Cu ochii blânzi, șterși de boală, îi urmărea până ce se făceau nevăzuți.

Înțelegea și aștepta să-i vie ceasul.

Intr'o dimineață și-a zărit stăpânul de departe, venind spre el, cu mâinile la spate, ținând ceva ce sclipi la o întorsătură în bătaia soarelui. Pentru el venea.

Atunci, în sufletul lui parcă a 'ncercat nu o durere, ci o jale, o jale grozavă, o jale adâncă pentru stăpânul pe care-l văzuse copil, cu care se jucase, cu care mersese pe câmp, la picioarele căruia se culcase de atâtea ori să primească, supus, vergile ce i se cuveneau. Și jalea aceasta parcă-i dădu puteri; se sculă și, scheunând, plângând, se târî către stăpânul lui, se târî și, când ajunse, îi linse picioarele cașicum și-ar fi luat rămas bun. Apoi închise ochii și, încolăcit, așteptă. Așteptă mult. I se făcuse milă stăpânului?... Bubuitura nu curmă liniștea ogrăzii.

Și astăzi simți că nu mai are mult. Și par'că-i părea rău să închidă ochii în curtea în care trăise, în mijlocul lucrurilor de cari n'ar fi vrut niciodată să se despartă, spre privirile cari nu se mai îndreptau spre el prietenoase. Și, deodată, o groază, o frică de locul acela în care suferise atât, îl cuprinse. Iși adună toate puterile, apoi cașicum cineva l-ar fi gonit din urmă, se depărtă cât putu mai repede, ieși din curte și o luă pe drum, înspre pădure. Când ajunse în marginea ei, intră în cel dintâi stufiș și, acolo, între crengile cari îi ascundeau vederea, își făcu culcușul. Și așteptă. Spre seară un fior îi svârcoli trupul, apoi altul. Și'ncă unul, — cel de pe urmă. Și 'n clipa în care și dete sufletul se ridică pe picioarele de dinainte, și, cu capul întors spre curte, urlă, cașicum și-ar fi luat un rămas bun.

Și urletul lui scurt, de moarte, îi răspunse ecoul, pentru cea din urmă oară, ca un alt câine care-l chema din depărtări.

Em. Gârleanu : *Din lumea celor care nu cuvântă*

11. Apărarea steagurilor

Așa e scris în cartea soldatului:

Dacă vr'un flăcău se 'ntoarce din luptă fără pușcă, rușinea e numai a lui; dacă s'ar întoarce fără puști un regiment întreg, numai a regimentului e rușinea pățită.

Dar când un regiment se 'ntoarce fără steag, rușinea e a oștirii întregi și a țării. Semnele de mândrie și de mărire ale oștilor sunt steagurile lor.

Când au plecat dorobanții la războiu, ziceau străinii cari nu ne iubeau, că la cea dintâi izbire cu dușmanii, când va fi încăerare pentru steag, dorobanții îl vor asvârli și vor rupe-o la fugă.

Poate, nu credeau nici ei cele spuse. Puțintei la minte și împăienjeniți la vedere trebuiau să fie străinii, dacă ar fi crezut cu mâna pe inimă, că noi Românii suntem un neam adunat de pe gărlă și nu știm ce e mândria și cinstea.

N'am cerut să ne creadă pe cuvânt. Am dovedit-o.

Întâi la redanul Griviței a treia zi după sosirea oștilor noastre la Plevna. Căzuserăm ca dintr'un pom, nici vreme n'avuseserăm să ne odihnim puțin, și-am și intrat în foc.

Tunurile noastre băteau Grivița, iar pedestrimea sta ascunsă prin văi, așteptând năvala. Dar Turcii dintr'un redan ochiau cât era ziua în tunarii noștri, așa că într'o vreme ni-i alungară de unde stăteau.

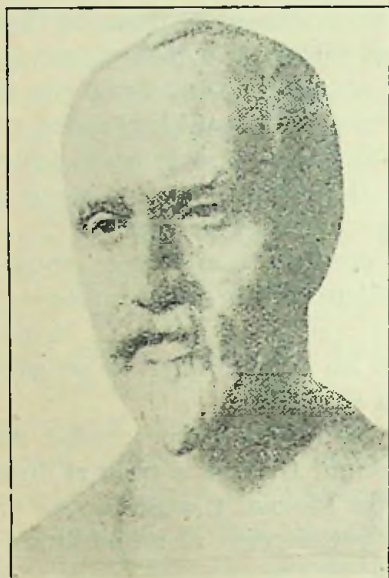
Atunci Domnitorul a dat poruncă dorobanților din Vaslui și din Iași să s'asvârle asupra redanului și să scoată pe Turci din el. Nu era treabă ușoară. În redan erau mulți păgâni, înapoia lor năpraznica redută a Griviței, iar mai în fund și pe de lături alte redute cu multe guri de tunuri.

Era cașicum dorobanții ar fi trebuit să s'asvârle

drept în mijlocul puterii păgâne și să prindă rădăcini acolo.

Vasluienii plecară rupți în două. Înainte, flăcăi răseleți și trăgând cu pușca, după ei companii strânse, cu baioneta întinsă. În mijloc aveau steagul.

Prin ploaia de gloanțe, răzbiră cu toții până la redan. Aici se încinse luptă voinicească, piept la piept.

G. Coșbuc

Se dovedeau cu baionetele, cu patul puștii, cu dinții, cu sugrumătura, cu trânta, cu piedica și cu toate de câte își aduceau aminte.

Turcii se îngrămădiseră asupra steagului. Se vede că și ei credeau, că pe steaguri românești pui tot așa de lesne mâna ca pe un băț din gard. Și voiau să ne facă de rușine tocmai dela început.

Apărătorii steagului au fost trântiți la pământ cât ai bate din palme. Sergentul-major Alecu Alexan-

drescu a căzut cu capul crăpat de un topor. Steagul era în mâna lui. Peste el se făcuseră cu toții o claie peste grămadă, ca să smulgă steagul. După multă svârcolire sergentul Scărlătescu smulse steagul și ieși la larg.

Flăcăii noștri alergau și se îndesau pe lângă el. Turcii se asvârliră din nou; Scărlătescu căzu străpuns cu baioneta, și iarăși se făcură cu toții claie peste grămadă, și iarăși mântuiră dorobanții steagul.

În vremea svârcolirilor de aici, sergentul Dumitru Pungă dete cu ochii de un ofițer turc, mititel și slab, care se tot asvârlea cu ai săi spre steag, răsturnând cu fiecare foc de revolver câte un Român. Pungă se asvârle la ofițer, îl prinde de peste mijloc, așa cum după horă prind flăcăii pe fete și le ridică în sus, îl sucește odată în dreapta și odată în stânga și înlănțuindu-l cât capul îl asvârli de o piatră ce era acolo, frângându-l de peste mijloc. Și acolo a rămas ofițerul. Dar și bietul Pungă atât i-a fost, că tot într'aceeași clipă i-a tras un Turc cu patul puștii în ceafă și l-a culcat pe veci.

Turcii mai slăbiră, căci trebuiau să-și apere șanțul în care începuseră dorobanții să intre. Atunci vreo zece flăcăi de ai noștri se făcură roață pe lângă steag, și fiecare se năzuia să-l ție în mână, așa că toți erau cu mâna stângă pe prăjina steagului, iar cu dreapta se apărau.

Așa își mântuiră dorobanții steagul. În urmă intrară cu steag cu tot în redan, căci Turcii după ce căzură ca frunzele și se văzură copleșiți de voinicii noștri, se deteră îndărăt în reduta Griviței, împroșcând de acolo pe Români cu gloanțe.

Redanul a rămas al nostru. La spatele lui s'au așezat temeinic tunurile noastre și acolo au rămas, ca un ghimpe în ochii Turcilor, până la sfârșitul Plevnei. Acesta era locul numit prin cărți „la movilă”.

Domnitorului nostru, când a auzit ce bine s'au purtat dorobanții, îi creșcu inima. În tabăra românească s'au înveselit cu toții. Aceasta a fost cea dintâi luptă a Românilor, botezul de sânge, și cu câtă izbândă!

Împăratul Rușilor a trimis cincizeci de cruci de ale sfântului Gheorghe, ca să li se împartă celor mai viteji dintre dorobanți și dintre tunari. Iar Domnul Carol a decorat steagul regimentului și printr'un ordin de zi l-a lăudat cu mare laudă și l-a dat ca pildă tuturor regimentelor.

Au fost Vasluieni dorobanții aceștia — regimentul 13 — și deaceca poetul Alecsandri spune că Peneș Curcanul cel vestit a fost din Vaslui.

În tot războiul noi n'am pierdut niciun steag. Nu erau flăcări noastre așa de slabi, ca să aducă țării atâta rușine.

Dar de la Turci am smuls multe steaguri. Și după semnele vitejiei noastre, le-am fi smuls și mai multe, dar nu le aveau. Osman dase poruncă regimentelor din Plevna, să-și îngroape steagurile, ori să le ardă mai bine, numai să nu cadă în mâna dușmanilor. Când s'a dat Osman prins, ne-a închinat și câteva steaguri, singurele pe care le avea. Iar la Vidin, când s'a închinat cetatea ne-am ales și cu vreo câteva steaguri.

Dar pe două, le-am dobândit cu puterea și cu vitejia, în luptă, le-am smuls din mâini de bărbați voinici, nu le-am găsit închinare și asvârlite jos înaintea noastră.

Iar întâmplarea smulgerii lor a fost așa.

Pe unul, mai mic, l-a scos din mâna unui Cerchez, roșiorul Petre Mohor. Întâlnindu-se într'o zi cu un escadron de călărași, pe câmpia Etropolului, cu o ceată de Cerchezi călări, s'au izbit cu iușime și-au început să se taie cu săbiile. Se vede că Cerchezii erau anume trimiși cu steagul, să-l ducă undeva.

Ai noștri au pus pe fugă pe Cerchezi. În toiul izbirii lor, Cerchezul, care purta steagul înfășurat pe umeri, a dat să fugă înainte ca să mântuie steagul. Câțiva călărași i-au ieșit înainte, iar Mohor și-a repezit calul spre Cerchez. Acesta a izbit calul lui Mohor cu sabia peste ochi, dar și Mohor a izbit pe Cerchez în umăr și a pus mâna pe prăjina steagului.

Caii se ridicară în două picioare. Mohor lăsase frâul pe coamă și cu o mână trăgea steagul, cu alta izbea românește pe Cerchez. Acesta ținea frâul cu dinții, strângea într'o mână steagul și cu alta trăgea focuri de revolver. Și s'au învălmășit acolo amândoi, și'n urmă Mohor smulse steagul, iar Cerchezul primind câteva de cheltuială, a rupt-o la fugă.

Cu celălalt steag a fost lucru mai încurcat. Acesta era și mai vrednic să te ostenești pentru el.

Era un steag mare, de mătase verde, cu ciucuri de aur, și cu aurituri pe margini. La mijloc avea semnul legii turcești: luna în chip de secere, cusută cu fir de aur, iar împrejurul ei erau slove turcești cu învățături din biblia lui Mohamet, toate de aur. Eră vechi și după marginile cam destrămate se vedea că era purtat prin multe războaie.

Când au intrat, după a patra năvală, vânătorii și drobanții în Grivița, steagul era în redută. După ce văzură Turcii — că s'a sfârșit cu ei și că e pierdută reduta, au fugit spre Plevnița și spre tabăra de la Bucov. În zăpăceala lor, au întârziat cu steagul, neducându-l la adăpost de cu bună vreme.

Se făcuse un vălmășag de nespus în redută. Românii intrau, Rușii năvăleau. Turcii parte se împotriveau, parte răsbeau printre ai noștri să fugă. Te îneca fumul de pușcă, și reduta era plină de morți.

Intr'acel omestec de oameni, vânătorul Ion Grigore dă cu ochii de Turcul care purta steagul. Turcul năzuind spre un colț de redută, ca să iasă la larg, alu-

necă și căzu. Unii spun, că ar fi fost asvârlit de pe parapet, de ai noștri. Vânătorul, cu baioneta pe pușcă s'asvârli spre Turc să-l străpungă; Turcul, un om de vreo patruzeci de ani, înalt și puternic de te înfiora, se întoarse liniștit spre Român și dete de câteva ori foc cu revolverul.

N'a nemerit, iar Ion Grigore îl străpunse cu baioneta pe sub furca pieptului. Până ce să apuce Grigore Ion să smulgă steagul din mâna Turcului, l-ar fi străpuns Turcii care sosiră, dacă n'ar fi sărit într'ajutor alți doi vânători, un căprar și un sergent. Unul dintre Turci puse mâna pe steag, în vreme ce celălalt ținea drumul vânătorilor.

Turcul care apucase steagul spunea mai târziu — căci a fost prins — că dacă ar fi apucat în mână steagul, avea de gând să-l ascundă sub manta și să sară peste parapet. Dar, din nefericirea lui, Turcul cel rănit nu lăsa steagul din mână, nici chiar tovarășului său.

Vânătorii au trântit pământului pe amândoi Turcii, pe unul mort, pe altul rănit. Apoi au tras un glonț în capul Turcului cu steagul, i-au descleștat mâna și-au luat steagul.

A doua zi, maiorul vânătorilor, Candiano, cu tustrei vânătorii au dus steagul și l-au aruncat la picioarele Domnitorului. Iar Domnitorul le-a mulțumit cu mare laudă. Insuși împăratul Rușilor se'nveseli cu inimă de smulgerea acestui steag.

G. Coșbuc : *Povestea unei coroane de oțel*

CUVINTE EXPLICATE. (*a se*) *dovedi* = a învinge.

12. Peneș Curcanul

Plecat-am nouă din Vaslui
Și cu sergentul zece
Și nu-i era, zău nimănu
În piept inima rece.

Voiși ca șoimul cel ușor
Ce zboară de pe munte,
Aveam chiar penc la picior,
Ș'aveam și pene'n frunte.

Toți Dorobanți, toți Căciulari.
Români de viață veche.
Purtând opinci, sumani, ișari
Și cușma pe-o ureche.
Ne dase nume de curcani
Un hâtru bun de glume,
Noi am schimbat lângă Balcani
Porecla în renume !

Din câmp, de-acasă, de la plug
Plecat-am astă-vară
Ca să scăpăm de Turci, de jug
Sărmana scumpă țară.
Așa ne spuse 'n graiul său
Sergentul Mătrăgună,
Iar noi ne-am dus cu Dumnezeu,
Ne-am dus cu voie bună.

Oricine 'n cale ne 'ntâlnea
Cântând în gura mare,
Stătea pe loc, s'adimenea,
Cuprins de admirare;
Apoi în treacăt ne 'ntreba
De mergem la vreo nuntă,
Noi răspundeam în hohot: „ba,
„Sburăm la luptă cruntă!”

— „Cu zile mergeți, dragii mei,
Și să veniți cu zile !”
Ziceau atunci bătrâni, femei
Și preoți și copile;
Dar cel sergent făr'de mustăți
Răcnea: „Să n'aveți teamă,
„Românul are șapte vieți
„In pieptu-i de aramă!”

Ah! cui ar fi trecut prin gând
Ș'ar fi crezut vreodată
Că mulți lipsi-vor în curând
Din mândra noastră ceată!
Priviți! din nouă câli eram
Și cu sergentul zece,
Rămas-am singur eu... și am
În piept inima rece!

Crud e când intră prin stejari
Năpraznica secure
De-abate toți copacii mari
Din falnica pădure!
Dar vai de-a lumii neagră stea,
Când moartea nemiloasă
Ca 'n codru viu pătrunde 'n ea
Și când securea-i coasă!

Copii! aduceți un ulcior
De apă de sub stâncă
Să sting pojarul meu de dor
Și jalea mea adâncă.
Ah! ochi-mi sunt plini de scânteii
Și mult cumplit mă doare,
Când mă gândesc la frații mei
Cu toți periți în floare.

Cobuz ciobanu 'n Calafat
Suna voios din fluier,
Iar noi jucam hora din sat
Râzând de-a bombei șuer,
Deodat'o schijă de obuz
Trăsnind... mânca-o-ar focul!
Retează capul lui Cobuz
Și'n loc ne curmă jocul.

Trei zile 'n urmă am răzbit
Prin Dunărea umflată
Și nu departe-am tăbărît
De Plevna blestemată.
In fața noastră se 'nălța
A Griviței redută,
Balaur crunt ce-amenința
Cu ghiara-i nevăzută.

Dar și noi încă o pândeam
Cum se pândește-o fiară
Și tot chiteam și ne gândeam
Cum să ne cadă 'n ghiară!
Din zori în zori și turci și noi
Svârleam în aer plumbii:
Cum svârli grăunți de păpușoi
Ca să hrănești porumbii.

Și tunuri sute bubuiau...
Se clătina pământul!
Și mii de bombe vâjâiau
Trecând în sbor ca vântul.
Ședea ascuns Turcu 'n ocol
Ca ursu 'n vizunie,
Pe când trăgeam noi tot în gol,
El tot în carne vie..

Ținteș'era dibaci tunar,
Căci toate-a lui ghiulele
Loveau turcescul furnicar,
Ducând moartea cu ele.
Dar într'o zi veni din fort
Un glonte, numai unul,
Și bietul Ținteș căzu mort,
Imbrățișându-și tunul.

Pe-o noapte oarbă Bran și Vlad
Erau în sentinele.
Fierbea văzduhul ca un iad
De bombe, de șrapnele.
În zori găsit-am pe-amândoi
Tăiați de iatagane.
Alătura c'un moviloi
De leșuri musulmane.

Sărmanii! bine s'au luptat
Cu lifta cea păgână,
Și chiar murind ei n'au lăsat
Să cad'arma din mână.
Dar ce folos! ceata scădea!
Ș'acuma rămăsese
Cinci numai, cinci flăcăi din ea
Și cu sergentul șese!...

Veni și ziua de asalt,
Cea zi de sânge udă!
Părea tot omul mai înalt
Față cu moartea crudă.
Sergentul nostru, pui de smeu,
Ne zise-aste cuvinte:
„Cât n'om fi morți, voi cinci și eu,
Copii, tot înainte!”

Făcând trei cruci, noi am răspuns:
„Amin! și Doamne-ajută!”
Apoi la fugă am împuns
Spre-a Turcilor ređută.
Alelei, Doamne, cum sburau
Voinicii toți cu mine!
Cum ei la șanțuri alergau
Cu scări și cu fașine!

Iată-ne-ajunși!.. încă un pas.
Ura! 'nainte, ura!...
Dar mulți rămân fără de glas.
Le 'nchide moartea gura!
Reduta 'n noi repede-un foc
Că nu-l încape gândul.
Un șir 'ntreg s'abate 'n loc,
Dar altul îi ia rându.

Burcel în șanț moare sdrobind
O tidvă păgânească.
Șoimu 'n redan cade răcnind:
„Moldova să trăiască!”
Doi frați Călini, ciunțiți de vii,
Se svârcolesc în sânge;
Niciunul însă, dragi copii,
Niciunul nu se plânge.

Atunci viteazul Căpitan
Cu-o largă brazdă'n frunte,
Strigă voios: „Cine-i curcan
„Să fie șoim de munte!”
Cu steagu 'n mâini, el sprintenel
'Apuc'o scară 'naltă;
Eu cu sergentul după el
Sărim dela olaltă.

Prin foc, prin spăngi, prin glonți, prin fum,
Prin mii de baionete,
Urcăm, luptăm... iată-ne-acum
Sus, sus, la parapete.
Alah! Alah! Turcii răcnesc,
Sărind pe noi o suță.
Noi punem steagul românesc
Pe crâncena ređută.

Ura! măreț se 'nalță 'n vânt
Stindardul României!
Noi însă zecem la pământ,
Căzuți prada urgiei!
Sergentul moare șuerând
Pe Turci în risipire,
Iar Căpitanul admirând
Stindardu 'n fâlfâire!

Și eu când ochii am închis,
Când mi-am luat osânda:
„Ah! pot să mor de-acum, am zis,
„A noastră e izbânda!”
Apoi când iarăși m'am trezit
Din noaptea cea amară,
Coea pe răni eu am găsit
Virtutea Militară!...

Ah! dare-ar Domnul să-mi îndrept
Această mână ruptă,
Să-mi vindec rănilile din piept,
Iar să mă 'ntorc la luptă.
Căci nu-i mai scump nimica azi
Pe lumea pământească
Decât un nume de viteaz
Și moarlea vitejească!

V. Alecsandri

CUVINTE EXPLICATE. *cușmă*=căciulă; *hătru*=om deștept, isteț; *a se adimeni* = a fi atras; *porumb* = porumbel; *șese*=pronunțare moldovenească pentru *șase*; *fașine* = mănunchi de nuele pentru fortificații de pământ; *tidvă*=căpăfână; *stindard*=steag.

NOTĂ. Această poezie a fost alcătuită de V. Alecsandri la Mîrcești, în luna August, anul 1877.

13. Sergentul

Pe drumul de costișe ce duce la Vaslui

Venea un om, cu jale zicând în gândul lui:

„Mai lungă-mi pare calea acum la 'ntors acasă...

„Aș vrea să sbor, și rana din pulpă nu mă lasă!”

Și bietul om slab, palid, având sumanul rupt

Și o cămașe ruptă bucați pe dedesupt,

Pășea trăgând piciorul încet, dar pe-a lui față

Sbura ca o lumină de glorie măreață.

Și 'n ochii lui de vultur adânci, vioi și mari

Treceau lucioase umbre de croi legendari.

Opinca-i era spartă, căciula desfundată,

Dar fruntea lui de raze părea încununată.

Calică-i era haina, dar strălucea pe ea

Și crucea Sfântul Gheorghe ș'a României Stea.

Românul venea singur pe drumul plin de soare,

Când iată că aude fanfare sunătoare

Și vede nu departe în față lui venind,

Un corp de oaste mândră în aur strălucind.

Erau trei batalioane de gardă 'mpărătească,

Mergând voios la Plevna cu dor s'o cucerească.

În frunte-i Colonelul semeț, pe calu-i pag,

La bravii săi tovarăși privea ades cu drag.

Și inima în pieptu-i bătea cu foc, deșteaptă.

Căci el visa, privind-i, la lupta ce-i așteaptă.

De-odat' el dă cu ochii de sarbedul Român

Ce stase 'n loc la umbră, sub un stejar hătrân.

Și mult se minunează și nici că-i vine-a crede,

Când Crucea Sfântul Gheorghe pe sânul lui o vede.

S'oprește regimentul, iar bravul colonel

Se 'nchină la drumețul, s'apropie de el

Și-i zice cu blândețe: — De unde vii, străine?

— Vin tocmai de la Plevna — Cum e acolo?

— Bine.

— Dar aste decorații cum, cine ți le-a dat?

— Chiar Domnitorul nostru ș'al vostru Impărat.

— Dar pentru care fapte? — Știu eu?... Ci-că
drept plată

Că am luat cu steagul redutei... și pe dată

Cu el străpunși de glonțuri ne-am prăbușit în șanț...

— Dar ce rang ai, voinice? — „Am rang de
Dorobanț

Atuncia Coloneluț, dând mâna cu Sergentul,

Se întoarce, dă un ordin... Pe loc tot regimentul

Se înșiră, poartă arma, salută cu onor

Românul care pleacă trăgând al lui picior.

V. Alecsandri

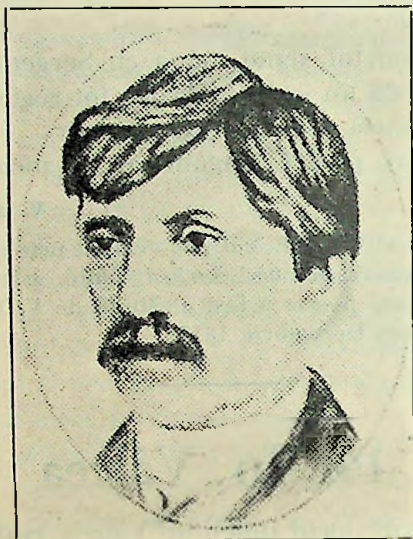
CUVINTE EXPLIFICATE. *cal pag*=cal cu pete albe pe părul de culoare închisă; *searbăd, sarbed*=palid, galben la față.

NOTĂ. Această poezie a fost alcătuită de V. Alecsandri la Mirecești, în luna Decembrie 1877.

14. In Vâlcea

Suntem în mijlocul județului Vâlcea, podoaba mândrei Oltenii și unul din cele mai frumoase ținuturi ale țării. Multe și minunate lucruri are de văzut călătorul în Vâlcea. Numai când îi străbați văile ei încântătoare, umbrite de livezi, spintecate de izvoare repezi și-acoperite de lanuri îmbelșugate, înțelegi și grija cea mare, cu care-și zideau locuințelele și sfânta dragoste de pământ a vechilor moșneni, cari se înlăreau, ca în niște cetățui, în culele lor înalte și, în zile de neliniște și de năvălire, trăgeau plugul sub șopron, zăvorea ușile de fier și se așezau cu flintele la metereze. S'au împărțit gospodăriile de odinioară, moșiile s'au duminat pe mulțimea gurilor, multe din averi s'au înstrăinat și culele — micile castele ale Vâlceni-

lor — s'au părăginit. Astăzi, urmașul vechiului moșnean, stăpân pe o palmă de loc — „boer încins cu teiu” — își pune drobul de mămăligă în sân și încalecă pe deșelate o umbră de cal. — dar de supus nu-l supune nevoia, ori cât de sărac ar fi, — el slugă nu se bagă și, când îl întrebi de unde-i, își dă căciula pe

Al. Vlahuță

ceafă și-ți răspunde semeț: „sunt Vâlcean” — ca și când tot județul ar fi al lui. Și are într'adevăr de ce să fie mândru. Acestei bogate fășii de pământ, ce se lasă din culmea Plătăneștilor, ca o perdea lungă și grea, cu falduri largi, natura i-a dat cu amândouă mâinile din toate frumusețile și din toate comorile, cu care-i înzestrată țara românească. Pâinea și sarea — simbolul strămoșesc al îndestulării și al ospitalității patriei noastre — se găsesc în Vâlcea ca să sature un popor. Pe valea Oltului, de la Oene în jos, vezi numai lanuri de grâu, fânețe și întinse ogoare de porumb.

La miazăzi, chiar în pragul județului, cum vii dinspre Romanați, ai în față dealul viilor, vestitele podgorii de la Drăgășani; păduri de nuci seculari și de pruni împodobesc colinele cât vezi cu ochii; de la gura Cernișoarei în sus, între Olteț și Olt, Vâlcea e o livadă încântătoare, cu văi strălucite de ape limpezi, cu pajiști înflorite pe sub poalele codrilor, cu sate vesele pe marginea râurilor, cu drumuri albe și netede, ce se aștern ca niște dungă de lumină pe brăcele verzi ale dealurilor. Și bogăția aceasta de priveliști atrăgătoare, darurile și frumusețile acestui pământ binecuvântat, au croit o fire mai deosebită țaranului de aici. În privirea lui deșteaptă, în portul lui îngrijit, în umbletul lui semeț, cu pieptul înainte și cu fruntea sus, în vorba lui cumpănită și desghețată și în felul cum te întâmpină și te ospătează în cei patru pereți ai lui, are ceva din măreția blândă a naturii, care-l înconjoară, din dărnicia largă a pământului, pe care trăește, din aerul curat și sănătos, pe care-l respiră. De la cea dintâi vorbă, de cum îți zice „bună-ziuă”, simți că ai de a face cu un om de ispravă, gata să-ți dea un sfat bun, o mână de ajutor, dacă e nevoie — și asta — fără socoteți negustorești, fără nici un gând de răspplată, mulțumit că i-ai adus prilej să facă și el un bine. Și câtă plăcere simți să vezi cum își iubește țaranul vâlcean toate lucrurile gospodăriei lui, cum caută să le înfrumuseze și tot ce face să pue ceva din sufletul lui, din gustul și pricepera lui, din darul mâinilor lui meștere și răbdătoare. Mă oprisem, la o casă țărănească de pe valea Cernei și mă uitam cu drag la poarta ogrăzii — o poartă grea, de stejar, lucrată toată în sculpturi migăloase, cum se lucrau în vremurile vechi și bune ușile sfintelor biserici.

— De cine e făcută poarta asta așa frumoasă? — întreb pe tânărul gospodar, care ne ruga cu stăruință să poftim înăuntru.

— A, e de mult — a fost casa bătrânească... e făcută de un unchiu al tatei, — Ilie Rotaru îi zicea lui.

— Azi nu se mai fac lucruri de astea..

— Ba pe aici se fac. Lucrăm și noi, așa, cât ne taie capu.

Și ne-a dus în casă și ne-a arătat un război de țesut și-un ghergef și-o furcă de tors și multe alte scule de-ale casei, lucrute toate de mâna lui, împodobite cu tot felul de înflorituri săpate în lemn, ca de cel mai iscusit meșter.

Și ce simplu, ce frumos, ne spunea zâmbind de mirarea noastră.

— Astea, iarna le lucrăm, când nu prea avem ce face... Stăm la vatră și ciopârțim și noi, ba una, ba alta, ca să nu ședem de geaba și ca să mai treacă ziua. Nu-i vorbă, tot atâtă se toarce și c'o furcă mai așa, dar parcă-ți umblă mâna mai ușor pe-o sculă frumoasă și, nu știu cum, iese și lucru mai curat. Și pe urmă, rămâne la feciori și-și aduc și ei aminte, — cum pomenim și noi, bunăoară, pe unchiul tatei. De câteori ne uităm la poarta lui, parcă-l vedem pe el...

Grija aceasta de a-și lega vicața, de un lucrător, care va rămânea pe urma lui, la care se vor uita feciorii cu drag, când el nu va mai fi, — această duioasă întindere de brațe, a celui care se duce, spre cei care or să vie, este semnul unei simțiri alese și-al unei bunătăți largi, înălțătoare, pe care țăranul vâlcean pare c'o respiră cu aerul sănătos al văilor și al pădurilor, cari-l înconjoară.

Al. Vlahuță : *România pitorească*

CUVINTE EXPLICATE. *culă*=casă de zid cu turn de apă rare, se zidea în trecut, mai ales în Oltenia; *flintă*=pușcă; *meterez*=întăritură; *moșnean*=țăranul stăpân pe pământul lui; *drob* = bulgăre, bucată; *a încăleca pe deșelate* = a încăleca fără șea.

15. Visul lui Ștefan-Vodă

În chilia de Sihăstru
Doarme Ștefan și visează.
Pentru-ce în somn decodată
Fața lui se luminează?

Vede 'n vis pe sfântul Gheorghe:
Se făcea că vine parcă
Lângă el și cu blândețe
Să-l îmbărbăteze cearcă.

„Fiule, viteze Ștefan!
Pentru-ce oftezi tu oare?
Cum de-ți lași moșia 'n prada
Hordelor năvălitoare?

Scoală de-ți adună gloate
Și din buciurn dă de veste —
Căci țaria nu-i în brațe,
Ci în inimi calde este.

Nu te teme că vrăjmașii
Vor putea să te răstoarne —
Zimbrul falnic al Moldovei
I-o lua pe toți în coarne!

Dumnezeu ți-a pus cununa
Astei mândre țări pe frunte
Și de ai credință 'n Domnul,
Poți mișca și deal și munte:

De-i striga, stejarii, brazii
S'or schimba și ei în oaste;
La un semn al tău, porni-vor,
Năvălind în jos pe coaste...

O, aleargă dar și 'ncepe
Lupta fără preget iară,
Să te vad, ca și 'nainte,
Călărind viteaz prin țară!..."

II

Ca o mare ce revarsă
Valuri negre peste valuri,
Astfel pe câmpia arsă
Și pe văi și peste dealuri

Curg, și 'neacă tot, Păgânii,
Până 'n marginile zării
Sfâșâind cu mii de ghiare
Trupul istovit al Țării.

Dar precum un roi de-albine
Abătute de furtună,
Imprejurul măteii vine,
Iar, și zumzăind s'adună.

Tot așa de prin poiene,
Din păduri adânci cohoară
După Ștefan Moldovenii
Și cu drag îl împresoară!

Buciumul răsună iarăși —
Vii răspund din văi ecouri —
Și răsând, în zări, înalță
Munții frunțile din nouri:

Văd cum, alungați din urmă,
Fug păgânii spre hotare —
Mulți găsesse în voi mormântul,
Dunăre și Neagră-Mare!

Văd cum însuși Impăratul
Mahomed, Cuceritorul,
Cu oștirile-i rămase
Grabnic își întoarce șborul.

Și se duce 'n goana mare,
Crunt serășnind ca scos din mînte, —
Iar în urmă-i stă Moldova
Slobodă, ca și 'nainte!

St. O. Iosif : Poezii

16. Andrei Florea Curcanul

În ziua de 30 August, o mare mișcare domnea în tabăra noastră. Cerul era înourat și o ploaie subțire curgea ca prin silă. De cum se ivise zorile, generalii, colonelii, maiorii, alergau călări în toate părțile, dând felurite ordine; trupele noastre se înșirau în linie de bătaie, altele se așezau în coloane la aripi; iar după ce soarele se ridicase ca de o suliță, începu o groznică împușcătură de tunuri, care mergea într'un șir ca bătaia dărăbanei. Erau tunurile noastre, o sută de guri de oțel ghintuit, care salutau pe Impăratul Alexandru de ziua lui, împrășcând cu foc întăririle Griviței. Fiecare lovitură spărgea, brazda, detuna păreții de pământ ai dușmanului. Trei ceasuri ținu acest foc înfricoșat, apoi se opri.

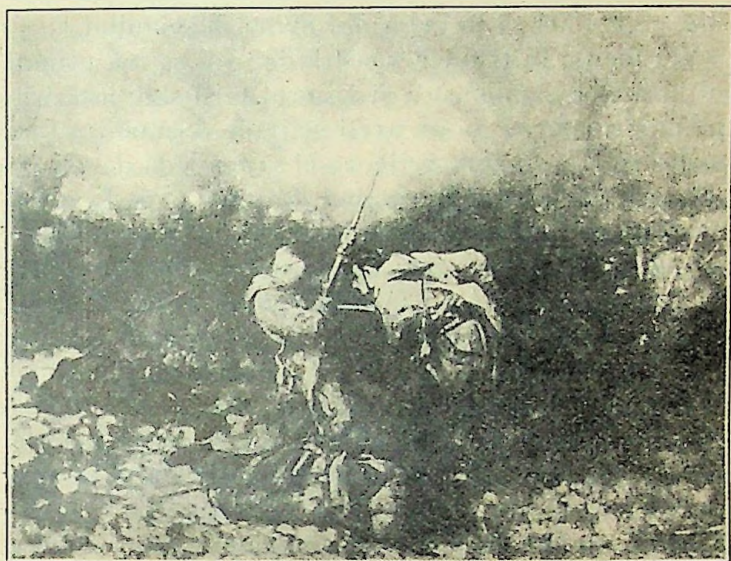
Era acum soarele sus. Un mic paraclis se făcu în câmp; apoi se dădu un prânz în cinstea Impăratului, la care Măria-Sa Domnul închină cel dintâi pahar. Se spune însă că Măria Sa nu a deșertat paharul și că ar fi zis cu tristețe generalului său de alături:

— Mulți băeți de-ai mei n'au să mai vadă asfințitul soarelui”.

Apoi se împărți demâncare la soldați ceva mai mult ca de obicei. Eram toți lăcuți și gânditori ca în apropierea unui ceas de cumpănă; fiecare și-amin-tea câte un dor de acasă; altul de tată sau de mamă, altul de soție sau de copii; și fiecare, punându-și nădejdea în Dumnezeu, zicea în gândul său: „Cum mi-a fi scris!” Iar eu mi-adusei aminte de cuvintele Catri-nei, că n'am să mor în război, și simții atâta încredere în inimă, încât aș fi înfrunțat fără grije toate bombele dușmane. Ce putea ea să știe, o biată fată dela țară?... Nimic... dar eu credeam și credința mântuie pe om.

Poate că era numai o nădejde, o vorbă spusă într'un ceas bun, însă și aceasta e deajuns pentru a vărsa mângâiere în sufletul unui om, a cărui viață atârnă într'un fir de păr.

Iar Vasile Grăunte cel posnaș, pe care niciodată nu l-am văzut supărat, îmi zise la ureche:

— Mă Andrei, am semne că am să mor !

Voi să-i răspund, însă el îmi curmă vorba.

-- Ascultă, Andrei... adaoase ei; de-o fi să mor, să nu spui vestea asta mamei așa deodată; s'o cruți, sărmana, că e bătrână, și să-i dai părăluțele ce am aici, în ranișă, adunate din leafă.

-- la taci, măi, îi răspunsei eu, că nimeni nu-și știe sfârșitul zilelor.

— N'ai tu grije, Andrei, că nu-mi fac eu inimă rea pentru atâta lucru. Voi căuta și eu să-mi vând pielea cât se poate mai scump, ca să nu-mi pară rău pe cea lume c'am fost înșelat.

Vasile, după ce-și ușurase inima, spunându-mi taina lui, intră în firea lui obișnuită cu veselia pe față și cu glumele pe buze.

Apoi, după ce soarele trecu de miazăzi, căpitanul veni în fața noastră și ne spuse următoarele cuvinte, care se pecetluiră în mintea mea:

— Copii !... Vedeți întăririle Griviței din fața noastră?... Trebuie să le luăm din mâna dușmanilor.

Voi merge în fruntea voastră, iar voi să mă urmați cu bărbăție, căci cinstea și viitorul țării stau astăzi în mâinile voastre... Să nu aveți grije de dușmani; să nu aveți decât o singură grije, ca ei să nu râdă de voi. A-cei care vor cădea pe câmpul de luptă, vor fi aleșii lui Dumnezeu, căci numele lor va fi pus în rândul vitejilor țării, și țara întregă urmașii urmașilor noștri, îi vor binecuvânta. Așa dar după mine, copii, și strigați să trăiască România !

— Să trăiască! strigarăm cu toții într'un glas.

Trâmbițele dădură semnalul de atac.

Căpitanul scoase sabia din teacă și plecă înainte, iar rândurile noastre ca valurile apei porniră în spre Grivița.

Din a dreapta mea era Vasile Grăunte, din a stânga, Petrea Doneilă. Imi era îndemână între dâșii, căci oricum, erau prieteni ai mei dintr'un sat, și, împărțită între prieteni, nevoia se ușurează.

— „Să ne ținem bine”, ne ziserăm între noi, „și ce-ada Dumnezeu!”... De ce înaintam, de ce capetele noastre se înfierbântau, iar Turcii, adăpostiți în întăririle lor de unde numai fesurile li se zăreau, ne primiră cu o grindină de plumbi, când ajunserăm la bălăia puștilor lor. Mulți de-ai noștri căzură la cea dintâi salvă a dușmanului, dar niciunul nu dădu înapoi. Inșă, de ce ne apropiam, de ce focul era mai tare. Șuerau gloanțele pe la ureche, treceau prin căciulă, treceau prin manta, curgeau mai dese decât ploaia de

sus, încât s'ar fi zis că iadul se deschisese înaintea noastră. Nu era chip să ne răsuflăm. Românii cădeau acum ca snopii și ar fi căzut până la unul, dacă căpitanul nostru, cu sabia goală și cu steagul în mână, n'ar fi prins să alerge în fuga mare, spre a scurta calea până la dușman.

— După mine, copii!.., nu-i vreme să ne codim!.. striga el din toate puterile.

Atunci tot șirul nostru începu să alerge cu pas voinicese și în câteva minute ajunsese la șanțul de lângă peretele Griviței. Cât ai clipi din ochi, șanțul fu umplut cu strujani, cu țareuri de nuiele, dar mai mult cu trupuri de oameni; apoi sute de scări aduse în spate fură lipite la perete și căciularii noștri, deprinși din copilărie a sări garduri și părleazuri, se agățară pe ele ca mâțele. Aici priveliștea se făcu îngrozitoare, căci lupta era mai aproape, mai piept la piept; dar aceasta ne venea și nouă la socoteală, pentru că până atunci noi trăsesem în pământ, iar Turcii în carne vie... Doamne sfinte!.. Multe scări de-ale noastre se rupseră în două, multă dorobănțime căzu în șanț, făcând pod cu trupurile lor, și tot oameni unul și unul. Suseni de cei cumpătați la vorbă și răbdători la treabă, dar astădată și dintre Turci căzură ca niște țarci din înălțimile Griviței, fulgerați de flăcării noștri.

Căpitanul era totdeauna în frunte, acolo unde primejdia era mai mare. El se suia acum pe scară în mijlocul unei vijelii de glonși; aproape era să puie piciorul deasupra și să împlânte steagul în pământul dușman, când un plumb îl lovi în piept.

— Înainte, copii! strigă el pentru cea din urmă dată, apoi căzu de pe scară în mijlocul nostru. Imi veniră lacrămile în ochi, când îl văzui dându-și sufletul, căci fusese om bun, căpitanul nostru, dulce și purtător de grije pentru noi, iar pentru dânsul fără pă sare. Imi

adusei aminte de făgăduința ce-mi dăduse, că mă va cununa cu Catrina, după ce ne vom întoarce acasă, și, cum îl țineam încă cald în brațe, îmi veni un dor atât de înfocat de a-l răzbuna, încât fără voie luai steagul din mâinile lui și mă aruncaii pe scară în ști-re-a lui Dumnezeu.

Vasile Grăunte și Pctre Doncilă veneau după mine. Din nenorocire însă scara nu ajungea până la mu-
chea peretului și trebuia să mă agăț cu mâinile, pen-
tru a mă urca mai sus. Atunci mă simții lovit la
mâna stângă de un tăiuș de sabie; însă în înfierbân-
țea luptei nu băgai de seamă, îmi făcui vânt și sării
deasupra.

Turcul care mă rănise sta gala să-mi mai dea o
lovitură, dar vorba ceea, îi luai apa dela moară, poc-
nindu-l cu stratul puștii peste scăfârlic, de s'a dus
de-a tăvălucul, cum s'ar duce un harbuz în vale. Apoi
înfipsei steagul în Grivița!

Năvăliseră ai noștri ca furnicile din toate părțile și,
amestecându-se cu Turcii, începură să se lupte cu ei
piept la piept. Când e vorba de luptă dreaptă și de
ciomag, apoi las' pe flăcăii noștri că nu li-s mâinile
amorțite! Era drept dragul de văzut cum se
învârteau în aer straturile de pușcă, lovind câte două-
trei lidve odată, cum sburau fesurile cu creeri cu tot,
cum se împlântau baionetele până la rădăcină în
carne de turc, încât, înădușiți, striviți de puterea no-
astră covârșitoare, dușmanii căzură până la unul.

Dar, ce-i drept, și ei s'au apărat ca niște zăvozi!

— Așa mai înțeleg, zise Vasile Grăunte, care dim-
preună cu Doncilă și cu mine apărasem steagul din
toate puterile, plătind cu dobândă loviturile ce ni se
dăduseră. Doncilă căpătase o rană la picior; eu, o a
doua în coaste, dar mă țineam bine; iar Vasile Gră-
unte era teafăr ca oul, numai căciula și mantaua lui
se făcuseră ciur.

— Asta știu c'a fost nuntă, nu șagă! adaoase el glumind; păcat că n'am avut și lăutari!

Nu bine însă își isprăvi vorba, că un Turc, lovit de moarte, care sta lungit la picioarele lui, oftă din greu. Milos cum era, Grăunte se plecă și-l întrebă ce voește, iar drept răspuns Turcul care mai avea o rămășiță de viață, scoase un pistol dela brâu și-l descărcă în pieptul lui Grăunte.

Acesta-și aținti atunci ochii într'ai mei cu o căutătură pe care nu voi uita-o nici odată, apoi căzu lângă Turc fără suflare.

Sărmanul Grăunte!... când mi-a spus că are semne de moarte, a grăit, se vede, într'un ceas rău.

Dar și în mine s'a rupt ceva, când a căzut Grăunte, căci deodată puterile m'au părăsit și am căzut jos leșinat.

N. Gane : Nuvele

CUVINTE EXPLICATE. *dărăbană*=tobă; *paraclis*=o mică slujbă religioasă în care se cere ajutorul lui Dumnezeu înainte de a începe o lucrare, o luptă, etc. Paraclis mai înseamnă și locul, camera care înlocuiește altarul și unde se face slujba în lipsă de biserică; *harbiz*=pepene.

17. Rugămintea din urmă

(După Lermontov)

Ești schilav tot ! Un cerșetor

Te 'ntoreci acum acasă.

Și ce fecior frumos erai !

Dar oricum ești, ce-ți pasă!

Tu vei vedea iar satul tău

Și casa voastră 'n vale,

Și biata mamă-ți va ieși

Plângând în cale.

Și eu rămân să mor pe-aici
Cu liftele păgâne !
Ah, parcă simt că n'am s'ajung
Să văd ziua de mâine.
Cu douăzeci de-odată 'n car
La groapă mă vor duce,
Și bun e Domnul de-om avea
La cap o cruce.

Noi de copii ne știm, și-am fost
Ca frații, ba mai bine.
Eu de-am avut un singur ban
L-am împărțit cu tine ;
Și tu cu gura foc prindeai
Să-mi dai ajutorare ;
Să-ți răsplătească Dumnezeu,
Că-i bun și mare !

Și-auzi acum ! De-or întreba
In sat de-a mea venire,
Tu 'n loc de adevăr să spui
Că n'ai de mine știre,
Că n'am fost la un regiment —
Dar spune-le ce-ți place.
Că pentru ei ori viu, ori mort,
Tot una face.

Iar mamei — Doamne, cum aș vrea
Credința s'o înșele !
Să-i spui că m'ai lăsat rănil
La Turnu-Măgurele.
Dar voi sosi cât de 'ncurând.
Ascultă-mi rugămintea,
Că mama, dac'ar ști că-s mort,
Și-ar pierde mintea.

Tu s'o amâi cu zi de zi
Și spune-i câte toate.
Ea e bătrână, n'are' mult
Să mai trăiască, poate;
Și pentru ce să-i amărăști
Și zilele puține ?
Că n'are 'n lume bun și drag
Decât pe mine.

Iar Linii, de s'ar întâmpla
Să vă 'ntâlniți vr'odală.
Să-i spui că-s sănătos și-aș vrea
S'o aflu măritată.
Tu uite-i-te'n ochi să vezi
De-o doare ori n' o doare ;
Iar dacă vei vedea-o stând
Nepăsătoare,

Să-i spui că m'ai lăsat rănit
Pe umedele paie,
Că doctorul în carnea mea
Adâncă brazdă taie,
Că de dureri eu mă izbesc
Și urlu ziua 'ntreagă.
Și c'am murit gândind la ea.
Că mi-a fost dragă.

Și dacă ochii ei atunci
Mai turburi se vor face,
N'o mângâia! E de prisos
Te rog s'o lași în pace.
O frunză veștedă nu-ți dă
Cuvânt să zici că-i toamnă.
Și-o lacrimă în ochii ei
Nimic nu 'nseamnă!

Și-acum dă-mi mâna! A sunat
Gornistul de plecare.
Du Oltului din partea mea
O caldă salutare,
Și-ajuns în țară, eu te rog,
Fă-mi cel din urmă bine:
Pământul țării să-l săruși
Și pentru mine!

G. Coșbuc : *Balade și Idile*

18. Astronomul și doftorul

Vestea despre țara Moldovei mersese odinioară de parte până în țările cele mai îndepărtate dela Apus. Se zicea, că grânele rodese în pământul ei atât de mult, încât nu dovedese să le strângă în girezi; că vinul din podgorii curge pârac, încât oameni ne mai având ce face cu el, îl uită cu anii în pivnițe, până ce putrezese doagele și cereurile poloboacelor și rămâne vinul în cămașa lui; că oamenii sunt blajini și primitori, neștiind ce-i cumpăna și măsura în ale traiului, și că la masa fiecăruia este totdeauna loc pentru zece.

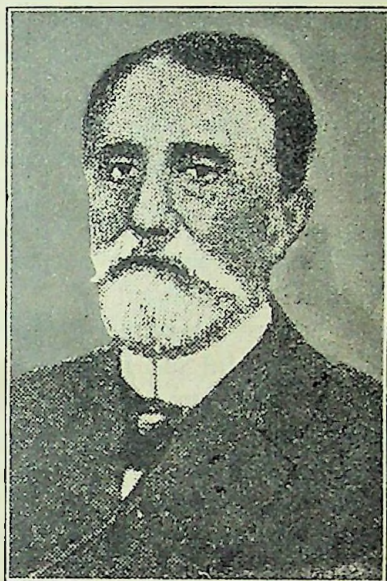
„Acolo e de noi”, zise un astronom către un doftor dintr'un oarecare târg depărtat dela apus.

Astronomul, deși om învățat, se uita de mult timp la cer, însă cerul îndărătnic nu-i trimetea mană ca în vremea lui Moisi; iar doftorul, om nu mai puțin învățat, aștepta bolnavii, cari nu veneau, nu doar că bolnavi n'ar fi fost, dar pentrucă alții mai norocoși în meseria lor îi luaseră pe dinainte.

Ei se sfătuiră să vină în țara cea mult lăudată a Moldovei, sperând că acolo se vor îmbogăți cu ușu-

rință. Ei merseră deci, cum putură, încetul cu încetul, și mai călări și mai pe jos, și mai în căruță ca oamenii subțiri în pungă, căci pe atunci nu se visa încă de drum de fier și astfel ajunseră după lung drum și osteneală la hotarul țării.

Era toamnă, pe când, vorba ceea, gospodarii își numără bobocii, iar rândunelele își caută de drum. Nu

N. Gane

departe de hotar se vedea un sătulean înecat în fumul ce ieșea de prin ursoace, semn că pretutindeni oamenii fierbeau oalele la foc, căci era înspre seară, pe când oamenii pregătesc de-ale mâncării și odihnei. Călătorii intrară în cea dintâi casă din marginea satului, unde locuia Niță Bleban. Niță îi primi după obicei, cu inima deschisă și fără să-i întrebe cine sunt și de unde vin. Femeea lui priveghea oalele la foc și cinci copii în jurul ei, hârjonindu-se între dâșii,

trăgeau din vreme în vreme cu ochii la strachina de pe masă.

Masa așezată în mijlocul odăii era joasă pe trei picioare, și pe dânsa fumega o cogeamite mămăligă mai mare decât pălăria astronomului, înconjurată de trei strachini: una cu slănină, alta cu varză și a treia cu ardei.

Femeea așează apoi pe masă oala dela foc în care pregătise un minunat borș cu fasole amestecat cu ceapă, ai cărui aburi îmbăta mirosul nerăbdătorilor copii.

— Poftim la masă! zise Niță străinilor ce stăteau la o parte privind cu curiozitate prânzul țărănesc.

Astronomul făcu o mișcare pentru a se apropia de masă, dar doftorul îl opri de poala surtucului în loc:

— Foarte mulțumim, răspunse acesta: suntem sătui; chiar adineauri am mâncat.

Românul niciodată nu respinge străinul dela masa lui, dar nici n'are obiceiul să-l poftască de două ori. Astfel Niță, fără a-l îndemna mai mult, se puse cu familia roată împrejurul mesei, și cât ai bate în palme, mămăliga cea mare se făcu nevăzută, și împreună cu dânsa borșul, slăcina și celelalte; iar doftorul se uita la dânsii cu ochii plini de mirare și se afla într'o mare neliniște.

— Ii vezi? — șopti el astronomului la ureche, — toți au să moară la noapte.

— Cum se poate?

— Iți jur pe diploma mea de doftor. Ei s'au îndopat cu atâtea mâncări rele și nemistuitoare, încât punga stomacului lor, umflându-se peste măsură, are să producă sau o „paralizie” a creierilor, complicată cu „intoxicatie” de sânge, sau „hypertrofie” a inimii; și una și alta sunt hoale grabnice fără leac.

— Așa trebuie să fie negreșit... d-ta ești doftor și le știi acestea, răspunse astronomul, plecându-și eapul.

— Ascultă-mă, urmă doftorul; să nu cumva să ne culcăm cu dânșii în odaie în astă noapte, căci mâine dimineață o să fim învinovați că i-am otrăvit.

— Bine zici.

Niță, după ce mântui de ospătat, își șterse mustățile și își aprinse luleaua, cu aerul mulțumit al omului, ce și-a îndestulat pofta mâncării.

— Nevastă, zise el, pregătește așternutul pentru musafiri: dumnealor vor fi osteniți și vor voi să se odihnească.

— Foarte mulțumim, răspuse din nou doftorul. Noi ne vom culca afară pe prispă, căci suntem siliți să plecăm de eu noapte și nu voim să vă stricăm somnul la pornirea noastră.

— Nu vă sfătuesc să vă culcați afară, băgă de seamă Niță. Am semne că la noapte o să vremuiască, o să fie furtună cu ploaie și ninsoare.

— Auzi? zise doftorul către astronom.

— Ba că chiar! eu n'am să știu de va fi vreme bună sau rea...

— Așa trebuie să fie negreșit. D-ta ești astronom și le știi acestea, răspuse doftorul, plecându-și capul la rândul său.

Ei se culcară deci afară. Vremea era bună de cu seară; stelele sclikeau nenumărate pe cer, dar într'un târziu, pe la cântatul cocoșului se stârni deodată un vânt de crivăț, încât învățații călători se treziră din somn degerați ca vai de ei. În zadar se înveleau ei cu mantalele prin care ploaia străbătea drept dragul; în zadar se adăposteau sub streășină în dosul casei, vântul îi învăluia din toate părțile și-i ardea la inimă.

— Să batem la ușe să ne deschidă, căci o să pierim afară, zise astronomul.

— Dar cine dracul ne va deschide? răspuse doftorul — nu știi că ei sunt morți înăuntru?

— Ai dreptate, nu mă gândisem la aceasta.

Dar iată că un sgomot neașteptat se aude înăuntrul casei; ușa scârție în țâțâni, se deschide, și Niță în cămașe cu capul gol și desculț se înfățișază înaintea străinilor, cari se uitau la dânsul speriați ca la ducă-se pe pustii.

— Intrați în casă, zise el, nu v'am spus că o să vremuiască? de ce nu m'ați ascultat?

Se vede că boala încă n'a făcut „criză” — gândi în sine doftorul.

Ei intrară înăuntru, se încălziră, adormiră și a doua zi deșteptându-se, văzură cu mirare pe toți bunii sănătoși; femecea pregătea mâncarea la foc, copiii sburdau veseli prin casă, iar Niță ședea liniștit pe laiță cu luleaua între dinți.

— Bună dimineața! zise el; așa-i că tot e mai bine în casă decât afară?

— Așa este, răspunse doftorul, dar ia spune-mi, mă rog, totdeauna ospătezi d-ta mâncări d'acele ce-am văzut eri pe masă?

— Totdeauna, căci nu avem altele.

— Și n'ai fost bolnav niciodată?

— Ba da; odată mi-aduc aminte, că mi-am răsucit un picior venind cu carul dela pădure; însă moș Trohin mi l-a tras la roată și mi l-a îndreptat. Altădată m'a durut o măsea, pe care mi-a scos-o fierarul din sat cu cleștele. Apoi mai am câteodată vătămături, știi vătămătura care o are tot omul, dar aceea nu-i boală la noi.

— Doftorii dela spițerie n'ai luat niciodată?

— Spițerie!.. să mă ferească Dumnezeu! Doar nu mi s'au urât zilele. Spițeria mea e cuptorul. Când m'apucă vătămătura, beau un pahar de rachiu și mă cule pe cuptor, și după ce mă încălzesc bine pe o parte, apoi mă'ntorc de mă încălzesc pe cealaltă parte, și a doua zi dimineața mă scol teafăr ca dintâi.

— Ciudat! zise doctorul cu un aer gânditor.

Apoi astronomul apropiindu-se de Niță, îl întrebă la rândul său:

— Ia spune-mi, mă rog, de unde ai știut că o să se strice vremea astă noapte?

— Iacă vorbă!... orișicine hrănește un porc în poiată, trebuie s'o știe aceasta.

— Ce fel?

— Apoi da!... La noi e cunoscut că mascurul când vine dela câmp cu un pai în gură, vremea o să se schimbe în furtună. Aceasta o știm din huni și din străbuni și niciodată nu ne-am înșelat.

— Ciudat!... adaoase astronomul.

Apoi, după ce cugetă câțva timp, se întoarce către tovarășul său și-i zise:

— Frate! Știi ce?... Să nu mergem mai departe că ne pierdem vremea. Intr'o țară unde cuptorul ține loc de spițerie și mascurii știu mai bine decât astronomii, n'avem ce căuta.

— Ai dreptate, răspunse celălalt.

Astfel învățații călători, cari veniseră așa de departe spre a se îmbogăți în Moldova, se întoarseră dela hotar.

N. Gane.

CUVINTE EXPLICATE. *a vremui*=a se face vreme urită, cu ploaie, ninsoare, viscol, etc.; *spițerie*=farmacie.

19. Câinele și cățelul

„Cât îmi sunt de urite unele dobitoace,

„Cum lupii, urșii, leii și alte câteva,

„Care cred despre sine că prețuese ceva!

„De se trag din neam mare,

„Asta e o'ntâmplare:

„Și eu poate sunt nobil, dar s'o arăt nu-mi place.

„Oamenii spun adesea că 'n țări civilizate

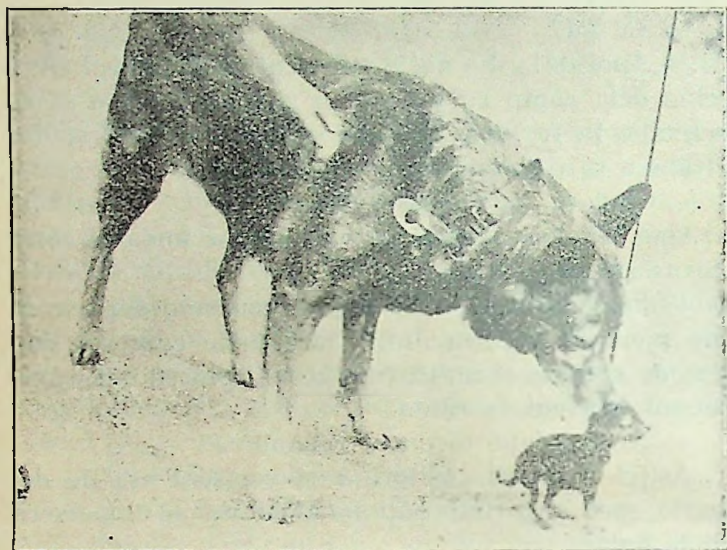
„Este egalitate.

„Toate iau o schimbare și lumea se cioplește,

„Numai pe noi mândria nu ne mai părăsește.

„Cât pentru mine unul, firește cine știe

„C'o am de bucurie.

„Când toată ligioana, măcar și cea mai proastă,

„Câine sadea îmi zice, iar nu „domnia-voastră”.

Așa vorbea deunăzi cu un bou oarecare

Samson, dulău de curte, ce latră foarte tare.

Cățelul Samurache, ce ședea la o parte

Ca simplu privitor

Auzind vorba lor,

Și că nu au mândrie, nici capricii deșarte,

S'apropie îndată

Să-și arate iubirea, ce are pentru ei:

„Gândirea voastră”, zise. „îmi pare minunată”,

„Și sentimentul vostru îl cinstesc, frații mei”.

— „Noi frații tăi”, răspuse Somson plin de mânie,

„Noi frații tăi, potaie?

„O să-ți dăm o bătaie

„Care s'o pomenești.

„Cunoști tu cine suntem, și ți se cade ție,

„Lichea nerușinată, astfel să ne vorbești”?

— „Dar ziccați...” — „Și ce-ți spasă? Te'ntreb eu ce

„Adevărat vorbeam ziccam ?

„Că nu iubesc mândria și că urăsc pe lei,

„Că voi egalitate, dar nu pentru căței”.

Aceasta între noi adesea o vedem,

Și numai cu cei mari egalitate vrem.

Gr. Alexandrescu

OBSERVATIUNI. Povestea aceasta este cu tâle. Deși se spune că întâmplarea s'a petrecut între animale, înțelesul ei se potrivește de minune oamenilor. O asemenea poezie în care, printr'o narațiune din lumea animalelor, sunt biciuite defectele oamenilor, se numește *fabulă*.

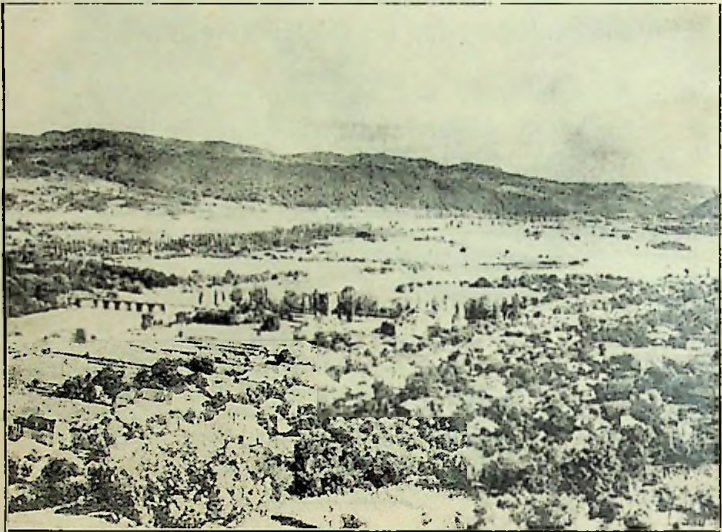
GRIGORE ALEXANDRESCU este cel mai mare fabulist român. Prin fabulele sale el a căutat să biciuiască defectele de care suferea societatea românească din timpul său. Dar asemenea defecte mai bântuie și astăzi societatea noastră. De aceea fabulele lui Grigore Alexandrescu sunt și astăzi de actualitate.

20. Oltenia

Soarele scapătă în asfințit, puind cununi de aur pe crestele codrilor. Acum, de pe țărnul stâng al Oltului, în partea amurgului, aruncăm cea din urmă privire dincolo, pe pământul Olteniei, în acea grădină frumoasă, plină de podoabe, de cântece și de legende, pe acel pământ binecuvântat, în care râurile curg pe nisip de aur, munți învăluți de codri nemăsurați ascund în sânul lor comori, necunoscute, — dealurile sunt acoperite de vii și de livezi, — câmpiile de holde îmbelșugate. În Oltenia și-au înfipt Românii cele

dintâi steaguri cuceritoare și tot în Oltenia am avut cel dintâi voevodat; iar la zile grele. Oltenia ne-a dat pe Mihai Viteazul, pe frații Buzești, pe Tudor Vladimirescu, atâtea suflete mari, atâtea pagini frumoase și înălțătoare în istoria neamului nostru.

Inchisă între Carpați, Dunăre și Olt, partea aceasta

a țării, păzită chiar de hotarele ei, a fost mai puțin bântuită de năvălirile barbarilor și mai apărată de amestecul popoarelor străine. În ea s'au păstrat neatinsă și firea și graiul și portul românesc. Casele, livezile, drumurile, în Oltenia, sunt mai îngrijite decât în alte părți, și oamenii sunt mai desghețați, mai iubitori de țară, mai cu credință în Dumnezeu. Pe marginea șoselelor, pe la fântâni și pe la răspântii adesea vezi cruci zugrăvite, icoane așezate prin copaci, sfinte semne de credință, cari amintesc, că pretutindeni e casa Domnului. — în fața lor drumețul se

oprește, și-și ia căciula în mâna stângă, își pleacă fruntea cu evlavie și se închină.

Păstor în munți, plutaș pe Olt, plugar pe câmp, sau precupeț la lâng. băstinașul mândrei Oltenii e pretutindeni „cruce de voinic”. Român deștept și vrednic, făcut să ție piept nevoilor, pururea semeț, încrezător în el, gata să lupte morțiș pentru ceea ce i s'o părea lui că-i sfânta dreptate, — în firea lui aprigă și svăpăiată, în pornirea lui caldă la visuri mari și la fapte îndrăznețe, are ceva din Popa Farcaș și ceva din Banul Mărăcin. Tinerețea aceasta înflăcărată, prisosul acesta de viață, au făcut să se zică despre Olteni că au „douăzeci și patru de măsele”.

A1. Vlahuță: *România pitorească*

21. Moș-Alecu

Era slăbănog ; cu obrazul tras ; cu bârbița albă pe care și-o tundeă singur ; avea ochi cenușii și capul chel. Mustățile îi erau îngălbenite de țigară, — fuma așa de mult că din ele ieșea veșnic fum. Umbla plecat înainte, zâmbea veșnic, și citea neîntrerupt despre sfcele. Multe știa ; foarte multe ne povestea. Dar despre stele cunoștea lucruri înspăimântătoare pentru noi copiii, pe atunci ; serile, când ne așezam în pat, și moș Alecu ne povestea cât e de mare soarele, câtă pară și câtă arșiță, câte râuri de foc sunt într'însul, ne cuprindea fierbințelile și băguiam prin somn.

În serile de toamnă stăteam în balcon cu moșul. Și parcă-l văd cum urmărea, cu degetul întins, căderea stelelor. Noi pândeam să-i spunem :

— A căzut încă una, moșule !

Iar mătușa Smaranda care sta chinchită, într'un colț, mormăia :

— A murit un om !

Moșul, ca om învățat ce știa cum stă rostul lucrurilor, se supăra foc și zicea :

— Ia nu mai vorbi fleacuri !

Și ne spune el : cum acele erau fărâməturi din stele ce se loveau între ele...

— Cap în cap...

Adăuga, batjocoritoare, mătușa Smaranda.

Iar moșul se înfură și mai tare.

Crescusem mari și-l cam necăjeam, bietul om ! Țin minte că, într'un ajun de Anul nou, la un réveillon,

i-am dat unul peste altul, pahare cu vin, cu șampanie, cu vișinată, cu de toate:

— De hafărul meu, moșule ! îi ziccam eu.

— Și de-al meu ! îl ruga fratele meu.

Și-am ameșit pe moșul ! Atunci s'a supărat și-a vrut să plece acasă. Dar noi l-am dus în odaia de culcare, i-am făcut patul pe o canapea, și l-am culcat, ca pe un copil, cum ne culca și el, cu doi-trei ani mai înainte. Când l-am văzut cu capul pe pernă, ne-am pus în genunchi lângă el, l-am alintat pe frunte, și l-am rugat răsând:

— Rămâi, moșule, rămâi să te culci la noi.

Atunci, parcă-l văd, moșul a deschis ochii, și ne-a spus :

— Tu ! mă duc, mă duc acasă.

Și-a adormit !...

„Dragă moșule, ce durere m'a cuprins când am auzit că, singur-singurel, în odaia strîmtă și săracă, te-ai dus pentru totdeauna, și eu n'am putut să-ți alint. ca și atunci, fruntea largă și lucie de sub care izvorau atâtea povești minunate!

Alăta lăsăm și noi pe lume: câte o fărâmitură din sufletul nostru în amintirea aceluia cari ne-au iubit !

Em. Gârleanu: *Trei vedenii*

CUVINTE EXPLICATE. *a sta cinchit*=a sta pe vine, mototolit.

22. Trei, Doamne, și toți trei!

Avea și dânsul trei feciori.
Și i-au plecat toți trei de-odată
La tabără, sârmanul tată !
Ce griji pe dânsul, ce fiori.
Când se gândea că-i greu războiul,
N'ai timp să simți că mori.

Și luni trecut-au după luni —
Și-a fost de veste lumea plină
Că steagul Turcului se 'nchină;
Și mândrii codrului păuni,
Românii-au isprăvit războiul,
Că s'au bătut nebuni.

Scria 'n gazetă că s'a dat
Poruncă să se 'ntoarcă în țară
Toți cei plecați de astă vară —
Și rând pe rând veneau în sat
Și eri și astăzi câte unul
Din cei care-au plecat.

Și-ai lui întârziiau ! Plângând
De drag că are să-i revadă.
Sta ziua 'n prag. ieșea pe stradă
Cu ochii zarea măsurând,
Și nu veneau ! Și dintr'o vreme
Gemea, bătut de-un gând.

Nădejdea caldă 'n el slăbea,
Pe cât crește de rece gândul.
El a 'ntrebat pe toți de-a-rândul,
Dar nimeni știre nu-i știa.
El pleacă 'n urmă la cazarmă
Să afle ce dorea.

Căprarul vechiu îi iese 'n prag,
„Ce-mi face Radu ?” el întrecabă,
De Radu-i este mai cu grabă,
Că Radu-i este cel mai drag.
„E mort ! El a căzut la Plevna
In cel dintâi şirag !”

O. bietul om ! De mult simţea
Că Radu-i dus de pe-astă lume,
Dar astăzi, când ştia anume,
El sta năuc şi nu credea.
Să-i moară Radu ! Acest lucru
El nu-l înţelegea.

Blestem pe tine, braţ duşman !
„Dar George-al nostru cum o duce ?” —
„Sub glic, taică, şi sub cruce,
Lovit în piept de-un iatagan !” —
„Dar bietul Mircea ?” — „Mort şi Mircea
Prin văi pe la Smârdan”.

El n'a mai zis nici un cuvânt;
Cu fruntea 'n piept, ca o statuie,
Ca un Christos bătut în cuie,
Țintea privirile 'n pământ.
Părea că vede dinainte-i
Trei morţi într'un mormânt.

Cu pasul slab, cu ochii beți
El a plecat, gemând pe-afară,
Și 'mpleticindu-se pe scară
Chema pe nume pe hăieți,
Și se proptea de slab, sărmanul,
Cu mâna de pereți.

Nu se simțea de-i mort ori treaz,
N'avea puteri să se simțescă :
El trebuia să se-odihnească —
Pe-o piatră 'n drum sub un zăplaz
S'a pus, înmormântând în palme-i
Slăbitul său obraz.

Și-a stat așa, pierdut și dus.
Era 'n amiazi și 'n miez de vară
Și soarele-a scăzut spre seară,
Și 'n urmă soarele-a apus.
Iar bietul om sta tot acolo
Ca mort, precum s'a pus.

Treceau bărbați, treceau femei,
Și uruiau trăsurile pe stradă,
Soldați treceau făcând paradă, —
Și-atunci deștept privi la ei
Și-și duse pumnii strâns pe tâmpile:
„Trei, Doamne, și toți trei !”

G. Coșbuc : *Balade și Idile*

23. V i s c o l u l

Crivățul din miază-noapte vâjâe prin vijelie,
Spulberând zăpada 'n ceruri de pe deal, de pe câmpie.
Valuri albe trec prin zare, se așează 'n lung troian
Ca nisipurile dese din pustiul african.

Viscolul frământă lumea !.. Lupii suri ies după pradă,
Alergând, urlând în urmă-i prin potopul de zăpadă.
Turmele tremură; corbii sbor vârtej, răpiți de vânt.
Și răchitele se 'ndoaie lovindu-se de pământ.

Sbieret, răget, țipăt, vuet, mii de glasuri spăimântate
Se ridică de prin codri, de pe dealuri, de prin sate,
Și'ndeparte se aude un nechez răsunător...
Noaptea cade, lupii urlă... Vai de cal și călător!

Fericit acel ce noaptea rătăcit în viscolire
Stă, aude 'n câmp lătrare și zărește cu uimire
O căsuță drăgălașă cu ferestrele lucind,
Unde dulcea ospeție îl întâmpină zâmbind !

V. Alecsandri

24. La săniuș

Intr'o iarnă, pe când eram bucher și mă bucuram de prima mea vacanță de Crăciun, — simțind că încep a avea putere, cerui cu plângeri și suspine o săniușă dela moș Irimia, omul nostru de ogradă. După ce bătrânul mi-a cioplit-o și mi-a încheiat-o dintr'un fag bun, am luat pe frate-meu Matei, c'un an mai mic de-

cât mine, ș'o pornirăm, cu cărdul de băieți ai satului, spre dealul Morii.

Era o iarnă tare și bogată în zăpadă. Părăul era înghețat și troenit. În ziua cu soare și cu puțin ger, parcă anume dăruită de Dumnezeu copiilor. — noi, toți băieții satului, făceam o larmă nemaipomenită. Șirag ne ridicam pe costișe, încovoiați și trăgând săniile după

noi; șirag ne dădeam drumul pe stecluș, chiuind și urlând.

Abia atunci învățam cărmuirea săniei, și Vasile a lui Pânzaru, cel mai meșter în treaba aceasta, mă dăscălea. Deși eram feciorul boierului, el îmi vorbea ca unui învățăcel.

— Măi Tudoriță, îmi zicea el. Bagă de seamă să nu te hartoești, adică să nu vii pe-o coastă, c'apoi te duci de-a tăvălucul și-ți belești nasul. Indreaptă sania la drum bun cu picioarele, lucrează din călcăe, — ș'apoi să vezi cum merge: ca trinul!

Cum se și cuvenea, teoria lui o însoți și de practică. El se așeză dinainte în săniuță și cu la spatele lui, ținându-l strâns pe după piept, cu amândouă mâinile. Cu șiragul de săniuțe după noi, o pornirăm la vale într'o furtună de pulbere de zăpadă. De simțirea de fericire a sborului în lumina zilei, pe omătul alb, în receala aspră, îmi amintesc ș'acum ca de una din cele mai rare clipe ale vieții. Omătul clipea în mii de culori și scânteii; ochii mi se încălziră și obrajii mi se aprinseră; în tot trupul simțeam o furnicăre aprigă. Săniuța răpezită mergea fulgerător, apoi deodată o simții că saltă în sus. Mă trezii pe troianul ridicat la malul pârâului de băieți, ca să taie iușcala și să oprească săniuțele.

Vasile a lui Pânzaru se svârli în picioare, mă apucă de-o mână și mă feri la o parte; alte sănii veneau la vale ca repezite dintr'un tun.

„Ei, îți place? mă întrebă râzând, cu buza de sus încreștită deasupra gingiei.

— Tare-mi place! strigai cu înflăcărat.

— Atunci mai hai odată, mă Tudoriță!”

A doua oară săniușul a fost cu peripeții.

Sania din frunte s'a hartoit, s'a prăvălit; și noi, și ceilalți care veneau pe urmă, ne-am încurcat, ne-am izbit, ne-am răsturnat. Dar totul s'a petrecut cu atâta repeziciune, încât n'am mai avut când mă înspăimânta. Vasile Pânzaru iar râdea și mă întreba pe când mă ridica de jos:

„Ei, dar acu ți-a plăcut?”

— Mi-a plăcut ș'acum! zisei eu scuturându-mă de omăt.

— Atunci mai hai odată!...

Când mi-a venit și mie rândul să mă așez la cârmă, cu frate-meu la spate, — Vasile Pânzaru și-a bătut căciula de pământ ș'a strigat către băieți:

„Stați măi! acu se cheamă că feciorul boierului dă izamin la sanie! Ia să vedem.”

M'am așezat; frate-meu m'a cuprins strâns; am pornit. Nu îndrăzneam a chiui; eram cu sufletul neliniștit, dar eram încordat și cu luare-aminte. Sus, toți copiii stăteau grămădiți și priveau. Am izbutit să îndrept săniuța pe drum bun, simțeam strânsoarea fratelui meu ca un clește tremurător; m'a cuprins o bucurie nebună când am săltat pe dâmbul de zăpadă și sborul mi s'a oprit.

„Ai văzut?” strigai eu cu mândrie către Matei.

Sus, pe deal, băieții satului chiuiau.

„Brava, măi Tudoriță! striga Vasile Pânzaru. Ți-am pus noata zece!”

Isprava aceasta m'a așezat deodată în rândul celor mari. Eram ațălat și vesel. O putere necunoscută îmi intrase în trup. Odată, de două ori, de zece ori, de nenumărate ori, ridicai dealul cu cârdul de copii. Umblam într'un șirag pestriț de haine largi, de ciuhote și opinci mari. Unii băieți erau cu cojocle, alții cu mințene strânse pe trup cu frânghiute. Căciulele le cădeau până la nas. Dar cu toate straiiele grele, opincile încărcate cu paie și căciulile dintr'o oaie, toți se mișeau cu hărnicic, nedoboriți, neosteniți. Departe, pe la podul de peste pârâu și pe șosea, treceau gospodari cu săniile; se opreau o clipă, priveau la prăvălile noastre și ascultau chiotele, apoi dădeau din cap, spuneau ceva unul către altul și porneau mai departe...

Dar soarele începu să împurpureze asfințitul și ceața munților albaștri se făcu viorie. Băieții se trăgeau unul câte unul spre sat. Incovoiați ca sub o povară, cu frânghiile săniuțelor pe după umăr, cu mâinile în mâneci, porneau domol, trudiți; începu să scapere pe întinderi; în scăderile luminii, omătul căpăta o nuanță albăstrie. O fată mare, îmbodolită până la nas, veni c'o nua lungă până la poalele dea-

lului și luă de dinapoi pe Vasile Pânzaru, dascălul meu de săniuș:

„Da bine, măi răule, toată ziulica ai să te dai de-a tăvălucul pe deal? Fă acasă mai repede, că te chiamă tătuca!”

Era încă lumină; satul era la o bătaie de pușcă; mă hotărîi să mă mai cobor de câteva ori cu săniuța din vârful dealului.

Eram neobosit, îmi părea rău că o zi așa de frumoasă se isprăvește curând. Pânzaru și cu soră-sa dispăruseră în sat, pe la podul de lemn.

— „Da noi nu mergem acasă? îndrăzni să mă întrebe Matei.

— Ba da, dar să ne mai dăm încă odată.

— Mie mi-i frig la mână... scânci ei.

— Ei lasă; suflă și tu în degete, că te încălzești. Hai să ne mai dăm odată...”

Când Matei porni a plânge încet și când mă hotărîi în sfârșit să pun un capăt petrecerii mele, — băgai de seamă că se lasă grabnic inserarea.

Deodată simții truda; picioarele mi se îngreuiară cumplit. Simții și frig ascuțit la mâini; degetele începură să-mi amortească. Frate-meu plângea, cu pumnii la ochi. Eram singuri lângă râpa pârâului, venea noaptea; ce era de făcut? Până la noi, în sat, la curte, — drumul îmi apărea nesfârșit.

„Haidem la moară!” zisei eu.

Matei se luă după mine. Aflasem un liman. Iși conteni plânsul.

Pe zarea dealului deodată se arată o umbră fantastică. Părea un animal mare, cu coarne uriașe. Fără de niciun cuvânt ne cuprinserăm de mână și începurăm a fugi, cu sania după noi. Animalul se opri o clipă, poi, și el speriat, o luă la fugă pe coama dealului, pe lumina albăstrue a zăpezii.

„E iepure, zisei eu, zâmbind lui Matei. S'a speriat de noi!”

Pe urme de sănii, răzbăturăm până la moara troenită. Apa pârâului nu mai susura. Roata cu speteze era înceștată de sloiuri uriașe de ghiață. Pe o ferăstruică, răzbătea lumină.

Un cățel începu a lătra cu glas întăritat din lăuntru. Auzirăm voci. În ușa grea de stejar decodată se deschise un oblonăș, apărură un cap bărbos și fulgerară doi ochi.

„Care-i acolo, mări!” strigă o voce răgușită.

Frate-meu plângea înfricoșat. Eu nu avui putere să răspund; parcă-mi înghețase glasul.

Dar moș Gavrilaş Berbec înțelese dintr'o privire cum stau lucrurile. Auzii huruind un drug, ușa cea mare scârțâi în bălămăli, și moșneagul, cu capul gol, cu un cojoc mare între umeri, ieși, făcu un pas spre noi, c'o vorbă bună ne cuprinse de mâini și ne trase cu el în moară. Acolo simții un miros tare și rece de fum.

„Babă! deschide ușa!” strigă moș Gavrilă.

Intrarăm în lumină și căldură, și o babă cu obraz sbârcit și cu ochii mititei ne cuprinse în brațe.

„Is băieții bocrului”, zise morarul.

Baba ne pipăi mâinile și obrajii și ne trăgea spre vatră unde licărea o movilă de jar.

„Vai de mine și de mine, moșnege! mâinile lor îs sloi! și obrăjeii li-s reci ca ghiața... Da cum de v'ati rătăcit așa pe aici?”

— Apoi nu vezi, babă, răspunse moș Gavrilaş, că-s cu săniuța? S'au dat toată ziua pe deal, cu ceilalți ghiavoli din sat. Au rămas la urmă și i-a prins noaptea!... Acu ce faceți? Așa-i c'aveți să dormiți la moară?”

Eu nu puteam răspunde; îmi erau fălcile înceștate.

— Așa-i c'aveți să vă învăliți cu saci plini de fă-

înă? urmă râzând morarul, și barba cărunță îi tremura. In loc să stați colo acasă, într'o zi ca asta mare, a Nașterii Domnului... hm ! In loc să mâncați acasă numai mâncări cu zahăr. — aveți să ospătați la noi friptură de porc dintr'un hârb de ceaun !... Vi-i foame ?

— Mi-i foame ! izbutii eu să vorbesc.

— Așa ? Atunci grăbește, babă hăi, și mestecă mă-măliguța.

— Da de speriat nu v'ați speriat ?

— Nu ! răspunei eu.

— Am văzut un iepure ! scânci frate-meu.

— Săracii pușori ! mormăi baba, plecată asupra hârbului în care sfârâia friptura.

Pe când ne desghețam lângă soba caldă, pe când mâncam mă-măliguța, cu brânză și cu friptura aceea minunată de slănină și mușchi afumat care, în Moldova-de-Sus, se cheamă tochitură, — bătrânii se sfătuiau încet și vorbeau despre grija și despre svonul de la curte, când s'a vedea că băieții nu mai vin acasă...

— Lasă, babă, că-i întore eu la cuibul lor !

— D'apoi or putea ei merge, amorțiți și trudiți cum sunt ?

— Mergem cu sania !” răspunse morarul râzând și scuturându-și pletele.

Moșneagul împreună cu baba, începu să ne învelească în lăvicere de lână. Așa, ca pe niște săculețe, ne luară în brațe și ne purtară până în bătătură. Ne așezară în săniuță.

— Să vă țineți bine ! zise moș Berbec.

Își trase cojocul pe mâneci, își îndesă bine căciula în cap și strigă babei : „Pune zăvorul, măi fume ! Eu mă întore îndată ! Am să-ți aduc ș'o leacă de dulceață dela crășmă !”

Stam neclintit în săniuță. Moșneagul apucă de frânghiuță și porni. — Noaptea era senină, și cerul plin de

stele scântecia. Din sat veneau rare lătrături de câini. Se auzea în răstimpuri sunetul unei dobe, pe care un flăcăuș o încerca ș'o pregălea pentru seara anului nou. Era ger cumplit și pașii moșneagului scârțâiau pe cale.

Știu nedeslușit că a fost o larmă ș'o bucurie mare la curte când morarul a intrat în lumina ferestrelor cu povara lui, — icoana sosirii însă nu mi-a rămas întipărită în minte. Dar drumul, pe malul singuratic al pârâului, prin lumina albăstrie a câmpurilor, pe la podul cel negru și pela poarta țarinei, unde sta neclintit un copac bătrân încărcat de promoroacă, — a rămas în mine ca o dâră de lumină. Moș-Berbec, tăcut, cu căciula-i naltă, cu cojocu-i larg, cu cizmele-i grele și cu barba lui mare și cărunță, trăgea săniuța și eu îl asemuiam cu bătrânul fantastic și arigintiu pe care-l văzusem zúgrăvit în cele dintâi cărți de povești pe care cu greu, silabisind, le citisem.

M. Sadoveanu: *Ți-aduci aminte...*

CUVINTE EXPLICATE. *bucher*=cel ce învață buchile (literele alfabetului); *stecluș*=alunecuș lucios ca sticla (moldovenește *steclă*); (*a se*) *hartoi*=a se apleca mult într'o parte; *tzamin*=examen; *imbodolit*=înfășurat, îmbrobodit; *liman*=port; *a ajunge la liman*=a ajunge la locul de scăpare.

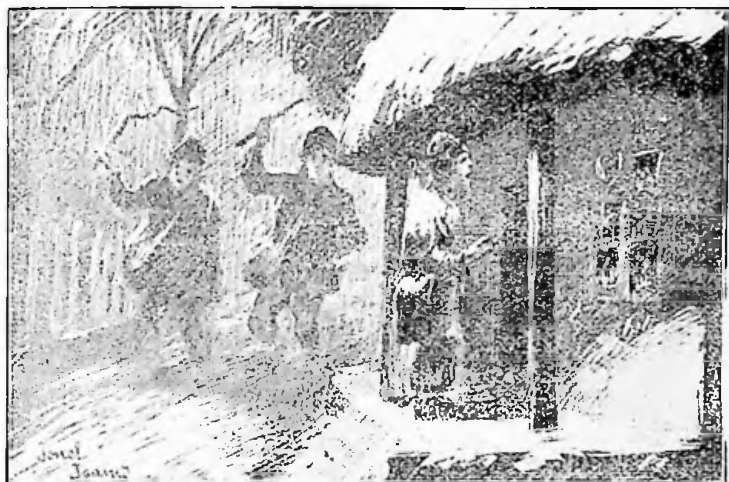
NOTĂ. — Unele cuvinte ca, *femee*, *topitură*, *diavol*, etc., se pronunță în Moldova *fumee*, *lochitură*, *ghiavol*.

25. Petrișor-ghiavolul

Era cât un mijloc de om, nu mai mare. Era băiatul bariergiului dela bariera Copoului. Și tătăne-său îl îmbrăca, iarna, cu ciubote cu carâmbi, cojocel cu blană de miel, îi încingea tot mijlocul și pieptul, într'un brâu roș, și-i turna o căciulă brumăric, țuguiată, în cap. — îmbrăcăminte de haiduc.

Poate să fi fost Petrișor, numai cu vreun an-doi, mai mare decât mine; dar era fălcos, îndesat și țeapăn, că părea totdeauna răsărit ca un trunchiu din sucui pământului.

La Crăciun și la Anul nou porțile ne erau deschise;

veneau colindătorii și urătorii, rânduri-rânduri; veneau oameni mari, veneau băieți și fete. Dar de niciunul nu făceam mai mare haz ca de Ghiavolul, cum îl porecliseră ai noștri pe băiatul rohatgiului. Noi îl așteptam în fiecare an, căci sosea întotdeauna cam pe după prânz. Ne uitam spre rohatcă: printre valurile de omăt începea să se zărească o mogâldeajă cenușie, apoi mogâldeaja se mărea, se mărea, și 'n locul căciulei vedeam, în întregime, trupul lui Petrișor.

Pășea îndrăzneț, împlântându-se până în genunchi în troiene. În poartă se oprea, răschira picioarele, sufla ostent și ne striga:

— Eu să vă cânt? Ha?

Mama îl lăsa să strige de mai multe ori, căci îi plăcea să-l vadă înșepenit în glezne, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, vorbind cu glasul furios parcă, scuturându-și capul la fiecare întrebare, cașicum ne asvârlea cuvintele în geam:

— Eu să vă cânt? Ha?

Și când îl chemam punca capul în piept, se asvârlea voinicește, se oprea în fața ferestrei, țintea streășina casei, cașicând acolo era scris „Plugușorul” și, legănându-se când pe un picior, când pe altul, începea:

Aho! Aho! copii și frați

Stați pușin și nu mânați...

Când sfârșea își trecea podul palmci pe sub nas, își arunca mai pe ceafă căciula, și se uita cu ochii lui albaștri, curași și furioși, la noi:

— V'am urat!

Mama îl chema, îi da bani și bunătăți...

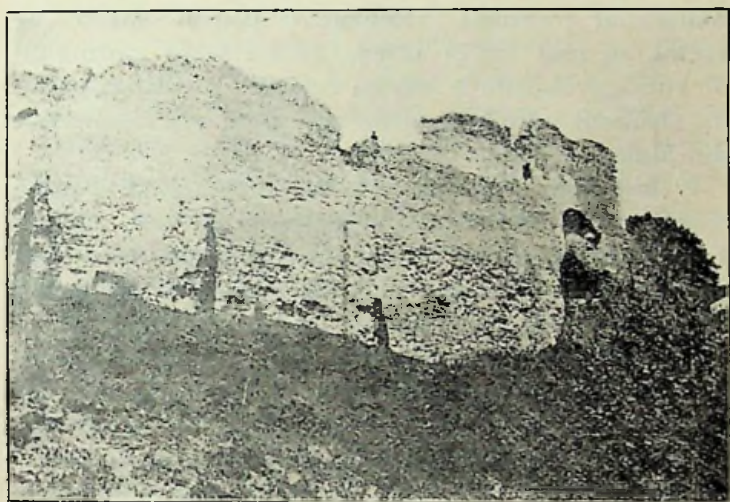
...Ce vei fi făcând tu, Petrache băete? Ți-o fi păstrat, viața, ochiul acela îndrăzneț, trupul acela puternic? Te vei fi mai repezind tu cu bărbia'n piept, ca la luptă, în vârtejul grijilor din fiecare zi? Cine știe! Dar ce bine-mi pare, Petrache-Ghiavole, că nu te-am mai văzut de-atunci, și că'n mintea mea nu te-ai mai putut schimba!

Em. Gârleanu: *Trei vedeni*

CUVINTE EXPLICATE. *rohateă*=barieră; *rohatgiu* = cel care manipulează bariera.

26. Cetatea Neamțului

Dăm iar în șoscaua, ce trece prin dumbrava de stejari și, de la Coverga, ne lăsăm la dreapta pe valea Nemțișorului, în satul Vânători și ne oprim pe prundul Ozanei, sub malul râpos, înalt, pe fruntea căruia stă, ca o coroană, fantastica ruină a Cetății Neamțului. Urcăm pe jos, prin strâmtoarea uscată, spartă de puhoai, cărarea ce taie peretele din stânga și într'un sfert de oră suntem deasupra, la „porțile cetății”. Se

Ruinele Cetății Neamțului

văd încă urmele șanțului de apărare, ce ocolea zidurile pe din afară. Intre cei patru stâlpi de la intrare, se 'ntindea ziua, peste șanț un pod de „piele de bivol”, noaptea se strângea și rămânea castelul închis c'un brâu de apă. Deasupra porții și pe la colțuri se ridicau turnuri înalte, cu ferestruie înguste, pe cari cătau în vale ochii și sinețele străjerilor. Trufașa clădire

își rânduia încăperile în patru aripi mari, lăsând între ele o curte, în mijlocul curții o bisericuță, din altarul căreia pornea pe sub pământ tainița scăpării, o hrubă boltită, ce răspundea departe, afară din cetate. Puternic înfipt în creștetul unui grind stâncos, având în spate întunecime de codru, în față prăpastie sub metereze, înalte și vedere largă pe toată valea, — cui-bul acesta de vulturi, cum îl numesc legendele, a înfruntat adesea, c'o mână de voinici, oștiri năvălitoare și — în șase veacuri de nepătată mândrie — o singură dată și-a deschis porțile fără de luptă și atunci nu unui cuceritor străin, ci falnicului Domn al tuturor Românilor — Mihai Viteazul. Pustii și sparte de vremi, se mai înalță câteva ziduri peste mormanul de ruini, prăbușite în curtea cetății, pe ai cărei pereți au strălucit odinioară armurile grele ale cavalerilor din Malta.

Inchid ochii și revăd cetatea întreagă. O pagină sfântă mi se lămurește, cașicum toate câte au fost s'ar smulge pentru o clipă din umbrele trecutului și-ar îmbrățișa din nou viața de atunci. E noapte și-i liniște. Deodată, pe vale, s'aude un tropot de cal. În turn, străjerul sună din corn. Bate cineva la poartă. De sus se deschide o fereastră și întreabă doamna îngrijată: „Cine-i?” — „Sunt eu,” răspunde un glas ostent, — „Sunt eu, Ștefan, singur, rănit, învins...” Tresare sârmana Doamnă. I se frânge inima de durere și de milă, că-i fiul ei cel care-i vorbește; și cugetă că-i Româncă și fiul ei e cel mai slăvit voevod al țării și, năbușindu-și plânsul ce stă s'o podidească, îl roagă frumos să plece îndărăt, să buciume în munți, să-și strângă plăeșii risipiți și s'arate dușmanului, cum știi să moară, când nu pot birui, stăpânii și apărătorii pământului acestuia.

Ce popor are în istoria lui o pildă mai mare și mai înălțătoare, de jertfă și de iubire de patrie?... Imbăr-

bătat, se întoarce Ștefan să-și reînchege oastea-i sfărâmată. Nici ostenit nu se mai simte, nici rana nu-l mai doare. Din nou se strâng arcașii în jurul viteazului și, pe când Turcii își socotesc planul, ca un stol de vulturi se lasă asupra lor, un vaet de moarte înfioară valca și cerul se întunecă tot de atâta grozăvie.

E a șaptea noapte, de când Domnițele se roagă 'n genunchi, le picură lacrămile pe covor și chipurile lor par umbre, sub slaba licărire-a candeliei. Se roagă neadormite, mama pentru fecior, soția pentru soț — și amânoi pentru țară. Și iată că de pe luncă unfreamăt se ridică în tăcerea nopții. Tot mai aproape, tot mai lămurit, s'aud sunetele de corn și cântecele de biruință și tunete de glasuri s'aud strigând: „Trăiască Ștefan!” Ca de-un vis frumos se 'nviorează Domnițele și scoală pruncii din somn și-și umplu mâinile cu flori, și aleargă la poartă și plâng de bucurie, primind în brațele lor fragede pe Marele Ștefan, lumina, mândria, odorul sufletului lor. Cu ce drag îl strâng la piept și cum se uită la fața lui senină, în ochii lui mari și frumoși și cum nu se 'ncred că-l văd și, neputând spune o vorbă, îi sărută fruntea, colbul de pe haine. Târziu se sting luminile 'n castel. E liniște acum și fericire 'n tot cuprinsul. Șoptesc încă Domnițele 'n iatac, mărită pare lumina candeliei de sub icoane. In odaia de-alături, doarme ostenit biruitorul Ștefan, gloria Moldovei.

Ce de lucruri n'ar ști să povestească, de-ar avea grai, ruinele acestea! Când te gândești c'a fost atâta viață aici... inimi cari s'au iubit, ochi cari au plâns, viteji cari și-au vărsat sângele pe zidurile acestea! La porțile acestei cetăți s'a strâns norodul răsvrătit, cerând lui Lăpușneanu capul lui Moțoc. Pe meterezele ei au stat dârzi, în fața lui Sobiețchi, cei 19 plăeși, luptând c'o oaste 'ntreagă, prețuindu-și fiecare glonț.

ochind în căpetenii și făcând pe Poloni să creadă, că-i o armată în cetate.

Al. Vlahuță: *România pitorească*

CUVINTE EXPLIFICATE. *sineață* = pușcă de pe vremuri, cu cremene.

27. N i c u ș o r

La marginea dinspre miază-noapte a orașului, pe malul iazului, e o grădină frumoasă în care sunt patru clădiri mari: a tribunalului, a prefecturii, a judecătoriei și a casieriei; restul grădinii e numai tufișuri dese de lemn câinesc, de bațachină și de rugi, în care primăvara cântă privighetorile de e o frumusețe. Chiar pe marginea malului e o movilă pe care când te-i sui, ai înaintea ochilor o minune de tablou. Aici sub mal, iazul umbrit de sălcii și de anini cu o moară vorbăreață; mai departe valea verde a Ialomiței, închisă în fund de dealurile viilor, iar mai în fund, topită 'n aburi albaștri, toată coama munților dela Piatra-Craiului până 'n Penteleu; — în tot o priveliște frumoasă, de parcă ți se primenește sufletul uitându-te la ea.

Prin grădina asta e drumul lui conu Mișu, care șade alături, când e să iasă în oraș.

Cum trecea într'o zi din primăvara trecută, s'a oprit să asculte o privighetoare, care cânta de răsuna grădina; și fiindcă tufișul în care cânta era chiar alături, s'a aplecat să încerce: n'o putea-o zări? Când, ce să vadă? Jos în tufiș un băețaș. Cu degetul arător dela mâna dreaptă peste buzele țuguiate, îi făcea semn să facă, iar cu cel dela mâna stângă îi arăta privighetoarea. Aplecându-se mai mult, o văzu...

Și a stat așa multă vreme, neputându-se sătura de a

o privi și neștiind ce să privească mai cu drag: pasărea mică și neînsemnată care scotea sunete atât de puternice și de măestre din guşulița ei care se vedea săltând, ori fericirea fără seamăn care zâmbea pe toată fața copilului?

El mai văzuse el de câteva ori pe aici prin grădină jucându-se cu alți copii de seama lui, dar niciodată nu-l privise cu luare aminte. Acolo, un broscoi de băiețuș slăbuț, cu părul cânepiu, încurcat ca un caer și cu pantalonii în vine, cârpiți în zece locuri. Acum pentru întâia oară vedea ce ochi negri, catifelați și dulci avea.

La o mișcare nedibace pasărea sbură și lui conu Mișu îi părea grozav de rău, crezând că s'o mâhni copilul; dar acesta ieși din tufiș și privindu-l drept, cu seriozitatea adorabil de hazlie a copiilor:

— Nu fațe nimic. Vine îndărăt. Asta e a mea. A fost și poimâine.

— Ce spui, mă? A fost și poimâine?

— Da, a văzut-o și Lenuța.

— Care Lenuța?

— Lenuța, sora mea...

Și clătinând din cap:

— Da' lu' Vasilică nu i-o arăt.

— Care Vasilică?

— Vasilică a lu' nenea Dumitru dela Zudecătorie.

— Și de ce nu i-o arăți și lui?

— Că fi'ncă dă cu pietre.

— Bravo! să nu i-o arăți.

— Țț!

— Dar pe tine cum te chiamă?

— Nicușor a lu' Ioniță, odăiașu' dela cassierie și sunt de șase ani.

— Ce vorbești, domnule!!? Păi bine, tu poate că vrei și doi bani, să-ți cumperi covrigi.

Nicușor răspunde cu umărul drept, săltându-l în

sus. Și conu Mișu, răsând cu mulțumire, scoate și-i întinde doi bani. Copilul luându-i zice: „săru' mână” și pleacă grăbit, ținându-se cu o mână de brăcinarii pantalonilor prea largi; dar după câțiva pași se întoarce să-l întrebe serios dacă la spițărie se vinde ouă de furnică.

— Ce să faci, mă, cu ouă de furnică?

— Mi-a spus mămica mea așa: că le plăte la privighetori și vreau să pui pe zos la a mea...

Are și conu Mișu trei îngerași de copii dela care aude în fiecare zi fel de fel de nostimade copilărești, dar asta i s'a părut atât de drăgălașe, încât a luat pe băiețașul odăiașului în brațe și l-a sărutat, pe amândoi obrazii; pe urmă, rușinat parcă de înduioșarea lui, l-a lăsat și l-a scuipat:

— Ptiu! Marș d'aici, potaie mică!...

Din ziua aceea datează prietenia lui conu Mișu cu Nicușor; e! dar negreșit prietenia care poate să mijlocească între un boier mare și copilul unui odăiaș. Din vreme în vreme, când îl vede prin grădină, îl strigă: „pst! mă hoțule, vino 'ncoa!” și-i dă câte un ban, cum dă și Lenuții pe care acum o cunoaște și o întâlnește mai în fiecare zi, venind din târg, încărcată cu o dublă de pâine și cu un clondir, pe care de abia le duce. Cunoaște acum și pe părinții lui Nicușor; tatăl, unul gros, negru, păros, cu o mutră aspră, în care numai roșcața vârfului nasului pune o pată mai veselă; mama, slabă, ofilită, prăfurie și totuși plăcută pentru blândețea ochilor...

Negreșit, Nicușor nu e primit în curtea lui conu Mișu să se joace cu copiii lui și cu musafirii lor, dar se uită și el din grădina prefecturii pe crăpăturile ulucilor; și tot încercând crăpăturile a dat peste câteva prin care poate vedea tot raiul din curțile boierului. Așa, printr'unul se văd ronturile de flori frumoase și locul unde joacă copiii crocket; printr'alta

se vede terasa îmbrăcată în flori albastre, unde mănâncă hoierii vara; prin a treia, căprioara cu ȧarul ei; iar prin a dela capul din fund al ulucilor, grădina de poame, curtea păsărilor și doi câini mari legați în lanțuri pe sârmă...

* * *

Frumos Crăciun o să fie! A nins două zile din Cri-văț și acum în ajun s'a schimbat vântul; suflă Austrul subțiind norii printre care încep să se ivească stelele și aducând cu el un ger de te taie.

La curtea caselor lui Conu Mișu e zarvă mare. Pe porțile deschise larg nu mai conțin sâniile încărcate de musafiri. E pom de Crăciun la care sunt poțți copiii tuturor prietenilor. În mijlocul salonului încăpător, care ține dela intrare până la terasa din fund, e așezat bradul împodobit de-ți ia ochii. Cucoanele se învârtesc de colo până colo rânduind lucrurile la locul lor. Copiii nerăbdători așteaptă în odaia din dreapta semnalul când vor putea intra. Să aștepte, că nu e încă gata. Mai sunt de așezat jucăriile pe mescioara din jurul bradului și de pus la fiecare teanc de jucării câteo carte de vizită cu numele copilului căruia i se cuvine; și nici conu Mișu n'a sosit încă dela club cu bărbații, ca să se bucure de bucuria copiilor...

În vremea asta, alături, la casierie, e un suflet stingher, care se sbate și se frământă... Mama e dusă la cucoana casierului să ajute la gătit și la scuturat — și a luat și pe Lenuța cu ea; tatăl e dus la cârciumă... iar el stă singur în gangul casieriei muncit de gânduri... A văzut azi dimineață pe un om din curtea boierească, ducând la spinare un brad mare, mare... pe urmă băieții dela cofetărie cu tăvi și alt băiat dela librărie încărcat cu fel de fel de cutii... Și el știe ce însemnează asta. Anul trecut, când l-a durut în gât

l-a dus măsă la spițerie și atunci prin ușa întredeschisă a zărit o clipă în odaia de alături, cu ochii lui împăienjeniți de friguri, un brad frumos îmbrăcat în... dar a închis spițerul ușa... și era ziua, lumânările nu erau aprinse și mămica i-a spus așa: că scara e mai frumos când se aprind lumânările... Toți copiii aceștia care trec în săni, acolo se duc să vadă pomul de Crăciun... pomul de Crăciun!!!... Și aici prin crăpăturile ulucilor nu poate să se uite, că e zăpada până la gât... E! dar dacă ar vrea conu Mișu... Te, conu Misu nu e om bun? Ba e bun. Nu-i dă lui întotdeauna câteun ban? Adineauri a trecut în târg și nu s'a întors încă acasă... Dacă i-ar ieși înainte și l-ar ruga să-i arate și lui pomul de Crăciun, — numai nițel, — nițel de tot...

Cât e de mică inimioara lui, s'a despărțit acum în două. Jumătate îl îmbrânțește înainte: „încearcă, conu Mișu e om bun; poate te duce să vezi pomul... pomul!” iar cealaltă îl trage înapoi: „fugi d'acolo, nu se poate... nu se poate”...

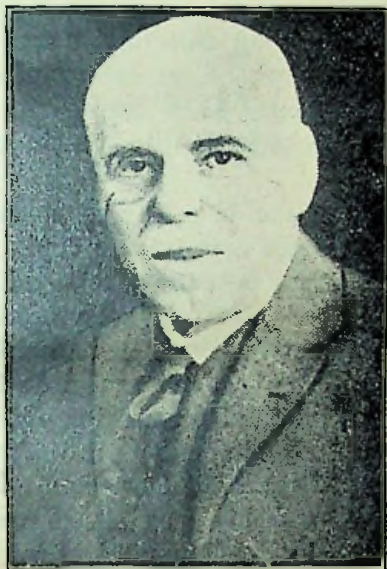
Se aud săni venind dinspre târg... Uite-le, cotesc la colț și în bătaia lămpii electrice dela răspântie, Nicușor recunoaște pe conu Mișu și-l aude râzând cu poftă. Repede o ia la fugă să-i iasă înainte. Cine știe? poate chiar fără să-i spuie nimic, văzându-l, o să-l ia să i-l arate, că e om bun. A ajuns! Aci e altă colitură. „Hei! la o parte!” strigă birjarul de geaba: iar conu Mișu, ieșind pe jumătate din sanie și văzând copilul în drum:

— În drum, hai? Drace împelițat! Să te calce sania. Marș acasă!

Și săniile trec... E noapte... nu se pot vedea lacrimile care au năpădit în ochisorii negri, catifelaji, dulci ca o mângâiere...

I-a zis așa: „marș acasă!” dar ce să facă acasă? nu e nimeni acasă... nimeni... Și coșul dela sobă țiuic...

Și-i urit... Și cum stă în drum, parcă-i șoptește cineva la ureche: „Știi ce? poate că se vede dela poartă prin ferestre”. O ia la fugă înspre curtea boierească. Se dă la o parte lângă uluci ca să treacă săniile care ies; apoi, când au trecut, face doi pași în curte și se uită cu încordare... Ies valuri de lumină pe ferestre, dar pomul nu se vede... Și mai face doi pași strângân-

Al. Brătescu-Voinești

du-și la piept paltonul lung și larg, făcut dintr'o scurteică veche a mă-si, în care parcă e un pui de lăutar... Ferestrele sunt prea sus... degeaba... A! știe el un loc de unde ar putea vedea, de acolo de pe prispa unde mănâncă boierii vara! Acolo, a văzut el prin crăpăturile ulucilor, sunt ferestrele jos. Da, dar câinii!!! Gândul acesta îl face să se retragă repede din curte... Ce bine ar vedea el de acolo pomul de Crăciun!!! Stă... și-și face în gând socoteli de om mare. Nu se

poate să fie câinii deslegați acum când vine lume... Asta nu se poate! ce, să muște pe lume? Face câțiva pași în curte trăgând cu urechea și neputându-și deslipi ochii dela lumina ferestrelor... Ocoleşte în vârful picioarelor casa... mai sunt câțiva pași... A ajuns!... na! perdelele lăsate... ba nu, una e ridicată! Pășește binișor... binișor... Aaaa!! ce frumos! ce frumos!!

Poate de acum să sufle Austrul vânt tăios de rece, că în tot trupul copilului s'a revărsat căldura unei fericiri nemăsurate. Tot sufletul i s'a urecat în ochii care privesc cu nesațiu... Cum sclipește beteala! Uite și lumânăricile aprinse! Și ce de jucăvii! Ce de jucării! Trâmbițe, tobe, păpuși! Uite și niște iepurași albi, mici și drăguți...

Înăuntru se deschide de perete ușa odăii din dreapta prin care năvălește o droaie de copii, băiețași, fetițe și nodulețe mici, pe care parcă-i dă jos funtele. Sunt câteva clipe de extaz general vrednice de admirat: copiii deoparte rămași țagă cu ochii pierșiți la pom, părinții de alta cu ochii umezi de fericirea bucuriei lor. Acum madamele așează copiii în semicerc. Trebuie să cânte: „O Tannenbaum! o! Tannenbaum!” Se face o tăcere desăvârșită. Cucoana Zoe, gazda, deschide pianul și se așează să-i acompanieze... dar în clipa în care ridică mâna să înceapă, dinspre terasă se aude lătratul gros al unui câine și țipătul unui copil, țipăt de groază, lung sfâșietor, care spintecă tăcerea și trece ca un junghi în inimile tuturor. Bărbații dau năvală într'acolo; deschid ușa. „Marș Leu! marș leu!” strigă conu Mișu dând cu piciorul în câine... Jos lângă fereastră zace copilul fără cunoștință...

* * *

Nu te mai frământa atâta, coane Mișule. închide ochii și dormi în pace, că Dumnezeu e bun și iertă-

tor. El știe c'ai priceput prea târziu de ce-ți ieșise copilul înainte și că te-ai căit de a-l fi gonit cu asprime. Te-a văzut cum l-ai adus în casă, cum l-ai îngrijit, cum i-ai încărcat brațele de jucării și de bunătăți și pentru el și pentru Lenușa. El știe că ești hotărît mâine în ziua de Crăciun să te duci la casierie, să te încredințezi cu ochii dumitale că copilul nu s'a îmbolnăvit de spaimă. Dumnezeu e bun și iertător și a auzit ce-ai pus de gând cu cucoana Zoe să faceți la anul. Inchide ochii și dormi în pace.

I. Al. Brătescu-Voinești: *Intuneric și lumină*

CUVINTE EXPLIFICATE. *baľachină* = arbust de 2—3 m. înălțime; *șagă* = încremenit.

28. Câinele soldatului

Rănit în războaie soldatul căzuse
Și 'n puține zile chinuit muri.
Depart de mama care îl crescuse
Și care-l iubi!

Sărman, fără rude, pe țarmuri străine,
N'avea nici, prieteni, nici un ajutor;
Nu era ființă care să suspine
Pentru'un trecător!

Singurul tovarăș de nenorocire,
Singura-i avere, un câine iubit
Șede lângă dânsul și 'n mare mâhnire
Părea adâncit.

Acum tot e gata pentru îngropare
Acum ridic trupul pe mâini de soldați:
Cinste hotărîtă acelora care
Mor pentru 'mpărați.

In fruntea paradei câinele pornește
Din ochii lui pică lacrimi pe pământ,
Ca un iubit frate el îl însoțește
Până la mormânt.

Aci se oprește, aci se așează,
Nimica nu-l face a se depărta:
Așteaptă să-l strige, crede c'o să-l vadă,
Când s'o deștepta!

Gr. Alexandrescu

Câteodată cearcă piatra s'o ridice,
Câteodată latră dup'un călător;
Cuprins de durere: vino, parc'ar zice,
Să-mi dai ajutor!

Apoi când străinul de milă voiește
A-l trage deoparte și hrană a-i da,
El capul își pleacă, în pământ privește,
Și nimic nu va!

De două ori noaptea, cu umbrele saie
Emisferul nostru l-a învăluit,
Și sârmanul câine, din locul de jale
A fost nelipsit!

Dar, în dimineața ceea viitoare,
Pe când se deșteaptă omul muncitor,
Zăcea lângă groapă, mort de întristare,
Căinele Azor!

Gr. Alexandrescu

CUVINTE EXPLICATE. *nu va* = nu vrea; *emisfer*, *emisferă* = fiecare din cele două jumătăți ale globului pământesc separate prin ecuator.

29. O scrisoare a lui I. Creangă

Iași, 1883, August 30

Dragă soră Elenuță,

Ni s'a umplut sufletul de bucurie, aflând că ești sănătoasă și fericită, în unire cu cumnățelul nostru, soțul ce ți l-a dat Dumnezeu! Află, dragă, că și noi suntem sănătoși din mila lui D-zeu! Și tare ași dori să te văd și să mă văd. Eu nu am fost în astă vară pe la Neamț. Numai Maria lui Zahei a fost. Despre partea de loc din Humulești, mă întrebi? Cred că nu aveți gând să vă mutați acolo. Să nu crezi, că ți'a răpi cineva dreptul, cât vom trăi noi. Mihalache și Tiuca nu pot să aibă mai mult, decât li se cuvine. Doar lasă-i să ție casa în bună stare și să se folosească de venitul

ei. de cât va şedeă pustie şi s'or folosi străinii. Vă sărut cu drag şi doresc să ne vedem.

(ss) *I. Creangă*

NOTĂ. — In această scrisoare Ion Creangă comunică unele ştiri sorei sale Elena şi o îndeamnă să nu fie îngrijată cu privire la drepturile ei asupra unei moşteniri dela părinţi. Este o scrisoare *familiară*.

30. O scrisoare a lui C. Negruzzi

Iaşi, 20 August, 1867

Domnule Ministru,

Primind adresa domniei voastre din 12 Iulie No. 6630, aşi fi plecat de îndată pentru Bucureşti,

C. Negruzzi

spre a lua parte la lucrările Societăţii literare la care am fost chemat prin oficiul măriei sale Domnitorul, dacă starea sănătăţii m'ar fi iertat, dar sunt bolnav, şi pe mâna medicilor.

Nu-mi rămâne dar, domnule ministru, decât a vă aduce profundele mele mulţumiri pentru onoarea ce mi-aţi făcut, şi a vă ruga să binevoiţi a primi încrederea prea distinsei mele consideraţiuni.

(ss) *C. Negruzzi*

NOTĂ. — Această scrisoare a fost adresată de C. Negruzzi ministrului Cultelor de atunci, D. Gusti. Fiind adresată unei persoane oficiale, tonul acestei scrisori nu este cel familiar, ci unul de respect și politeță.

31. L a ț a r ă

Valea Oanei, 19 Aprilie 189....

Dragă Prietene,

Povața ta a fost bună: Aerul de aici m'a întremat mult. Priveliștile neîntrecut de frumoase îmi alungă uritul. Câmpul înverzit e în sărbătoare. Bucuria și sănătatea răsădită în toate părțile. Primăvara lucrează cu toată puterea ei renăscătoare la repararea lumii. Paserile înviorează natura buimacă, desmeticind-o din somnul ei greu.

Mă simt mai bine, numai durerea de cap mă mai ține o leacă. Liniștea de aici pare a-mi fi mai ogoit tulburarea sufletului. Soră-mea e veselă de înfiriparea mea, zice să stăm toată vara aici. Cu țărani m'am împrietenit de cum am venit: le dau tutun și rachiu, iar ei îmi spun povești și glume. Mi-e drag satul acesta mai mult de cât orice din lume, — lăsând la o parte pe Ana, buna mea soră, tovarășul nedeslipit al necazurilor mele.

De la deal de grădina noastră începe pădurea, tăinuțoarea gândurilor mele. Mă primblu mai toată ziua pe sub bolta copacilor înmuguriți, mângâiat de sâsâitul ramurilor și de îndemnul armonios al paserilor. Pământul nu-i sbicit încă, numai pospaiul frunzos de pe deasupra s'a uscat. Pe la dosuri tot mai țin troienele, omătul e înegrit și asudă udeala sub el,

sângeră apa la vale, de ai crede că niște hube învechite își lăcrămează răufatea.

Tăcerea pădurii e detunată din vreme în vreme de chiuiturile ciobanilor, ori de tremurarea talanțelor de la oi.

Mă las copleșit de puterea fermecătoare a singură-lății, îngropându-mă în neluarea în seamă a celor înconjurătoare; închid ochii lenos și înlătur gândurile.

În spre seară mă întorc acasă plin de glod, obosit și flămând. Ana mă ține bine cu de ale gurei. De un timp dorm liniștit și nu mai am visuri urite. Când simt că mi se îngreue capul m'abat pe la moș Gheorghe Marcu-Sfătosul, de stau la taifas cu el. Omul acesta e un izvor de adâncuri bătrânești, a apucat vremuri vechi, știe de toate și-a văzut multă lume.

S'auzim de bine. *Neculai B...*

Ioan Adam: *Năzuinți*

CUVINTE EXPLIFICATE. *ogoit*=potolit; *pospaiu*=strat subțire.

32. Întâia scrisoare a lui Mișu Gerescu

Iubite nene Ștefane,

Uite, îți cuprind capul în mâini și te sărut frumos și pe dreapta și pe stânga. Mii și mii de mulțumiri. Aseară, după ce au adormit, m'am dus cu Mărioara în odaia lor și le-am pus în ghetele, așezate de ei cu mare grije pe fereastră, lucrurile trimise de d-ta. Azi, abia se crăpa de ziuă, când ne-am pomenit cu câteși trei lip! lip! cu piciorușele goale pe scânduri. și Victor și Anina și Sisi, finișorul dumatiale, strigând într'un glas: „Mămico, a venit! ne-a adus! Tăticule,

aprinde lampa!" Ce păcat că nu erai aici, să-ți îi culces, din fericirea care le strălucea în ochi, răsplata bunătații dumitale. Lui Victor i-a făcut cutia de vopsele o impresie grozavă. Nu mai tăcea: „Tăticule, și știi, sunt cele mai bune vopsele, Bourgeois?" Știi ce mi-a spus păgânul astă seară, înainte de culcare? M'a luat deoparte și mi-a șoptit: „Am înțeles cu cine e sfântul Nicolae, care ne-a trimis lucrurile: Nenea Ștefan". Nu e vorbă, acum e băiat mare, în clasa întâia gimnazială. Sunt trei luni de când poartă pantaloni lungi; mă rog, asta nu e glumă. Anina a fost încântată de vasele de bucatărie, de tacâmuri; dar ce i-a plăcut mai cu deosebire e mașinica de călcat; iar clownul cu măgărușul a făcut pe Sisi să rădă de credeam că-i vine rău. Acum dorm câteși trei, cu jucăriile alături pe pernă. Finișorul ți-e bine, gras și rotund ca un pepene; poți să te mândrești cu el; Victor nici la cinci ani nu era voinic, cum e el acum la trei. Să-ți spui o nostimadă a lui. În fiecare seară trebuie, înainte de culcare, să-i plătească tributul de basme. Alaltăieri îi povestisem fabula cu greerele și furnica. Asculta cu mare luare aminte, zicând numai când mă opream: „Și p'ormă?"Și așa, zic, a venit iarna cu zăpadă și cu vânt rece cum e acum afară. Greerului îi era foame și n'avea nimic de mâncare, că nu vrusese să asculte pe furnică, să-și adune boabe ca ea.

Atunci s'a dus plângând la furnică și a bătut în ușa: cioc! cioc!

— Cine e? a întrebat furnica. — Eu, greerul. — Ce poștești?

— Te rog, dragă furnică, fii bună, dă-mi și mie câteva boabe, că uite, mor de foame; n'am mâncat de alaltăieri. Atunci furnica i-a răspuns: „Așaaa? Imi pare bine. Astă vară, când îți spuneam să nu mai

cânți într'una și să-ți aduni boabe c'o să vie iarna. n'ai vrut să mă ascuți. Acum rabdă”.

Aici Sisi a lăsat buza 'n jos și, văzând că tac, m'a întrebat: „și p'ormă?” — Și pe urmă zic, greerele a murit de foame.

Purtarea furnicii atât l-a indignat, încât și-a vârit pumnii în ochi și a izbucnit în plâns. strigând: „Fil-ar a d'acului de fu'nică!” Numai cu mare greutate am putut să-l liniștim; și înainte de a închide ochii a mai zis suspinând, că ce rău îi pare lui că n'a știut unde șade greerul, că i-ar fi trimis „boabe, țocolată topită... și poate nu muria”...

Ne pare grozav de bine că nu te mai supără piciorul. La primăvară ai să te poți ținea în pas cu mine la sitari.

Incăodată mii de mulțumiri și de îmbrățișări dela toți.

Al durnitate devotat
Mișu Gerescu

I. Al. Brătescu-Voinăștii: *Nuvele*

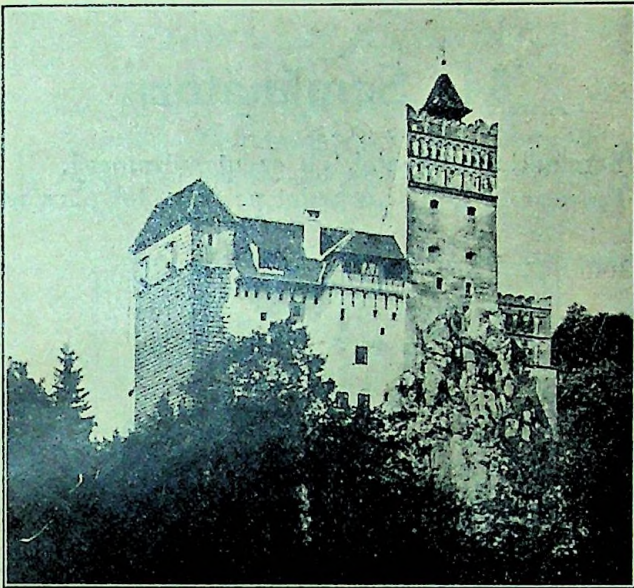
NOTĂ. — Scrisoarea semnată Neculai B. și scrisoarea lui Mișu Gerescu sunt alcătuite de scriitori care au creat două personaje imaginare: N. B. și M. G. Ele sunt prețioase pentru limba lor aleasă și corectă, pentru ideile ce cuprind, pentru sentimentele ce le provoacă în noi. Sunt scrisori *literare*.

33. Castelul Branului

Cavalerii teuthoni l-au clădit în gura hotarului dincolo de care tot ei au făcut mai târziu Câmpulungul. Regii unguri l-au primit de la acești ajutători ai lor. Pe urmă și Domnii români, din noul principat muntean, ca Mircea și fiul său Mihai, au pus castelani aicea. Ajuns iarăși al Ungariei, el fu închiriat Sașilor,

și dregători de ai lor ridicară de-acum înainte la pasul de trecere al mărfurilor dajdea Craiului, de cinci la sută.

Apoi negoțul apucă alte drumuri. Branul sărăci, apoi se pustii cu totul. Pe când Predealul se cutremura de graba trenurilor, ierburile crescură înalte în jurul puternicului castel, și pacea se făcu tot mai de-

Castelul din Bran

plină în multele lui încăperi joase și întunecate. Acum mergi în voie prin acele odăi care au adăpostit ostași și te urci glumind, pe scările de lemn, spre acele ascuțișuri ale coperișului de unde s'a pândit de atâtea ori apropierea năvălitorilor. Aproape nu vezi pe umilul locuitor de astăzi al cetății și numai gândurile tale dau viață de o clipă clădirii ce se apropie încet de sfârșitul ei. Jos, în timpul prielnic, când crivățul nu se svârcolește în vale, tufișurile viuesc de albine și sunt ninse de fluturași.

Așteaptă în sfârșit să vezi răsărind luna plină care va coborî taina ei asupra drumurilor, cărărilor și întregului șes al aromilor tainice! Nu mai este un drum așa de frumos ca acesta, decât doar acela care te aduce prin satele adormite dela Turnul-Roșu la Sibiu.

N. Iorga : *Neamul Românesc în Ardeal*

34. Semănătorii

Semănătorii harnici. cu sacul subsuoară.
Pornesc în lungul brazdei pe fragedul pământ;

Pe culme, pe vâlcele se sue și coboară,
Svârlind în a lor cale, sămânța după vânt.

— „O mié!” zice unul, menind cu veselie.
— „Noroc și roadă bună!” adaugă un alt.
„Ca vrabia de toamnă rotund spicul să fie!
„Ca trestia cea 'naltă să fie paiul 'nalt!

„Din zori și până'n noapte tot grâul să răsară;
„In el să se ascundă porumbii osteniți,
„Și când flăcăi și fete vor secera la vară.
„In valuri mari de aur să'nnoate rățăciți!”

Semănătorii veseli spre fund înaintează,
De-a-curmezișul brazdei boroanele pornesc,
Și grapele spinoase deaproape le urmează,
Ingroapă'necet sămânța și câmpul netezesc.

V. Alecsandri

35. Tufa de liliac

In tufa de liliac, se petrecea mare minune. Vânt nu era și totuși ramurile se frământau de sus până jos, iar frunzele tremurau atât de tare, încât își venea amețală, numai că te uital la dânsule.

Cintezoiul, se așezase, ca de obicei, în tufă, ca să își facă somnulețul de după amiază. Dar ramura pe care ședea, se hâțâna cu atâta tărie, încât bietul cintezoii nu putu să închidă un ochiu și sări deodată în ploaia de raze. El întrebă pe nevastă-sa ce Dumnezeu s'o fi întâmplat cu liliacul, de obicei atât de cuminte, dar femecea își păzea cu grijă ouăle și n'avea vreme de răspuns. Cintezoii se puse iar să întrebe pe vecini. Pițigoii își netezi căpușorul lui negru și răspunse cu un aer de taină, că nu pricepe graiul tufelor.

— Dar trebuie să se fi întâmplat ceva, zise el. Am

băgat de seamă asta încă de azi dimineață, când ședeam colo peste drum și cântam.

Apoi se așeză și el lângă cintezoi, în bătaia soarelui, și amândoi se uitau lung la tufa minunată.

Toată povestea era că rădăcina tufei se mâniase. Acum ea începu să bodogănească:

— Adică, așa: eu să stau aici ca o proastă și să mă trudesc pentru toată odrasla. Toată munca e în spinarea mea; eu să hrănesc ramurile, frunzele, floarea, și să mai am și grija să le țin pe toate împreunate, că altminteri le ia vântul și le cară. Dar la mine cine se gândește? Cui îi pasă dacă am eu suflet? Pe cuco-nașii de sus îi aud vorbind de primăvară, de raze de soare și tot de acestea, dar eu nu mai am parte nici odată; ba nici nu știu ce însemnează așa ceva. Știu numai că primăvara, dumnealor capătă o poftă de viață nebună. Iarna, mai merge. Atunci noi nu prea aveam ce face și stăm aici, binișor, la cald; dar cum se desprimăvărează, încep pentru noi, rădăcinile, un adevărat canon.

— Da' ia mai bagă-te în pământ, cotoroașo, îi strigară ramurile. Vezi că se stârnește un vânt; poate să vie furtună.

— Și pe noi hrănește-ne mai bine, rădăcino, șoptiră frunzele. Are să mai treacă multă vreme până când o crește toată familia.

Apoi florile începură să cânte:

„Arșița de soare,
Setea de răcoare,
Capul ni-l îndoaie
Și nu-i pic de ploaie.
Bună rădăcină,
Soră mai bătrână,
Dă-ne tu, de jos,
Aer răcoros”.

— Ei vedeți, bombăni rădăcina, nu vă spuneam eu? Toate sunt în capul meu. Dar trebuie să se isprăvească odată; trebuie să mă urc și eu sus, să mă mai răcorească și pe mine ploaia, să mă scalde razele de soare; să vadă lumea că pot să stau și eu în rând cu dumnealor. Să vă vedem, ramuri neroade, care nici-odată n'ați făcut vreo ispravă folositoare. M'am săturat de atâta muncă pentru niște tâlhari ca voi. Să mai am și eu o zi liberă. Țineți-vă bine, căci dau drumul!

Ramurile săriră în sus:

— Cum? noi tâlhari? Ce-ți trăsni prin cap, rădăcină idioată? Noi avem tot atâta muncă cât tine.

— Voi? întrebă rădăcina; mă rog, și ași vrea s'o văd și eu.

— Toată ziulica ne trudim să scoatem la soare frunzele verzi. Trebuie să ne întindem în toate părțile, ca nu cumva să rămâie una din noi mai scurtă. Dacă te-ai putea sui aici la noi, ai vedea că de atâta opin-teală, ne-am încovoiat de-a-binelea. Dacă te-ai sculat azi mândioasă și cu gust de vorbă, n'ai decât să spui frunzelor ce li-i spune, dar pe noi să faci bine să ne lași în pace.

Rădăcina se gândi ce se gândi, în cele din urmă i se păru că ramurile au dreptate și se porni cu toată mânia asupra frunzelor:

— Mă rog, cam cât socotiți că am să mai fiu sluga voastră? Să știți că mă mut de aici, și atunci să vă văd ce aveți să faceți, leneșelor.

Ramurile ținură și ele hangul: Rădăcina are dreptate; trebuie să faceți și voi ceva; ne-am săturat să vă tot slugărim.

Și ramurile se porniră pe un pârâit și un trosnet, ca să dea mai multă tărie cuvintelor lor.

— Da, mai tacă-ți gura, rădăcină, răspunseră frunzele, în șoaptă tremurată, iar voi ramurilor cu gâtul

de cocostăre, nu mai faceți pe grozavele și nu mai țipați atâta; nu v'ar șede deloc bine ca să mai audă și alții ce poamnă sunteți. Nu credeți că avem și noi rostul nostru, la fel cu d-voastră?

— Să auzim, ziseră ramurile, întinzându-și gâturile.

— Să v'auzim, zise și rădăcina, înălțându-se cât putu.

— Cum, dumneavoastră nu știți că abia noi gătim roadele ce ni le dați? Credeți că oamenii ar face vreun haz de dânsese, așa cum le scoate rădăcina din pământ și le trimite sus, printre ramuri. Noi ne străduim să adunăm razele soarelui, dând foc la cupatoare, și ne pârlim și ne mistuim, până se coace rodul. Aceasta nu-i muncă?

— Da, daaa! răspuseră ramurile, cam încurcate; asta e ceva. Și spuseră toate povestea rădăcinii, care nu prea înțelese lucrul, dar nici nu știa ce să răspundă. Apoi frunzele șoptiră din nou:

— Dacă aveți numai decît gust de ocară, de ce nu vă legați de flori? Ele se cocoșează sus și stau numai gătite la soare; dar ce ispravă fac? Poate o știți dv.; noi nu pricepem.

— Aveți multă dreptate, bombăni și rădăcina. Nu maș vrem să răbdăm. Să faceți bine să vă îngrijiți singure de voi, cucoane flori, leneșe și împopoțonate! Ce folos aduceți? De ce să ne tot trudim noi pentru Dumneavoastră?

Florile se legănau alene și răspândeau miresme delicate. Abia după câteva întrebări, începură să cânte:

„Sub raze de soare
In taină visăm...”

— Da, aveți dreptate, fremătară frunzele și asta numiți dv. muzică?

Dar florile, își urmau lihnite cântărea:

„Sub raze de soare,
In taină visăm
Noroc și iubire,
Și'ncet ne rugăm,
De pace cerească,
Belșug la'nflorit
Și nopți luminoase
Și soare — înfinit”.

— Prostii, ziseră frunzele. Prostii, țipară și ramurile, iar rădăcina, aflând despre ce e vorba, mormăi și ea, înfundat: prostii. Și toate în cor declarară că ar fi ne mai auzit, ca să muncească ele mai departe pentru florile nefolositoare. Era un foșnet și un freamăt și un țipăt și un trosnet, că nu mai puteai desluși o vorbă.

Dar florile râdeau și-și urmau cântecul:

„Pârile și ocară,
Pier, când le-o fi scrisul
Florile, voioase,
Își visează visul”.

Trecu vara și veni toamna.

Ramurile se pregăteau de iarnă, schimbându-și haina subțire, iar frunzele, plăpânde și golașe, îngălbeneau și muriau de oftică. Grămezi întregi cădeau la pământ, acoperind cu trupurile lor rădăcina bătrână și răutăcioasă. Florile părăsiră de mult câmpul de luptă. In locul lor rămaseră niște schelete urâcioase, prin care vântul trecea hăluind; iar când suflă cel dintâi vifor, ramurile rămaseră goale și pustii.

— Hu, hu, gemeau bietele ramuri înghețate, Acum am schimba bucuroase cu tine; rădăcină bătrână și neagră; acum tu stai acolo, sub pământ, la bine și la cald.

Rădăcina nu răspunse nimic, fiindcă avea mult de gândit: de tot aproape, lângă dânsa, ea zări deodată o mogâldeuță mică, de care nu-și putea da seama ce rost o fi având.

— De unde vii tu? întrebă rădăcina, dar nu căpătă niciun răspuns.

— Ce, nu ții să răspunzi, când te întrecăbă cineva? se răsti rădăcina; doar suntem vecini, s'ar cuveni să ne cunoaștem.

Dar ființa ciulată tăcea măle și așa a tăcut toată iarna.

Când veni însă primăvara, nodulețul începuse să se umfle și să crească, până ce, într'o bună zi, se ivi vârful verde al unei mlădițe.

— Bună ziua, îi zise rădăcina. Bine ai venit la lumina soarelui. Poate că acum o să-ți dea mâna să mai răspunzi la întrebarea pe care ți-o fac de șase luni; mă rog, cu cine am cinstea?

Eu sunt visul florilor, răspunse puiul de mladă. Sunt răsărit din boaba unei semințe, iar tu ești o biată dobitoacă.

Rădăcina rămase năucă. Nu i-ar fi păsat atâta de ocară ce i se adusese, — când ești rădăcină. Trebuie să te aștepți la toate; dar nu pricepu ce e cu visul florilor.

Bag de seamă că scoarța pământului este încă prea tare și nu pot să răzbat printr'însa, urmă mlădița, de aceea pot să mai stau de vorbă cu dumneata. Vara trecută, când v'ați repezit cu toții la floare, eu ședeam în potirul unei flori și auzeam totul. Că-mi băteam joc de voi, îți poți închipui; dar ca să mă amestec, nu puteam, eram prea crudă.

— Ei da, acum ai crezut grozav și poți avea mâncărime la limbă, zise rădăcina.

— Destul de mare, ca să pot sta pe propriile mele picioare, răspunse mlădița și în aceeași clipă își mai

înfipse o mică rădăcină în pământ. Acum am rădăcinile mele, urmă ea, și n'am nevoc să rabd obrăzmicile d-tale.

Bătrâna rădăcină făcu ochii mari, dar nu rosti o vorbă.

— Dealtminteri vreau să fiu politicoasă cu d-ta, urmă mlădița, doar, într'un fel îmi ești tată.

— Eu? întrebă rădăcina cu cea mai mare seriozitate.

— De bună seamă răspuse mlada. Toți sunteți părinții mei. Tu ai supt pentru mine hrana din adâncul pământului, ramurile m'au ridicat la lumină și la aer, frunzele au fiert sucule la soare, iar floarea m'a legănat în potirul ei adânc, în vreme ce își șoptea visul la urechea unui bondar, ca să-l spue și celorlalte tufe de liliac. Fiecare din voi mi-a dat câte ceva, și vouă, tuturilor, vă dătoresc viața.

Rădăcina a rămas pe gânduri și a stat așa până pe la mijlocul verii.

După ce mintea ei neroadă a putut pricepe ce s'a întâmplat, ea întrebă ramurile cu o prietenie neobișnuită, dacă au băgat de seamă că jos lângă dânsa a răsărit o mică lufușoară. — „O vedeți? E copilul meu”.

Ramurile se porniră pe un răs:

— Cum îți trăsnește prin cap că o rădăcină neagră ca tine, a putut naște un copil atât de drăgălaș? E verde, fraged și delicat, cum nici nu-ți poți închipui.

— Și totuși e odrasla mea, zise rădăcina cu mândrie.

Ea povesti ramurilor povestea mlădiței, iar ramurile o povestiră frunzelor.

Se minunară cu toate și abia acum înțelesesă că laolaltă formează o mare familie.

— Sst! tăcere! șoptiră ele, să nu întrerupem visul florilor.

Și rădăcina bătrână se străduia, parcă ar fi plătit-o cineva, ca s'adune cât mai multă hrană; ramurile se lungeau, se întindeau și se mlădiau în tot chipul, pentru a aduce cât mai multă lumină, iar frunzele se legănau agale în aerul cald al verii. Se părea că nu fac nimic, dar în tot timpul lor se plămădea, fierbea și se cocea viața plantei, ca 'n mii de mii de cuptoare, iar sus, în vârf, florile își visau visul.

Carl Ewald : *Icoane din viața animalelor și a plantelor*
traducere de I. Constantinescu-Delabalaia.

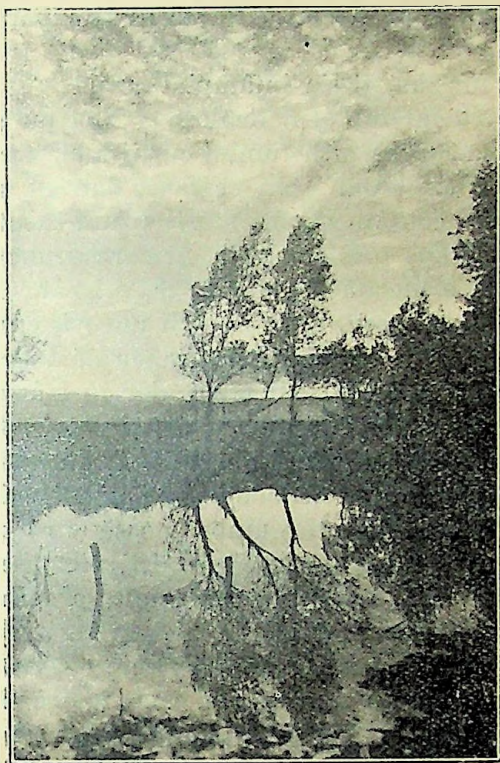
36. Dimineața

Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură,
Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură.
In curând și el apare pe-orizontul aurii,
Sorbind roua dimineții de pe câmpul înverzit.

El se 'nalță de trei sulii pe cereasca mândră scară
Și cu raze vii sărută june flori de primăvară.
Dediței și viorele, brebenci și toporași
Ce răzbat prin frunzi uscate și s'arată drăgălași.

Muncitorii pe-a lor prispe dreg uneltele de muncă.
Păsărelele-și dreg glasul prin hugeagul de sub luncă.
In grădini, în câmp, pe dealuri, prin poiene și
prin vii.
Ard movili buruienoase, scoțând fumuri cenușii.

Caii sburdă prin ceairuri, turma sbiară la pășune,
Micii sprinteni pe colnice fug grămadă 'n repeciune,

Și o blândă copiliță, torcând lână din fuior,
Paște bobocci de aur lâng'un limpede izvor.

V. Alecsandri

CUVINTE EXPLICATE. *hugeag, huceag* = tufiș, crâng;
ceair = câmp împrejmuit cu gard.

37. Privighetoarea

— Ce ai, nene Iorgule? Parcă ai fi supărat..

— E!...

— Ba nu zău, ți s'a întâmplat ceva?

— Mi s'a întâmplat o ticăloșie... Nici nu știu cum: să-ți spui... Știi că prin fundul curții mele trece iazul, iazul morilor. Când n'am ce face, dau cu undița la pește. Am acolo, în stânga scării (c'am făcut o scară pentru scăldat) o adâncătură, în care arunc în toate scrile câte o bucată de mămăligă, ori câte un pumn de grâu fiert: nadă la pește... Și uneori, când e apa merie, mai ales acum primăvara, se dă bine și prinzi... nu cine știe ce pești mari, dar în sfârșit: eleni, mreene... Am prins de multe ori și mai măricei — așa, cât un cuțit de masă obișnuit. Tu nu ești pescar; n'ai dat cu undița niciodată... E plăcut... La mine, acolo, e frumos de tot: o umbră deasă și răcoroasă, și apa aia care curge lin printre sălcii pletoase... Să vii odată să vezi... Acum, eu am undițe sistematice, de se strâng, se fac baston; dar aici în iaz nu le întrebuițez, că prea sunt lungi... iau câte o nuia de alun, îi pun ață, plumb și cârlig, și gata; iar când plec de acolo, înfășor ața pe nuia și o bag într'un tufiș de răchită. În tufișurile astea și pe marginea iazului vin privighetori și cântă toată noaptea... Foarte de multe ori, când stau liniștit la pescuit, vin săracele până lângă mine, aproape de tot, să le prinzi cu mâna. parcă ar fi oarbe: umblă după ouă de furnici și după râme... Ce e azi? Joi. Alaltăeri seara, Marți, a venit pe la noi căpitanul Delescu cu nevastă-sa și am stat cu toții în pridvor să le ascultăm. Nu cânta una, cântau zece, cinsprezece; răsuna tot văzduhul... Și cum era o lună ca ziua și mirosea lișiăcuț... am petrecut o seară... să-l întreb pe el... Mai ales una-

chiar în grădină la mine, într'o salcie pletoasă, cânta... Doamne, Dumnezeu!... De câteori începea, făcea într'un fel nou. Încă Victorița, nevasta căpitanului, luase un condei, să însemne cu vorbe toate felurile de sunete pe care le scotea. Uneori făcea: fi, fi, fi, tiha! tiha! tiha! chiau! chiau! chiau! clings!... iar când isprăvea într'o cascadă de triluri, zău dacă nu-ți venea s'o aplauzi ca pe-o primadonă... Și din crivină îi răspundeau altele și altele... Frumoasă seară am petrecut, n'am s'o uit niciodată! Și ne întrebăm cu toții, dacă o fi adevărat că toate viețuitoarele de pe pământ se trag dintr'o tulpină și că s'au deosebit unele de altele, numai silite de împrejurările deosebite prin care au trecut, — ce fel de împrejurări au fost alea, care au putut sili privighetoarea să ajungă să cânte așa, iar cârsteiul bunăoară să hârâie, ca un ceasornic de buzunar când îl întorci? Mare taină! E!... Pe la douăsprezece ne-au plecat musafirii, iar nevasta căpitanului, după ce ne-a zis nouă „bună-seara”, a făcut bezele înspre salcia pletoasă, strigând: „la revedere, puică, pe mâine seară!”

Și au venit și aseară; dar în salcie nu mai cânta privighetoarea... Se auzeau în zăvoi, dincolo, peste iaz, o mulțime; aici însă nu... Ne gândeam că poate și-a găsit soția și s'o fi dus după ea în zăvoi; și ne sileam s'o recunoaștem de pe cântec; dar, ori că era prea departe și nu puteam deosebi toate sunetele, ori că nu cântă toate la fel; dar lucru hotărît, lipsea un sunet; n'auzeam pe niciuna făcând: clings! clings! Asta nu-l auzeam și să vezi de ce... Azi dimineață, neavând treabă, mă scobor la gârlă. Lăsasem în ajun undița acolo într'un tufiș... O caut: nimic. Zic: să știi că mi-a furat-o cineva. Când mă uit mai bine, o văd mai departe pe jos. Dau s'o ridic: ața deșirată de pe băț și încurcată în răchită. Mă iau după fir și ce văd? Parcă și acum mi se sfâșie inima... Lăsasem

râma în cârligul undiței; și biata privighetoare umblând după mâncare, a înghițit cârligul!... Sărăcuța! cât trebuie să se fi sbătut, cât trebuie să se fi chinuit!... Acum sta moartă, cu aripioarele întinse; iar pe ochisorii ei, ca două mărgele negre, năpădiseră furnicile... Pe legea mea! Sunt așa întâmplări absurde care-ți turbură mintea, îți sdruncină credința ...Auzi dumneata, moarte: cu cârligul înfipt în gușulița aia, care scotea suntelele alea dumnezești! Auzi dumneata, cum am răsplătit cu păsărica aia nevinovată, pentru că ne desfătase cu viersul ei! Când mă gândesc, îmi vine nebunie; dar știi, nebunie!... Ah! ochisorii ăia negri pe care năpădiseră furnicile!...

CUVINTE EXPLICATE. *nadă*=momeală pentru prins pești; *merle*=albastră.

L. Al. Brătescu-Voinești: *Nuvel*

38. Toporul și pădurea

Minuni în vremea noastră nu văd a se mai face,
Dar că vorbeau odată lemne și dobitoace,
Nu rămâne 'ndoială; pentrucă, de n'ar fi,
Nici nu s'ar povesti.

Și caii lui Ahil care prooroceau,
Negreșit că au fost, de vreme ce-l trăgeau.
Întâmplarea ce știu și voi s'o povestesc
Mi-a spus-o un bătrân, pe care îl cinstesc
Și care îmi zicea

Că și el o știa

Dela strămoșii lui.

Care strămoși ai lui ziceau și ei c'o știu

Dela un alt strămoș, ce nu mai este viu.

Și p'ai cărui strămoși, zău, nu pot să vi-i spui.

Intr'o pădure veche, în ce loc nu ne pasă,
Un țaran se dusesese să-și ia lemne de casă.
Trebue să știți însă, și pot să dau dovadă,
Că pe vremea aceea, toporul n'avea coadă.
Astfel se încep toate: vremea desăvârșește
Orice inventă omul, orice spiritul naște.
Așa țaranul nostru numai cu fieru 'n mână,
Incepu să sluțească pădurca cea bătrână.
Tufani, paltini, platini, ghindari se îngroziră foarte:
„Tristă veste, prieteni, să ne gătim de moarte”,
Incepură să zică: „toporul e aproape!”
„In fundul unei sobe țaranu-o să ne 'ngroape!”
— „E vreunul d'ai noștri cu el ca să-i ajute?”
Zise un ștejar mare, ce avea ani trei sute
Și care era singur ceva mai la o parte.
— „Nu”. — „Așa fiți în pace: astă dată-avem parte:
„Toporul și țaranul alt n'o să izbutească,
„Decât să ostenească”.

Ștejaru-avu dreptate.

După multă silință, cercări îndelungate,
Dând în dreapta și 'n stânga, cu puțină sporire,
Țaranul se întoarse fără de izbutire.
Dar când avu toporul o coadă de lemn tare,
Puteți judeca singuri ce tristă întâmplare.

Istoria aceasta, de-o fi adevărată,

Imi pare că arată

Că în fieșice țară,
Cele mai multe rele nu vin de pe afară,
Nu le aduc străinii, ci ni le face toate
Un pământean d'ai noștri, o rudă sau un frate.

Gr. Alexandrescu: *Fabule*

CUVINTE EXPLICATE. *Ahil* = cel mai mare erou al Grecilor în războiul legendar dela Troia.

39. Spre Primăvară

Vor înflori curând
Pe coastă merii.
Și va suna curând
Ceasu 'nvierii.

Schimba-va bruma grea
In strop de rouă,
Ca să răsfrângă 'n ea
O lume nouă:

Un cer așa senin
Cum nu mai fuse —
Uita-vei orice chin
Din zile-apuse....

— Un flutur dă ocol
Cătând o floare,
Dar bate-așa domol
Din aripi.... moare...

De ce te prind fiori?
Ce gând te paște?
— Vezi tu, e trist să mori
Când tot renaște!..,

St. O. Iosif : Poezii

40. Proverbe și zicători

Unde dai și unde crapă.

Cuvântul e de argint, tăcerea de aur.

Făgăduiala dată e datorie curată.

Cel mai bun dascăl e pășania.

Incearcă marea cu degetul.

Încet, încet, departe ajungi.

Deprinderea e a doua natură.

Ce folos că tatăl tău a fost domn, dacă tu nu ești om.

Cine de oameni nu se rușinează, nici de Dumnezeu: nu se înfricoșează.

Ieftin la făină și scump la lărâțe.

Fricosul se sperie și de umbra sa.

E sac fără fund?

Găina care cântă seara, dimineața n'are ou.

Gândește-te înainte de a vorbi.

Sacul din care iei și nu mai pui se golește.

Cine aleargă după doi iepuri nu prinde nici unul.

41. Vestitorii Primăverii

Dintr'alte țări, de soare pline,

Pe unde-ați fost și voi străine,

Veniți, dragi păsări, înapoi.

Veniți cu bine!

De frunze și de cântec goi,

Plâng codrii cei lipsiți de voi.

In zarea cea de veci albastră
Nu v'a prins dragostea silastră
Deaceca ce-ați lăsat? Nu v'a fost dor
De țara voastră?
N'ați plâns văzând cum trece 'n șor
Spre Miază-noapte nor de nor?

Voi ați cântat cu glas fierbinte
Naturii calde innuri sfinte,
Ori doine dragi, când v'ați adus
De noi aminte!
Străinilor voi nu le-ați spus,
Că doine ca a noastre nu-s?

Și-acum veniți cu drag în țară!
Voi revedeți câmpia iară,
Și cuiburile voastre 'n crâng!
E vară, vară!
Aș vrea la suflet să vă strâng,
Să râd de fericit, să plâng!

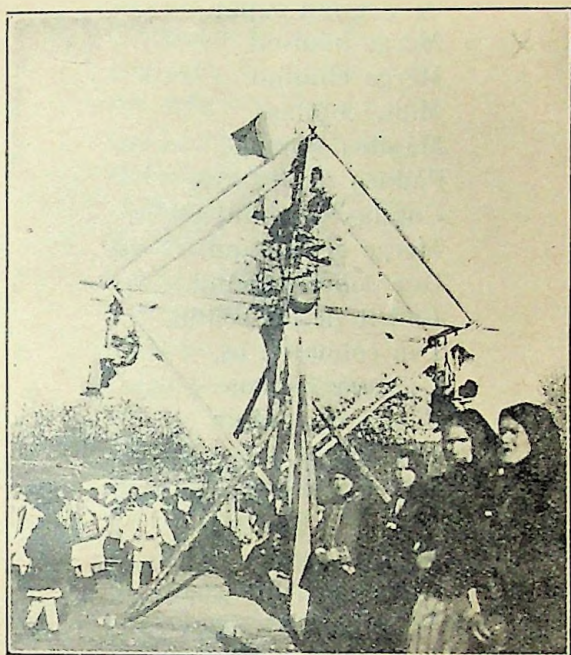
Cu voi vin florile 'n câmpie
Și nopțile cu poezie
Și vânturi line, calde ploi
Și veselie.
Voi toate le luați cu voi
Și iar le-aduce înapoi!

G. Coșbuc : *Balade și Idile*

42. Paștile

De Paști în satul vesel căsuțele 'nălbite
Lucesc sub a lor malduri de trestii aurite,
Pe care cocostârcii, înfipti, într'un picior,
Dau gâtul peste aripi, tocând din ciocul lor.

Un scrânciob mai la vale pe lângă el adună:
Flăcăi și fete mândre ce râd cu voie bună;
Și 'n sunet de vioare, de cobze și de nai
Se 'ntoarce hora lină, călcând pe verde plai.

Scrânciob

Bătrâni cu fețe stinse, Români cu fețe dalbe,
Românce cu ochi negri și cu ștergare albe
Pe iarba răsărită fac prasnici la un loc,
Iar pe 'mprejur copii se prind la luptă 'n joc.

Și scrânciobul se 'ntoarce, purtând în legănare
Perechi îmbrățișate cu dulce înfocare,
Ochiri scântetoare și gingașe zâmbiri
Ce viu răspând în aier electrice luciri.

V. Alecsandri: *Poezii*

CUVINTE EXPLIFICATE. *dalbe* = albe (Florile dalbe);
răspând = răspândesc.

Explicăți pe popule, Crăciunul, Eătulul, Paștile, Iudul Sibiu

43. Mihu copilul

La dealul Bărbat,
Pe drumul săpat,
Merge hăulind,
Merge chiuind,
Mihu copilaș,
Mândru Păunaș,
Păunaș de frunte,
Copilaș de munte,
Merge el cântând,
Din cobuz sunând,
Codrii desmierdând,
Din cobuz de os,
Ce sună frumos.
Merge cel voinic
Pe-un murgușor mic,
Prin miezul nopții,
Prin codrul Herții.
Mult e frunza deasă,
Noaptea 'n tunecoasă
Și calea pietroasă!
Dar, când se urca
Și murgul călca,
Piatra scăpăra,
Noaptea lumina,
Noaptea ca ziua.
Merge, mări, merge,
Și-urma li se șterge
Printre frunzi căzute,
Pe cărări pierdute.
Merge tot mereu
Voinicelul meu,
Din frunze pocuind
Codrii vechi trezind

Și mereu grăind:
„Hai, murgule, hai,
Pe coastă de plaiu,
Ce lași tu drumul
Și-apuci colnicul?
Ori zeaua te 'apasă,
Ori șaua te 'ndeasă,
Ori frâul cu fluturi,
Ori scumpele rafturi,
Ori armele mele.
Ce lucește ca stele,
De duci așa greu
Trupușorul meu?
— Zeaua nu mă 'ndeasă,
Șaua nu m'apasă,
Frâul nu mă strânge,
Chinga nu mă frânge,
Dar ce mă apasă
Și 'n drum nu mă lasă,
Că s'așin pe aici
Patruzeci și cinci
De haiduci levinți,
Duși dela părinți,
De când erau mici,
La codru 'n potici,
Și acum se gădesc,
De benchetuiesc
La valea adâncă,
La muche de slâncă,
La des păltiniș,
Mărunt aluniș,
In patru crăpată,
La masă de piatră,
Cu sârmă legată,
Cu slove săpată,

Cu slove de carte,
Cu aur suflate.
Iar la masă șade,
Gata să te prade,
Ianuș Ungurean,
Vechiul hoșoman,
Cu barba sburlită,
De rele 'nvechită,
Până 'n brâu lungită,
Cu brâu învelită.
El are, măi frate,
Durdă ghintuită,
Inimă-oșelită,
Și mai are încă,
Pe 'mprejur de stâncă,
Voinicei levinți,
Cu armele 'n dinți,
Feciori buni de mână,
Căliți, tari de vână,
Flăcăi groși în ceafă,
Voinici fără de leafă,
Cu chivere 'nalte,
Cu cozile late,
Lăsate pe spate.
Ei te-or auzi
Și s'or repezi
Și amar de tine
Și amar de mine!
— Hai, murgule, hai,
Pe coastă de plaiu,
Lasă colnicul
Și-apucă drumul,
Că ești cu Mihul!
Că te iau pe seama
Că te iau pe seamă

Istor brațe groase,
Groase și vânoase,
Istui piept lat,
Lat și nfășurat,
Istui păloșel,
Cu buza de-oțel.
Unguru-i fălos,
Nu-i primejdios.
Gura lui e mare,
Dar nu mușcă tare.
Câți sunt ei? cincizeci,
Șasezeci. optzeci.
O suță și-o mic?
Iasă 'n cale-mi, vie,
Dacă vrea să știe
Cine e Mihul,
Mihu Copilul!"
Murgul ca gândul
Iasă colnicul
Și-apucă drumul,
„Hai, Murgule, hai,
Pe coastă de plaiu,
La poiana grasă,
Dumbrava frumoasă
Cu iarba 'nverzită,
Cu flori înflorită!"

II

Iată 'n codru, iată,
Că Ianuș deodată,
Cum benchetuește
Și se veselește
Stă, încremenește,
Pe gânduri pornește,

Că, din când în când,
Aude sunând,
Codrii răzbătând.
Un mândru cântec,
Cântec de voinic,
Și-un glas de cobuz.
Dulce la auz.
De cobuz de os,
Ce sună duios.
Și iată și iată,
Că Ianuș deodată,
Tresare și sare
Și zice 'n glas mare:
„Voi vitejilor,
Haraminilor!
Ian stați și-ascultați
Și-armele-apucați,
Că eu cam auz
Un glas de cobuz,
Printre frunzi sunând,
Codrii desmierdând.
Deci voi vă grăbiți,
Curând vă porniți
Să-i ieșiți în cale,
Pe deal și pe vale,
La pod, la hârtop,
La luncă de plop,
La poteca strâmtă,
La cărarea frântă,
La fântâna lină,
Cu apă puțină.
De-a fi vreun viteaz
Cu flori pe obraz,
Să nu mi-l stricați,
Ci să mi-l legați.

Iar vreun fermecat,
De muieri stricat.
O palmă să-i dați,
Drumul să-i lăsați!"
Ungurii pornesc
Și calca-i opresc.
Iar cât îi zărește,
Mihu le grăiește:
„Voi voinicilor
Haraminilor,
Cine v'a mânat,
Capul v'a mâncat!"
Și nici că sfârșește.
La harță pornește
Și se învărtește.
Toți îi răsipește.
Apoi iar purcede
Prin cel codru verde.
Murgul se urca
Și când el călca.
Piatra scăpăra.
Noaptea lumina.
Noaptea ca ziua.
Ianuș cum îi vede,
Din loc se repede:
„Voi vitejilor,
Haraminilor!
Dați cu lăncile,
Dați cu flintele".
— „Lăsați flintele.
Lăsați lăncile.
Voi, voinicilor,
Haraminilor!
Că eu Mihu sunt
Și vreau să vă cânt

Un mândru cântec,
Cântec da voinic,
Cum n'ați auzit,
Cât veac ați trăit".

III

Iată, mări, iată,
Că Mihul deodată
Incepe pe loc
A zice cu foc.
Incepe ușor
A zice cu dor.
Un cântec duios,
Atât de frumos,
Munții că răsun',
Șoimii se adun',
Codrii se trezesc,
Frunzele șoptesc,
Stelele clipesc
Și 'n cale s'opresc!
Iar Ungurii mult
Cu drag îl ascult
Și Ianuș îndată,
Ca ne-altădată,
Glasu-i îmblânzește,
Mihului grăiește,
La masă-l poștește:
„Vin' tu, Mihule,
Vin' voinicule,
Să benchetuim
Și să veselim
Și-apoi amândoi
Ne-om lupta noi doi".
Ei cu toți s'adun',
La masă se pun

Și benchetuiesc
Și se veselesc,
Ploștile ciocnesc,
Vesel chiuesc,
Dar când au sfârșit
De benchetuit,
Masa de-ospătat,
Vinul de gustat,
Ianuș Ungurean,
Mihul Moldovean
De-o parte se duc,
La luptă s'apuc',
Cruntă-i lupta lor,
Că e pe omor,
Cine e'a pica,
Nu s'a mai scula!
Iar Ungurii toți,
Lui Ianuș nepoți,
Stau de mi-l privesc,
Cum se învârtesc,
Cum mi se smucesc,
Cum mi se trântesc,
Ca doi smei, ca lei,
Ca lei paralei,
Iată, mări, iată,
Că Mihul deodată
În loc se oprește,
Pe Ianuș sucește,
Sus îl opintește,
Jos încă-l izbește,
Și 'n genuchi îl pune,
Și capu-i răpune,
Iar Ungurii toți
Lui Ianuș nepoți,
Stau încremeniți,
De moarte îngrozii.

Mihu mi-i trezește
Și-astfel le grăiește:
„Voi, copiilor,
Haraminilor!
Care s'a afla
De va ridica
Buzduganul meu.
Cât este de greu.
Durdulița mea.
Cât este de grea
Și zalele mele.
Cât îmi sunt de grele,
Acela să vie
Cu mine 'n frăție,
Ca să vitejească,
Numele să-i crească!”
Ungurii se 'ntrec,
La pământ se plec.
Și 'n zadar se 'ncere!
Nici unul nu poate
Să ridice 'n spate
Armele culcate,
Cu-aur îmbrăcate,
Cu fier ferecate.
„Voi voinicilor,
Haraminilor!
Codrul mi-l lăsați,
Jugul apucați,
Că nu sunteți voi,
Nu sunteți ca noi,
Oameni de mândrie,
Buni de vitejie,
Ci oameni de gloată,
Buni de sapă lată”.
Și cum zice 'ndată,

Mihul cel voinic,
Cu degetul mic
Armele și ridică,
Plecând pe potecă
Cu murgul voios,
Prin codrul frunzos,
Și 'n urmă-i vucște,
Codrul clocotește
De-un mândru cântec,
Cântec de voinic,
De-un glas de cobuz,
Dulce la auz,
De cobuz de os,
Ce sună frumos!

V. Alecsandri : *Poezii populare*

CUVINTE EXPLICATE. *cobuz*=vechi instrument muzical, cu coarde, în forma unei cobze; *scumpele rafturi* = hamuri scumpe; *leoinți* = voinici; *durdă* = pușcă; *haramin* = bandit, hoț de codru; *hârșop* = văgăună, adâncitură în drum; *harfă*=nu este propriu zis lupta, ci numai începutul ei; astăzi înseamnă cearta care duce la bătae; *om harfăgos (arțăgos)*=om pornit pe ceartă.

NOTĂ.— V. Alecsandri spune că această poezie — căreia el îi zice baladă — i-a fost cântată de un vânător dela Bicz, pe malul Bistriței, anume Ștefan Nour.

Mihu Copilul, eroul acestei balade, ne apare ca un cavaler, nobil și viteaz, din evul mediu.

44. Zece Mai

Această zi de zece Mai e cea mai mare și mai frumoasă dintre sărbătorile neamului românesc. Ea are o întreită însemnătate, că trei lucruri mari și hotărâtoare ale sorții noastre s'au petrecut într'această zi.

La 10 Mai 1866 s'a urcat în scaunul domniei române. Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

nești Prințul Carol, ca Domn statornic și fără clintire din partea Turcilor și cu așezământul că stemele domniei să treacă din tată în fiu. Nu ni l-a dat nimeni cu de-a-sila; noi l-am ales de bună voie și după

Regele Carol I

bună chibzuința noastră. Ne-am gândit că dacă alegem Domn pe un om de-ai noștri, Român, îndreptăm numai pe jumătate răul, și că tot mai lăsăm o rămășiță de foc și de boală, și că din scânteia mică s'aprinde focul mare, precum din puțină sămânță de boală vine la urmă pieirea.

Ca să nu dăm prilej, nici cât un fir de păr, să ne certăm iarăși noi de noi pentru Domnie, ne-am adus un Domn de neam străin. Și cu asta am pus sfârșit tuturor nădejdilor trufașe și pornirilor nebune. Că de-am fi ales Domn român, s'ar fi pornit iarăși ca de atâtea ori certurile aducătoare de ucidere între frați: mulți socotindu-se mai buni decât Domnul, ori având mai multă dreptate după vr'un moș de-al strămoșului lor, să prindă scaumul țării, ori ascultând de șoptele dușmanilor țării, ori făcând numai ca ispititul care zice: de ce el, și nu eu?

Iar un Domn străin, dintr'o seminție de oameni puternici și stăpânitori de țări, ne sta pavază puterii noastre. El avea puțința să ne ajute nu numai cu mîntea și cu sabia, dar și cu vaza seminției sale, cu hotărîtorul cuvânt al ei, căci are rude tari, e tare în-suși.

Și așa, ziua de zece Mai 1866, este pentru noi începutul Domniei românești statornice și trainice. Dar tot mai eram legați de Turci, prin legămînt jurat, și nu eram întru toate, ci numai în multe, stăpâni de capul nostru.

Iar în 1877, după ce vremile aduseră încurcături și războaie între Turci și Ruși, și după ce Turcii singuri și-au călcat jurămîntul și ne-au împins spre prăpastie, purtându-se cu noi nu cum trebuie să te porți cu oameni legați de tine, ci cum te porți cu aceia pe cari vrei să-i rupi și să-i depărtezi de tine, noi am sărit să trăim cu sabia funiile „cu cari ne legaseră Turcii de coarne”. Ne-au bătut cetățile, ne-au aprins satele, au tras cu tunurile în noi. După cea dintâi ghiulea asvârlită din Vidin, de Osman Pașa, noi am fost în drept să ne călcăm jurămîntul, și să spunem lumii că nu mai voim s'avem cu Turcii nici în clin nici în mîneacă, că suntem de atunci stăpâni peste faptele

și voința noastră, stăpâni fără mărginire și piedecă nici dintr'o parte.

Dar am așteptat până în ziua de zece Mai.

Intr'această zi voiam să ne rostim neatârănarea noastră, ca s'adăogăm acestei zile o nouă strălucire, ca să ne fie îndoită sărbătoare.

Și a și fost mare sărbătoare a neamului ziua când am vestit lumii ruptura noastră cu Turcii. Și deapurruri va fi sărbătoare, cât va trăi suflare românească pe pământ.

Cinci sute de ani am așteptat noi ziua aceasta. Pentru ea s'au luptat marii Voievozi ai noștri, pentru ea s'a vărsat atâta sânge românesc prin toate văile țării, sute de ani. A sosit târziu această zi, dar a sosit măreață.

Intreaga țară a chiotit de bucurie, la vestea că vulturul românesc, care stătea pân' acum întins pe țarină, întuite având aripile cu sulii țurești ca să fie ținut locului, în svârcolirea lui s'a smuls din sulii și, scuturând praful de pe aripi, s'a înălțat spre ceruri. În ziua de zece Mai a fost veselie de-a-lungul țării, prin toate orașele și satele; iar în Capitală însuflețirea a fost așa de mare, încât, ascultând ce-ți spun oamenii, îți vine să crezi că toate fost-au numai într'o poveste.

Era ziua suirii în scaun a Domnitorului. În revărsatul zorilor, tunurile începură să bubuie cele 21 de lovături ale sărbătorilor. Toate drumurile erau numai steaguri și flori, și pretutindeni lume, și orașenii și mulțimea cea sosită de prin țară, s'aduna spre dealurile Mitropoliei. Corpurile legiuitoare aveau să rostască ruptura Românilor de Turci.

Și după ce s'au rostit Corpurile legiuitoare și-a ieșit Domnitorul în mijlocul mulțimii, s'a umplut văzduhul de vuet. Tunurile începură să bubuie din nou, cel dintâiu cântec al libertății noastre, cântat de tu-

nuri; clopotele bisericilor începură să-și cânte rugăciunile, poporul adunat ura fericire Domnitorului și țării și fără sfârșit era chiotul lui, oștirea cutremura văzduhul cu urările ei, iar muzicile militare își amestecau sunetele de marș cu nesfârșite glasuri de pretutindeni.

Și 'n vreme ce la Dunăre urlau tunurile românești, ducând spaima prin cetățile turcești și sguduind liniștea văilor, alte tunuri, în capitală, vesteau veselie și zilele libertății. Iar Domnitorul nostru, în mijlocul oșienilor săi, toți în arme sclipitoare, rosti câteva vorbe, aducându-le aminte că, acum când Turcii cu Românii stau piept la piept, toată țara se uită cu grije la oștire și numai în vitejia ei nădăjduiesc mântuire. Apoi le-a arătat steagul care era în mijlocul lor, legându-le de suflet neclintita iubire de neam și de țară și apărarea steagului. Apoi i-a îmbărbătat să meargă cu inima înainte, căci în curând însuși El, căpetenia lor, îi va ajunge din urmă și se va duce 'n războiu alături cu dânșii.

Războiul acesta a fost cea mai bărbătească încordare a neamului nostru, a neamului întreg.

Am biruit pe Turci; am dovedit lumii vrednicia noastră în zile de primejdie mare, și de atunci suntem liberi, stăpâni pe țară și pe faptele noastre. Nici Turcul, nici Rusul, nici nimeni pe lumea asta nu se mai poate amesteca în trebile țării noastre, nimeni afară de Dumnezeu și de noi înșine nu e stăpân pe soarta Românilor.

La patru ani după războiul la 1881, Domnia noastră a fost ridicată în vaza lumii și pusă alături cu stăpânirile străine cele de treaptă mijlocie. Că pân' atunci Domnia noastră era Principat, iar Domnitorul nostru era Prinț, sau Vodă. De la 1881, țara noastră e Regat, iar Domnitorul e Rege.

Schimbându-ne felul Domniei statornice din Prin-

Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

cipat în Regat, ne-am schimbat întrucâtva și așezământul de baștină al țării, iar pentru Domnie nouă ne-a trebuit semn nou. Când s'a încoronat ca Rege la 1881, Domnitorului Carol, pân' atunci Prințipe sau Voevod al Românilor, I s'a pus pe cap o coroană de Rege, făcută din oțel de tunuri de ale Turcilor biruiți.

G. Coșbuc : *Povestea unei coroane de oțel*

CUVINTE EXPLIFICATE. *așezământ* = hotărîre luată prin lege, tratat.

45. F u r t u n a

A revenit albastrul Mai!
Flori în grădină, flori pe plaiu
 Și flori la pălărie!
Stau ca pe spini, stau ca pe foc!
E timpul numai bun de jos
 Și bun de ștregărie...

Grivei, tovarășul meu drag
 Nerăbdător așteaptă 'n prag
 S'asvârl în colț ghiozdanul...
I-e dor ca s'o pornim hai-hui:
Mă dau mai bine 'n partea lui.
 Că nu e Mai tot anul!

O șterg de-acasă frumușel:
Grivei cu mine, eu cu el —
 Și satu 'n colb se 'neacă...
Intrăm în codru și Grivei
A 'nebunit de vesel ce-i:
 Mă mușcă, sare, joacă...

Dă spaima 'n vrăbii, latră 'n vânt,
Iși face mendrele; cu cânt
 Și codrul lin răsună...
Pe sus trec leneș nouți grei —
Noi nici nu ne gândim la ei
 Și doar aduc furtună!

St. O. Iosif

Abia o creangă s'a mișcat
Și 'n freamăt lung, neașteptat
 Lumina 'n zări se stine..
Un roi de frunze joacă 'n drum —
Tot codrul e-un vârtej acum
 Și eu pornesc a plânge...

Alerg în jos, alerg în sus:
Am rătăcit și urme nu-s

Ori încotro m'aș duce!
Un fuler! — repede mă 'nchin...
Ah, mii de duhuri negre vin
Și vor ca să m'apuce...

Cad în genunchi, prins de fior..
Răzbubuind din nor în nor
Un trăznet se descarcă!
Zic: „Tatăl nostru” — și Grivei
Se uită țință 'n ochii mei,
Și el se roagă parcă...

Dar iată! cât ne-am închinat
Un colț de cer s'a luminat
Și codru-i plin de soare...
Eșim voioși la câmp deschis —
Și-mi pare că a fost un vis
Furtuna trecătoare!...

St. G. Iosif: *Poezii*

46. La cireșe

Odată, vara, pe-aproape de Moși, mă furișez din casă și mă duc, ziua-miaza-mare, la moș Vasile, frațele tatei cel mai mare, să fur niște cireșe; căci numai la dânsul și încă la vreo două locuri din sat era câte-un cireș văratic care se cocea-pălia de Dum-nica-Mare. Și mă chitesc eu în mine, cum s'o dau, ca să nu mă prindă. Intru mai întâi la casa omului și mă fac a cere pe Ion, să ne ducem la scăldat.

— Nu-i acasă Ion, zise mătușa Mărioara; s'a dus cu moșu-tău Vasile, sub cetate, la o chiuă din Condreni, s'aducă niște sumani.

Căci trebuie să vă spun că la Humulești torc și fe-

tele și băieții, și femeile și bărbații; și se fac multe giguri de sumani, și lăi și de noaten, care se vând și pănură, și cusute; și acolo, pe loc, la negustori armeni. — veniți înadins din alte târguri: Focșani, Bacău, Roman, Târgu-Frumos — și de pe aiurea, precum și pe la iarmaroace în toate părțile. Cu asta se hrănesc mai mult Humuleștenii, răzăși fără pământuri, și cu negustoria din picioare: vile, cai, porci, oi, brânză, lână, oloiu, sare și făină de păpușoi; sumane mari, genunchere și sărdace; ițari, bernevici, cămeșoale, lăicere și scorturi înflorite; ștergare de bo-rangic alese, și alte lucruri, ce le duceau Luniă în târg la vânzare, sau Joia la mânăstirile de maici, cărora le vine cam peste-mână târgul.

— Apoi, dar, mai rămâi sănătoasă, mătușă Mărioară! vorba de dinioare; și-mi pare rău, că nu-i văru Ion acasă: că tare-ași fi avut plăcere să ne scăldăm împreună... Dar în gândul meu: Știi c'am nemerit-o? Bine că nu-s acasă; și de n'ar veni de grabă, și mai bine-ar fi...

Și scurt și cuprinzător: sărut mâna mătușci, luându-mi ziua bună, ca un băiat de treabă; ies din casă, cu chip că mă duc la scăldat; mă șupuresc pe unde pot și când colo, mă trezesc la cireșul femeii, și încep a cărăbăni la cireșe în sân, crude, coapte, cum se găseau. Și cum eram îngrijit și mă sileam să fac ce-oi face mai de grabă, iacă mătușă Mărioara c'o jordine în mână, la tulpina cireșului!..

— Dar bine, ghiavole, aici ți-i scăldatul?... zise ea, cu ochii holbați la mine; scoboară-te jos, tâlharule, că te-oi învăța eu.

Dar cum să te cobori, căci jos era prăpădenie! Dacă vede ea și vede, că nu mă dau jos, vârr! de vreo două-trei ori cu bulgări în mine, dar nu mă chitește. Apoi începe a se aburca pe cireș în sus, zicând: „Stăi, măi porcane, că te căptușește ea, Mărioara, acuș!” A-

tunci eu mă dau iute pe-o creangă mai spre poale, și odată fac: zup! în niște cânepă care se întindea dela cireș înainte, și era crudă și până la brâu de înaltă; și nebuna de mătușa Mărioara, după mine; și eu fuga iepurește prin cânepă și ea pe urma mea, până la gardul din fundul grădinii, pe care, neavând vreme să-l sar, o cotigeam înapoi, iar prin cânepă, fugind tot iepurește, și ea după mine până 'n dreptul ochiului, pe unde-mi era greu de sărit; pe de lături, iar gard; și hârsita de mătușă nu mă slăbea din fugă nici în ruptul capului! Cât pe ce să puie mâna pe mine! Și eu fuga și ea fuga, și eu fuga și ea fuga: până ce dăm cânepa toată palancă la pământ; căci să nu spun minciuni, erau vreo zece, douăsprezece prăjini de cânepă frumoasă și deasă cum îi peria, de care nu s'a ales nimic. Și după ce facem noi trebușoara asta, mătușa nu știu cum se încâlcește prin cânepă, ori se împiedcă de ceva și cade jos. Eu atunci, iute mă răsucesc într'un picior, fac vreo două sărituri mai potrivite, mă asvârl peste gard de parcă nici nu l-am atins și-mi pierd urma, ducându-mă acasă și fiind foarte cuminte în ziua aceea...

Dar mai în deseară, iacă și moș Vasile, cu vornicul și paznicul, strigă pe tata la poartă, îi spun pricina, și-l chiamă să fie de față, când s'a ispăși cânepa și cireșele — căci drept vorbind, și moș Vasile era un cârpănos și un pai de sgârie-brânză, ca și mătușa Mărioara. Vorba ceea: a tunat și i-a adunat. Inșă de geaba mai clămpănesc eu din gură: cine ce are cu munca omului? Stricăciunea se făcuse, și vinovatul trebuia să plătească. Vorba ceea: „Nu plătește bogatul, ci vinovatul!” Așa și tata, a dat gloabă pentru mine, și pace bună. Și după ce-a venit el, rușinat, de la ispașă, mi-a tras o chelfăneală ca aceea, zicând:

— Na! satură-te de cireșe! De-amu să știi că ți-ai

mâncat lefteria de la mine, spânzuratule! Oare multe stricăciuni am să mai plătesc eu, pe urma ta?

Și iaca așa, cu cireșele; s'a împlinit vorba mamei, sârmana, iute și de grabă: „Că Dumnezeu n'ajută celui care umblă cu furtușag”.

Ion Creangă: Opere complete

CUVINTE EXPLICATE. *giguri*=valuri; un val de sumani este o roată ea de 70—100 metri; *late*=lâna oilor de culoare cenușie; *noaten*=miel în al doilea an; *pănură*=țesătură din lână groasă; *sârdoc*=suman scurt; *bernevici*=pantaloni de dimie, groși; *vornic*=primar; *a ispăși, a face ispășă*=a face socoleala stricăciunii; *gloabă*=amendă.

47. A doua scrisoare a lui Mișu Gerescu

Iubite Nene Ștefănache,

Ne-a făcut mare plăcere scrisoarea dumitale, mai ales partea în care ne făgăduiești că o să vii. Anecdota pe care ți-a spus-o generalul despre nenea Antonache e adevărată, o știe toată lumea de aici. Și fiindcă pe de-o-parte îmi ceri cu stăruință să-ți spun pe larg cine a fost nenea Antonache, iar pe de altă-parte nu-mi e nimic mai drag decât să stau de vorbă cu dumneata, fie chiar și prin scrisoare, iacă îți scriu. Dacă n'oi putea isprăvi astă-seară, voi urma și mâine.

Nenea Antonache era fratele mamei. Măcar că nu eram decât de șase ani p'atunci, îmi aduc foarte bine aminte ziua când l-am văzut pentru întâia oară în casa noastră. Eram cu madama în odăița noastră dinspre grădina mică (așa ziceam noi grădinii cu flori, spre deosebire de grădina cu poame), când s'a

deschis ușa și a intrat, însoțit de mama și de tata, un domn străin, îmbrăcat cam rău, cu o figură ciudată cum nu mai văzusem; o față smeadă cu nasul coroiat, cu mustața de pandur, ochi mari, negri și sclipitori ca cilicul sub niște sprâncene stufoase, peste care se înălța o frunte de-o palmă, cu părul ngru, mare, dat pe spate. De atunci la noi a rămas ani mulți, zece- doisprezece, locuind în căsuțele mici din fundul curții, până când s'a mutat la cucoana Leanca, o femeie care l-a îngrijit până 'n cele din urmă. Târziu, când ne-am făcut mari, am aflat cum a fost, ce a fost și ce a ajuns nenea Antonache, și multă vreme mă întrebam nedumerit, pentruce îi striga mama adeseori cu lacrămile în ochi: „Antonache, Antonache! dacă ași ști că ar fi să-ți semene vreun copil, l-aș omorî de acum cu mâinile mele”... Deocamdată noi îl cunoșteam așa cum ni se înfățișează acasă, și aici ni se înfățișa încântător. Pentru că n'am mai întâlnit în viață om, care să știe atâtea cântece, atâtea snoave, atâtea basme, atâtea fabule, atâtea romane, atâtea piese de teatru și care să le povestească cu așa talent cum povestea el. Ce dreptate avea bunică-mea, tată-meu și mama, când îi ziceau cu ochi înlăcrămați de răs sau de plâns: „Antonache, Antonache, tu ți-ai greșit cariera; actor ar fi trebuit să te faci”! Ziua în care l-am văzut pentru întâia dată, mi-a rămas întipărită în minte și din pricina figurii lui deosebite și pentrucă atunci am auzit întâia lui povestire. Era seara, după masă, în chioșcul din grădina mică; și cum ședeam așa, în liniștea serii se auzea goarna din foisorul pompierilor sunând prelung stingeria. Atunci, cu gesturi mai vorbărețe decât vorba lui și cu sticliri scânteietoare din ochii lui vii, ne-a povestit că semnalul acela însemna în oștire porunca stingerii tuturor focurilor; că împăratul Frideric cel Mare, într'o tabără, plimbându-se după sunarea stingerii.

vede lumină într'un cort, intră și găsește un soldat tânăr, scriind la un muc de lumânare, pe o tobă drept masă, o scrisoare către mamă-sa, prin care-î povestea izbânda din ziua trecută și dorul de acasă care-l mistuie; că, după ce îl întrebă dacă n'a sunat stingerea și dacă știe ce poruncă se dă prin acel semnal, împăratul îl pune să adauge în josul scrisorii: „Măine voi fi împușcat în zorii zilei”. Și a doua zi în zori de zi a fost împușcat... Poți să râzi de mine, dragă nene Ștefan, dar dacă ai fi fost acolo sub stăpânirea privirii lui nenea Antonache și a vocii tremurătoare, ai înțelege pentru ce acum, peste mai bine de treizeci și cinci de ani, îmi aduc limpede aminte cum am alergat în brațele mamei țipând și plângând cu hohote...

Nu era situație, nu era împrejurare care să nu amintească lui nenea Antonache o istorie, sau o anecdotă. Dacă cineva răspundea că e bine fără să fie bine, pareă-l aud: — Asta e ca istoria lui Cănuță Fianu care răspundea dela Paris lui frate-său: „Nu mai aud de loc, piciorul drept mi s'a sgârcit, mi s'a uscat mâna stângă; dar încolo, mulțumesc lui Dumnezeu și Maicii Precistii, mi-e bine”... Dacă-i răspundeai că nu ți-e bine și i se părea lui că îți e bine, pareă-l aud: „Asta e ca istoria turcului, cu scrumbia”... și ne povestea istoria cu scrumbia turcului, de leșinai de răs.

Mai întotdeauna după masă, până să se aducă și cât bea cafeaua, ne povestea subiectul unei piese, — adică ce zic eu ne povestea? — ne juca o piesă, pentru că își schimba vocea și fizionomia în atâtea feluri câte persoane erau.

În vremea cât povestea el, trebuia să fie o tăcere desăvârșită, să nu-l sâcâie cineva. Dacă se întâmpla cumva ca Dinu, feciorul, să ceară mamei cheile, să scoată romul, se oprea din povestit și bătea darabana

cu degetele pe masă, uitându-se în tavan. Noi ne rugam: „Zi înainte, nene Antonache”; iar el răspundea: „să se isprăvească chestia cheilor...”

Cu privirea la liniștea din timpul povestirilor lui s'a întâmplat odată o istorie, care a rămas de pomina în casă la noi. Și acum îmi vine să râd când îmi aduc aminte. Era iar așa după masă. Se aduseseră cafelele; și nenea Antonache era grozav de tabietliu la cafea. Trebuia să fie cu caimac mult; el zicea: „cu nori”; și parcă-l văd, — când o bea, învârtea ceasca, să nu cumva să rămâie vreun pic de caimac pe pereții ei. În ziua aceea pe semne câștigase la cărți, că ne adusese la masă un carton cu prăjituri de ciocolată. După ce ne împărțise tuturor, mai rămăseseră două pe o farfurie, dinaintea lui, oprite pentru mama Ufîca, o bătrână rubedenie de a latei, care sta aproape de noi și căreia vrea să i le trimită. Impărțind prăjiturile, picaseră de pe ele pe fașa de masă bucățele de ciocolată. Cafeaua lui nenea Antonache sta dinaintea lui, fierbinte, neatinsă, cu „nori groși”; iar ci, pentru a nu știu câta oară, ne povestea împușcarea generalului Ney. Ne spunea cum șeful plutonului de execuție a vrut, după cum e obiceiul, să-l lege la ochi înainte de împușcare. Atunci Ney îl măsoară de sus până jos cu privirea: „Cum? mie să-mi legați ochii?! Mie?! Eu care n'am tremurat înaintea miilor de gloanțe și de obuze ale dușmanului, eu care-mi băteam joc de moarte, înfruntând-o de atâtea ori în război, o să mă tem acum”...

În vremea asta, cel mai mic dintre noi, ochind o fărâmitură de ciocolată pe masă, întinde binișor mâna pe sub brațul lui nenea Antonache ca s'o ia. Nenea Antonache, zărindu-l, se oprește din povestit și se întoarce către el: „Ce vrei, neiculiță? — Nimic, nene Antonache”.

Nenea Antonache urmează povestirea:

„Nu, nu mi-e frică; dimpotrivă, vă cer o singură grație: să mă lăsați să comand eu însumi plutonul; și, așezându-se cu brațele încrucișate, dă comanda; dar niciun soldat n'a îndrăznit să tragă”...

În vremea asta, băiatul iar întinde mâna spre fărâmitura de ciocolată. Nenea Antonache se oprește, se întoarce și-l întrebă cu o enervare stăpânită: — „Ce vrei, neiculiță? O să-mi verși cafeaua”; iar băiatul smerit: „Nimic, nene Antonache”...

„Ney a stat așa câteva clipe, cu un zâmbet pe buze, dar cu lacrimile în ochi, apoi stăpânindu-se a strigat soldaților: „De când soldatul francez nu mai ascultă de ordinul șefilor săi? Sunt mareșal al Franței, sunt șeful vostru și vă poruncesc: Foc!”

Băiatul, care băgase din nou mâna binișor spre fărâmitură, la strigătul foc! sperindu-se, nu știu cum trage mâna și hârști! îi varsă cafeaua peste masă și peste pantalonii lui ca oul de rață.

Nenea Antonache opărit, sare 'n sus strigând: „Ce vrei, neică? ce vrei, neiculiță? Ce vrei?”

— Fărâmituri, răspunde băiatul sâstisit.

— De care fărâmituri?

— Uite de-alca: fărâmituri de ciocolată.

— De ce nu spunei, neiculiță?

Și punând mâna pe prăjiturile oprite pentru mama Uțica, începe să le frământa în mâini, să le frece cum frece săpunul când te speli. Crema albă a prăjiturilor i se revărsa printre degete ca o spumă; noi râdeam de ne durea hăerile inimii, și el le frământa înainte: „Na, neică, fărâmituri... na, neică, fărâmituri, na fărâmituri”...

Săracul nenea Antonache! Pe măsură ce m'am mărit, admirația fără de margini, ce aveam pentru dânsul, a scăzut din zi în zi. Aflasem că ieșise cel dintâi din școala militară, ofițer tânăr, instruit vorbind la perfecție nemțește și franțuzește; că ajunsse până la

gradul de căpitan de geniu; că patima jocului de cărți îl făcuse să demisioneze și că de atunci, încet-încet, se scoborise pe povârnișul ei până când tată-meu, rugat de bunică-mea (mama mamei), îl luase din București, ca să-l ție pe lângă dânsul, plătindu-i ceva pe lună, cu cuvânt că să vorbească cu noi franțuzește... Mai târziu m'am putut încredința că poate n'a fost om mai robit de patima cărților ca dânsul, că toată noaptea și-o petrecea în cafenea și nu greșesc dacă oi spune că nu era zi în care să nu fi jucat, dacă nu altceva, cel puțin șase-șapte partide de pichet... Atunci, văzându-l cerând unuia și altuia doi-trei franci cu care dădea fuga în cafenea, am înțeles vorbele mamei: „Antonache, Antonache, dacă ași ști c'ar fi să-ți semene vreun copil, I-ași ucide de pe acum cu mâinile mele”.

În două împrejurări mi s'a părut că-și dă el singur seama de decăderea lui. Odată, într'o zi târzie, de toamnă, ne scoborîsem împreună în grădina mică. Nu mai era nici o floare în ronturile și în brazdele atât de împodobite în timpul verii. Bulgări de pământ întors și răscolit, trandafirii îngropați, mușuroaie de gunoi și de frunze uscate, — o adevărată jale. Și acolo, în mijlocul grădiniții, uitat, un glob de sticlă în vârful unui băț. Nenea Antonache s'a uitat multă vreme la el, dus pe gânduri; apoi, cu o voce gravă în tăcerea nopții care se lăsa: „Parcă ar fi mintea grădinii... Astă vară se oglindea întrânsul atâta podoabă, atâta frumusețe... acum se oglindește jalea, pustiul, paraginea... „Mă duc, nu rămâi la masă...”. Și a plecat încet cu capul în jos.

Altădată eram în târg la cofetărie. Peste drum s'a oprit o saca, la care era înhămat un cal înalt, deșirat, beteag de un ochi, beteag de un picior, prăpădit. Un domn bătrân dela o masă, văzându-l, și-a făcut cruce mormăind: „Doamne ferește!” La ce te închini, nene

Petrache? I-a întrebat un vecin. Bătrânul a clătinat din cap și a răspuns: „Știi dumneavoastră ce a fost calul ăsta pe vremuri? ăsta e Pandur al lui Grigore Palada. Când trecea mânat de fata lui Palada înhămat la o gabrioleță ușoară de o putea trage un copil, ziceai c'a trecut o nălucă. Fân ales, ovăs vânturat, zahăr și mângâieri și panglici în coamă... Când s'a mutat Palada la Paris, și-a desfăcut toată starea, iar calul l-a cumpărat pe o mic de lei Vasilache Munteanu cure. după nouă ani de slujbă, l-a vândut lui Sotir birjarul. Cât l-a ținut Sotir nu știu, — vreo șapte-opt ani, — și fiindcă un rânțaș i-a plesnit un ochi, lovindu-l cu furca în cap, l-a vândut lui Piscopu. Multă vreme l-a avut Piscopu la diligența cu care făcea în fiecare zi drumul până la Ploești și înapoi... Acum e al lui Radu Sacagiul. L-am întrebat înadins cât a dat pe el. Treizeci și șase de lei!! Și bătrân, prăpădit, cum îl vedeți, acum trage sacaua pe povârnișul alunecos dela moara Gorgotei, sub o ploaie de înjurături și de lovituri: dii! boală!... Cocenii pentru gura lui bătrână, care nu poate nici să strige, nici să blesteme, nici să se destăinuiască. D'aia gândindu-mă: or fi având dobitoaccele aducere aminte? Imi făcui cruce și zisei: „Doamne ferește!” Așa a vorbit bătrânul; iar un ofițer tânăr dela o masă din apropiere, după ce l-a ascultat cu luare aminte, s'a sculat repede și a ieșit. Peste câteva minute o detunătură puternică făcu să sbârnîie geamurile cofetăriei. Ofițerul intrase în prăvălia unui armurier de alături, luase un revolver și împușcase calul, acolo, în uliță. Zarvă mare. Cei mai mulți protestau că era o barbarie. Când s'a ivit ofițerul în pragul ușii, nenea Antonache i-a ieșit înainte, l-a luat în brațe: „Să trăești, mânzule, să trăești!... ai făcut o faptă bună... să trăești!... să trăești!...” Ii tremurau mâinile și glasul...

Bietul nenea Antonache! Murise și tata și mama și frații... Eram judecător la Câmpulung; nu-l mai văzusem de mai bine de trei ani, — când am primit o scrisoare, prin care mă vestea că moare în spital. M'am urcat în tren și am alergat. L-am găsit în clipele din urmă. Pe mescioara de lângă patul lui era un roman și o pereche de cărți, cu care făcuse până atunci pasențe. Nimic din strălucirea de altădată nu mai era în privirea lui împăienjenită. Totuși m'a cunoscut. Cu mâna stângă m'a apucat de-o mână, cu cea dreaptă m'a mângâiat pe cap, zicând cu o voce stinsă : „Mânzul neichii, mânzule”.. Și a murit ușor ca un pui de găină. Săracul, Dumnezeu să-l ierte!...

Mișu Gierescu

I. Al. Brătescu-Voinești: *Nuvele*

CUVINTE EXPLICATE. *cilic*=mărgea de oțel întrebuințată ca podoabă la cusături.

48. B a r z a

Sus pe Argeș, pela munți,

Codrii au rămas cărunți;

Jos pe vale, prin zăvoiu,

Se cobor turme de oi;

Iar un cuc cu pana sură

Și-a spus numele din gură

„Cu-cu”!

De prin garduri, de prin vii,

Cintezoi aurii

Zis-au din ciripitură

Unei tufe de răsură:

„Soro, fă, deșteaptă-te!

„So-ro!”

Iar prin crânguri s'aud semne
Ghionoaia taie lemne;
Gaița, într'o gârneață,
Se proclamă cântăreață;
Iar din mreața somnului.
Ies gândacii Domnului.

Ro-șii.

Duiliu Zamfirescu

Iar prin lanul răsărit,
Merge vestea, c'a sosit
Craiul diminețelor,
Paznicul fânețelor,
Și-ar fi tras pe-un vârf de leasă
Jos, la doamna preoteasă.

Cine-i?

Duiliu Zamfirescu

49. Pisica sălbatică și tigru

Un cotoi sau pisică,
Din două nu știu care,
Nici mare, nici prea mică.
Dar foarte mâncătoare,
Și din soiul acela ce 'n păduri locuște,
Și pe copaci trăește,
Văzu un tigru mare
Trecând pe o cărare.
De sus de pe ghindar — unde era ureată,
Pisica socoti
Că poat-a-l îngrozi.
Și fără a pierde vreme, se adresă îndată
La tigru ce trecea,
Fără a o vedea.
„Ia stăi, mă rog, puțin, jupane de pe jos,
Care te socotești
Că nu știu cine ești.
„Mândria ce arăți cu noi e de prisos.
„Știi din ce neam mă trag și că strămoșii mei
„Sunt fii de Dumnezei?
Nemuritorii toți, din cer când au fugit,
„Sub nume de pisici în lume au trăit.
„Preoții egipteni în templuri îi slăvesc;
„Și niște tigri mici cu noi se potrivesc!”
— „Dacă strămoșii tăi cu tine semănau,
„Negreșit erau proști câți lor se închinau,
Răspunse tigru meu: „iar dacă au avut
„Vreun merit cunoscut,
„Ceva dumnezeesc,
„Atunci eu te căesc
„Și pentru starea ta de milă sunt pătruns,
„Căci, de-ar fi câte spui, zău! prea rău ai ajuns”.

De și mulți au zis-o, cu tot o mai zic:
Slava strămoșească pe strămoși cinstește;
În zadar nepotul cu ea se fălește.
Când e, cum se 'ntâmplă, un om de nimic.

Gr. Alexandrescu : *Fabule*

PROVERB: Ce folos că tatăl tău a fost domn, dacă tu nu ești om!

50. Dimineți de Iulie

II

Nunuța scrie unei prietene de pension.

„Dragă Lucreție, află că noi petrecem foarte bine. Eu am fost a doua oară la iaz la Morisică, cu moș-Costache. A fost foarte frumos! Și să vezi ce mi s'a întâmplat”.

„Domnișoara” Nunuța se oprește și rămâne gânditoare, zâmbind, cu coatele pe măsuță, cu ochii duși în lumina de afară și 'n cerul cel albastru de deasupra dumbrăvii Ulmilor. Pe fereastra deschisă intră cântecul sonor al prisăcii.

„Mai întâi de toate, — se gândește copila, — Lucreția nu știe cine-i moș-Costache. Trebuie să-i scriu așa, căci moș Costache e un moșneag frumos, care ne spune nouă povești de când eram mititei. La dreptul vorbind, nu-i frumos, cu obrazul rumen, și cu mâinile mari, negre și crăpate, dar spune frumos. Nici nu-ți faci tu idee, Lucreție, cum povestește despre împărați și împărătese și despre întâmplări din vremea veche! E un om necăjit și-i vizitiu la noi. Tanti Cecilia îl privește cu dispreț și-i zice: „mojic cu luleaua 'n gură”; dar nouă ne place să stăm cu

dânsul și ne ducem chiar și la grajd, — bine înțeles pe furis.

Ieri, Joi, ne coborîm iar la baltă și ne așezăm sub sălcii. Am luat cu noi și pe Fidel, — cățelul nostru. S'a așezat și el foarte cuminte lângă mine. Se uita cum scot raci cu undița din fundul apei și-i prind în meredeu. Dar se uita așa, într'o parte, numai c'un ochiu parcă, și mârâia încetșor, cu mare uimire.

Moș Costache își fumează luleaua. Apoi într'un timp, zice către Viorica:

— „Duduiță Viorică, pentrucă mata ții la mine, eu am dat de veste unui cufundar să iasă pe baltă drept în fața matale. Da să nu te sperii!”

După acest cuvânt, cu toții ridicăm capetele. La douăzeci de pași de noi, într'un punct, baltă ciocotește ușor, și deodată răsare deasupra luciului un cap straniu c'un moș subțire, — ș'o pasăre necunoscută iese apoi întregă, împungând aerul parcă în toate părțile, c'un cioc ascuțit.

Viorica dă drumul unui țipăt. Eu am tresărit. Dar izbutesc a mă stăpâni.

„Apoi dacă te sperii, să-i poruncesc să se ducă!” vorbește râzând moș-Costache.

Și pasărea ascultă. Undele o înghit pe loc.

„Nu m'am speriat de fel... zice cu părere de rău Viorica.

— Bine. Să știi mata, duduiță, că pasărea asta-i fecior de împărat. După cum e obiceiul, s'a dus în lume după vitejii și după fete. Ș'a dat, ca totdeauna, peste smeoaica cea ticăloasă, care l-a prigonit. Și cum fugea el cu fata de împărat a svârlit în urmă o perie.

— Ș'o cute...

— Da, dudue Viorică, ș'o cute, care s'a făcut o apă mare-mare... Și fata de împărat a rostit un cu-

vânt de farmec și pe loc s'au prefăcut în două păsări de baltă.

Și s'au cufundat până la mal, în locul unde stau racii. Și când a ajuns smeoaița la baltă, nu i-a mai găsit. Și s'a întors foarte supărată la peștera ei. Și, dupăce s'a dus dușmanca, — iaca au ieșit pasările pe baltă...

— Au ieșit! strigă subțirel și cu uimire Viorica.

Intr'adevăr, făt-frumos și cu fata de împărat ieșiseră pe baltă nu departe de noi și înotau grațios printre flori albe de nufăr. Iar soarele scânteia în penele lor întunecate.

— „Ce frumoase-s! zise Nezu ridicându-se 'n picioare. — Uite racul! țipă ea apoi, repezindu-se spre undiță. Păsările se cufundară ca prin farmec: parcă ar fi intrat în două flori de nufăr. Nezu alunecă pe malul pieziș și căzu în apă. Ingrozită, începu a răcni c'o gură mare și c'o voce ascuțită: parc'o tăia cineva. Intrase în baltă până la genuchi, cu tot cu ghetete. Acum i se muia și rochița cea nouă.

Dar deodată văd pe moș Costache lângă dânsa, și pe Ionaș al nostru cel tăcut alături. Au luat-o unul de-o aripă și altul de alta și au aburcat-o pe mal. Acolo Nezu se roti, privind-se cât era de frumoasă, cu apa șiroid în juru-i, și-și duse pumnii în ochi, suspinând cu durere.

— „Ehei! vorbi moș Costache, scărpinându-se în cap. Acu am pus-o de mămăligă!”

Indată deschiserăm noi cu toții un sfat grabnic și serios, în care hotărîrăm că „nu-i nimica”. Moș Costache ne încredință că și el a căzut în baltă de nenumărate ori. Domnu Ionaș observă numai că Nezu trebuie să se desculțe, ca să-și usuce la soare colțunii și ciuboșelele. Și stropindu-le cu lacrimi, Adela își scoase ghetetele, și le aruncă nervoasă una îndărăt și alta înainte. Cea dindărăt rămase cuminte

la spatele ei. Dar cea dinainte se duse rostogolindu-se și într' n baltă; apa năvăli în ea; și se cufundă către mal și către raci, într'o clipă, cașicum pentru această menire o croise Scarlat cel șchiop, ciubotarul.

Alt țipăt de durere, „Valeu! valeu! am rămas desculță; acum ce are să zică mama!...”

— Ce poate să zică? o linișteam eu. Nu mai poate să zică nimic. Are să-ți cumpere alte ghețe.

— Valeu! n'are să mă mai lase la iaz și la prins raci!

— Tot ce se poate! — o mângâie și Ionaș c'o voce îngroșată.

Aici era toată nenorocirea, și lacrămile Nezului curgeau fără oprire.

— „Ei, lasă acum și mata, grăi moș-Costache. Ce are să fie? n'are să fie nimic. Intâi și tatâi. Boerii au să-mi mulțumească mie foarte frumos, cu vorbe potrivite. Și eu am să pun nasu 'n pământ și am să tac. Pe urmă, boierii uită. Ai să uiți și mata, dudue Adela. Și iar venim la iaz, cu ciuboțele noi. prindem raci și ne uităm la cufundari”...

Aceste vorbe mai îndulcira marea nenorocire a Adelei. Cu dosul mâinii stângi își șterse ochii și nasul, apoi aruncă iar undița în baltă.

Dar soarele era sus; racii se leneviseră și intraseră în coltoanele lor. Unul fără îndoială inspecta și gheata Nezului și prubuluia dintr'însa un culcuș durabil. Iarăși ținurăm sfat și găsirăm că Nezu trebuie să se supuie soartei și să facă drumul până acasă desculță; „desculță, ca o fată de țigan”, cum spunea Ionaș, ca s'o mângâie.

Deci pornirăm spre casă, ceva mai puțin veseli decât la venire. Nezu mergea ca pe ace, supraveghindu-și foarte de aproape piciorușele; apoi, în vârful degetelor, trecea în cealaltă parte de drum.

Accasta văzând, moș-Costache o luă în brațe. Noi desigur n'am băgat de seamă că el mai ducea și toate instrumentele de pescuit și trăistuțele noastre cu racii nenunțate. Găsirăm, ca și Nezu, că asta era soluția cea mai bună, în trista împrejurare de față. Așa am intrat în triumf în curte; și Fidel, care înțelesese că s'a petrecut ceva extraordinar, începu a lătra și a sări împrejurul nostru.

Tata vorbea cu vechilul, în ogradă... Când ne văzu, încrunță puțințel sprânceana.

„Ce este? întrebă el cu grijă. Ce ai, Adeluțo? Ești bolnavă?”

— Mi-a căzut gheata în ballă! scânci ea cu mare durere, ducându-și pumnii la ochi.

Tata puse mâna la gură; încercă să găsească o vorbă cumplită, dar eu îl înțelesesem dintr'o privire; așa-i el totdeauna, bun și vesel, și tovarăș cu noi. Izbueni într'un râs cu cascade. Și Adela își luă mâinile din ochi și începu să râdă și ea foarte bucuroasă, ca și cum la iaz avusese loc cea mai firească și fericită întâmplare.

Dar în cerdac ieșise mama și ne aștepta îngrijată.

— Ce s'a întâmplat? ce s'a întâmplat? întrebă ea cu grabă. Ei, vezi? ei, vezi, Adeluțo? vezi că erai să te îneci? Alecule. Alecule! de ce râzi! Uite-i că râd cu toții! Bine, frate dragă, ăsta-i prilej de veselie? Acu pe cine trimitem noi după gbeta? Costache, ai văzut ce-ai făcut?

— Sărut mâna, ducă, — zise încet vizitiul. Nu-nimica; bine că-s frumoși și sănătoși!”...

Bătrânul era liniștit; cunoștea el pe mama.

.....
In liniștea livezii, în teiul din fața ferestrei, un grangur fluera batjocoritor. Nunuța ridică fruntea, clipi, și văzu înainte-i foaia de hârtie albă și cele câteva rânduri cu care începuse o lungă scrisoare către pri-

lena ei cea mai bună. Stătu pe gânduri. Toată întâmplarea tremura în sufletul ei, căutând o formă lămurită. Era plină de lumină și de gesturi. Cum puse însă mâna pe condei, îi apăru vagă, se turbură, se stinse.

„Și să vezi ce ni s'a întâmplat!” urmă ea zâmbind; și penița scârțâia pe hârtie. Ceva foarte nostim, cu Nezu și tanti Cecilia, sora tatei... Am să-ți spun când ne-om întâlni. Acum, ne mai având ce-ți scrie, te îmbrățișez.

M. Sadoveanu: *Neagra Șarului*

CUVINTE EXPLICATE. *meredeu*=plasă în formă de sac pentru prins pește; *cute*=gresie, piatră de ascuțit coasa; *a aburca*=a ridica, a urca; *colțuni*=ciorapi; *vechil*=administrator de moșie, om de încredere; *vagă*=neprecisă, nelămurită.

MIHAIL SADOVEANU este unul dintre cei mai mari prozatori ai noștri. În volumele sale de povestiri se găsesc nenumărate bucăți foarte potrivite pentru priceperea și simțirea copiilor. În fruntea lor stă *Dumbrava minunată*, care se recomandă ca lectură particulară.

51. El-Zorab

La pașa vine un Arab,
Cu ochii stinși, cu graiul slab.
„Sunt, pașă, neam de beduin,
Și dela Bab-el-Mandeb vin
Să vând pe El-Zorab.

Arabii toți răsar din cort,
Să-mi vadă roibul, când îl port
Și-l joc în frâu și-l las în trap!
Mi-e drag ca ochii mei din cap,
Și nu l-aș da nici mort.

Dar trei copii de foame-mi mor!
Uscat e cerul gurii lor;
Și de amar îndelungat
Nevestei mele i-a secăt
 Al laptelui izvor!

Ai mei pierduți sunt, pașă, toți:
O, mântuie-i, de vrei, că poți!
Dă-mi bani pe cal! Că sunt sărac!
Dă-mi bani! Dacă-l găsești pe plac,
 Dă-mi numai cât socoți!”

El poartă calul, dând ocol,
În trap grăbit, în pas domol,
Și ochii pașii mari s'aprend;
Cărunta-i barbă netezind
 Stă mut, de suflet gol.

„O mie de țechini primești?”
— „O, pașă, cât de darnic ești!
Mai mult decât în visul meu!
Să-ți răsplătească Dumnezeu,
 Așa cum îmi plătești!”

Arabul ia, cu ochii plini
De zâmbet, mia de țechini —
De-acum, de-acum ei sunt scăpați
De-acum vor fi și ei bogați,
 N'or cere la străini!

Nu vor trăi sub cort în fum,
Nu-i vor cerși copiii 'n drum,
Nevasta lui se va 'ntrema;
Și vor avea și ei ce da
 Săracilor de-acum! —

El strânge banii mai cu foc,
Și pleacă, beat de mult noroc,
Și-aleargă dus de-un singur gând.
Deodată însă, tremurând,
Se'ntorce, stă pe loc.

Se uită lung la bani, și pal
Se țătină, ca dus de-un val,
Apoi la cal, privește drept;
Cu pașii rari, cu fruntea'n piept
S'apropie de cal.

Cuprinde gâtul lui plângând
Și 'n asupra-i coamă îngropând
Obrajii palizi: „Pui de leu”,
Suspină trist, „Odorul meu,
Tu știi că eu te vând?”

Copiii mei nu s'or juca
Mai mult cu frunze 'n coama ta;
Nu te-or petrece la izvor;
De-acum smochini, din mâna lor,
Ei n'or avea cui da!

Ei nu vor mai ieși cu drag
Să'ntindă mâinile din prag,
Să-i iau cu mine 'n șea pe rând!
Ei nu vor mai ieși râzând
In calca mea șirag!

Copiii mei cum să-i îmbun?
Nevestei mele ce să-i spun,
Când va 'ntreba de El-Zorab?
Va râde 'ntregul neam arab
De bietul Ben-Ardun!

Raira, tu, nevasta mea,
Pe El-Zorab nu-l vei vedea
De-acum, urmându-te la pas,
Nici în genunchi la al tău glas
El nu va mai cădea!

Pe-Ardun al tău, pe Ben-Ardun
N'ai să-l mai vezi în sbor nebun
Pe urma unui șoim ușor
Ca să-ți împuște șoimu 'n sbor;
Nu-i vei pofti: Drum bun!

Nu vei zâmbi, cum saltă 'n vânt
Ardun al tău în alb vestmânt;
Și ca să simți sosirea lui
Mai mult de-acum tu n'o să pui
Urechea la pământ!

O, calul meu! Tu, fala mea!
De-acum eu nu te voi vedea
Cum ți tu nările 'n pământ
Și coada la fuior în vânt,
In sbor de rândunea!

Cum mesteci spuma albă 'n frâu,
Cum joci al coamei galben rău,
Cum iei pământul în galop
Și cum te-așterni ca un potop
De trăsnete 'n pustiu!

Știa pustiuul de noi doi
Și zarea se 'ngrozea de noi —
Și tu de-acum al cui vei fi?
Și cine te va mai scuti
De vânturi și de ploii?

Nu vor grăi cu tine blând
Te-or înjura cu toți pe rând:
Și te vor bate-odorul meu,
Și te-or purta și mult și greu;
Lăsa-te-vor flămând!

Și te vor duce la război.
Să mori tu, cel crescut de noi!...
Ia-ți banii, pașă! Sunt sărac
Dar fără cal eu ce să fac?
Dă-mi calul înapoi!”

Se'n cruntă pașa. — „Ești nebun?
Voiești pe ieniceri să-i pun
Să te dea câinilor? Așa!
E calul meu, și n'aștepta
De două ori să-ți spun!”

— „Al tău? Acel care-l crescui
Iubindu-l, cine-î: eu ori tu?
De dreapta cui ascultă el,
Din leu turbat făcându-l miel?
Al tău? O pașă, nu!

Al meu e! Pentru calul meu
Mă prind de piept cu Dumnezeu —
Ai inimă! Tu poți să ai
Mai mândri și mai vrednici cai,
Dar eu, stăpâne, eu?”

Intreaga mila ta o cer!
Alah e drept și Alah din cer
Va judeca ce-i între noi,
Că mă răpești și mă despui,
M'arunci pe drum să pier.

Și lumea te va blestema,
Că-i blestem făptuirea ta!
Voi merge, pașă, să cerșesc,
Dar mila voastră n'o primesc —
Ce bine-mi poți tu da?"

Dă pașa semn: — „Să-l desbrăcați
Și binele în vergi i-l dați!”
Sar eunucii, vin, îl prind —
Se 'ntoarce-Arabul răsărind
Cu ochii înghețați.

El scoate grabnic un pumnal,
Și-un val de sânge, roșu val
De sânge cald a izvorât
Din nobil-încomatul gât,
Și cade mortul cal.

Stă pașa beat, cu ochi topiți,
Se trag spahiii 'ncremeniți.
Și-Arabul în genunchi plecat
Sărută sângele 'nchegat
Pe ochii 'nșepeniți.

Se 'ntoarce-apoi cu ochi păgâni,
Și-aruncă fierul crunt din mâini:
„Te-or răzbuna copiii mei! —
Și-acu, mă taie, dacă vrei,
Și-aruncă-mă la câini!”

G. Coșbuc: *Balade și idile*

CUVINTE EXPLICATE. *șechin*=monedă de aur arăbească;
eunuc=paznic al haremului.

G. COȘBUC este unul dintre cei mai mari poeți ai noștri. S'a născut în anul 1868 în satul Hordou, lângă Năsăud, și a murit la București în anul 1918. Multe din poeziile sale ne înfățișează frumusețile naturei și au subiecte din viața dela țară. Limba lor cuprinde multe expresii ale limbei vorbite de țărani. Volumele sale de poezii sunt intitulate *Balade și Idile* și *Fire de Tort*.

52. Cristofor Columb

I

Prima călătorie. — Descoperirea Americii

Columb descindea dintr'o familie de țesători din Genova și era cel mai mare dintre frații săi. Se destină și el, ca și frații săi, meseriei de țesător. Dar cum afacerile tatălui nu mergeau bine, fiii hotărîră să-și caute o existență mai bună aiurea. Cristofor deveni marinar și își însuși toate cunoștințele și îndemnările necesare pentru conducerea unei corăbii. Odată călători pe o navă engleză cu pânze la Thule sau Islanda, cea mai depărtată călătorie pe Ocean de pe vremea aceea. Apoi și-a căutat norocul în Portugalia și-și câștiga pâinea desenând hărți maritime și ca marinar pe vase portugheze, care vizitau coasta răsăriteană a Mediteranei sau plecau la Guineea. În școala Portugalieților, deprinși cu marea, dobândi el baza cunoștințelor sale vaste, care aveau să fie atât de importante pentru viitorul său. Locuia la Lissabona și aici se căsătorii cu o aristocrată.

Intrase în corespondență cu matematicianul Toscanelli și primi dela acesta o hartă a drumului pe Oceanul Atlantic spre Japonia și China și multe lămuriri, scoase din descrierile lui Marco Polo. Comunicările acestea făcură asupra lui Columb cea mai adâncă impresie. El răspunse deci lui Toscanelli că e ferm decis să plece în apus spre țările lui Marco Polo și Toscanelli se bucura că a fost atât de bine priceput de un contemporan. O asemenea călătorie pe mare, îl asigură el, îi va aduce câștig mare și glorie nepieritoare la toate popoarele creștine.

Unde să găsească însă sprijinul atât de necesar

pentru realizarea unui plan atât de fabulos pentru vremea aceea? Regele Portugaliei și savanții din țară aascultară, ce e drept, cu multă atenție pe Columb, dar îl tratară numai ca pe un visător îndrăzneț. Totuși, unii din ei se gândeau că, la urma urmei poate că are dreptate și fără știrea sa regele trimise, după po-vața lor, vapoare spre apus. Dar acestea se întoarseră în curând fără să fi dat de pământ. Firește că Columb află procedarea aceasta perfidă și părăsi mânios Lis-sabona spre a se duce în Spania.

Timp de doi ani, Columb călători în Andaluzia, o parte din Spania de Sud, dela un oraș la altul și trăi din vânzarea de hărți maritime, desenate de el însuși. Într-o zi reuși în fine să ajungă la curtea regelui Span-niei și i se permise să-și expuie planul într'o adunare de granzi și preoți spanioli. Dar Spaniolii erau prea o-cupați cu războiul contra Maurilor la Granada și Ma-laga spre a se putea încurca în întreprinderi ca cea a lui Columb.

Adânc întristat, o porni din Cordova pe șosea. Sărac cum era, el bătu într'o zi la poarta unei mănăstiri din drum și ceru puțină pâine pentru fiul său Diego, pe care îl ducea de mână. Pe când mai vorbea cu portar-ul, trecu starețul mănăstirii, care observă după vor-ba străinului că e Italian și se interesează de soarta și dorințele sale. Starețul era un om inteligent, binevoi-tor, și când auzi planurile navigatorului italian, el pricepu imediat că Spania n'ar trebui să piardă un a-semenea prilej spre a dobândi țări nouă. El scrisse deci chiar reginei Isabella și, la sfârșitul anului 1491, Co-lumb se afla iarăși în fața savanților dela curtea spa-niolă. Unii îl tratară de-a-dreptul ca eretic, dar alții îi deteră crezământ și când Guvernul spaniol avu mâna liberă după căderea Granadei, se decide să se înles-nească lui Columb prima sa călătorie prin Oceanul Atalantic.

Dar în ultimul moment toată întreprinderea era să dea greș din cauza cerințelor navigatorului. Columb ceru să fie numit mare amiral al Oceanului și vice-rege al tuturor țărilor ce va descoperi și afară de aceasta ceru a opta parte din toate veniturile acestor țări nouă pentru el și urmașii săi. Dar declarând că vrea să întrebuițeze acești bani spre a răpi Ierusalimul din mâinile Turcilor, voința sa fu admisă și i se puseră la dispoziție mijloacele necesare pentru echiparea a trei corăbii în portul Palos.

* * *

Cele trei corăbii destinate lui Columb, aveau câte trei catarturi, dar erau prea mici pentru o întreprindere atât de hazardată. Numai corabia-amiral „Santa Maria” avea o punte completă; celelalte două, „Pinta” și „Nina” erau acoperite numai înaintea și înapoi. Doi frați Pinzon, dintr’o familie distrusă, se prezentară imediat spre a fi angajați, dar era greu să se găsească restul echipajului. Dacă ar fi fost vorba, ca până acum, de o călătorie de-a-lungul coastelor Europei sau Asiei, s’ar fi găsit oameni destui; dar un drum prin Oceanul necunoscut refuzau să-l facă marinarii cei mai buni! Nu era nevoie de mai mult de nouăzeci oameni pentru cele trei vase, dar spre a-i avea a trebuit să se deschidă în cele din urmă pușcăriile și să se angajeze un număr de deținuți.

În afară de doi medici fu luat și un Evreu botezat, care vorbea limbile ebraică și arabă, și trebuia să servească drept tâlmaci când... se va fi sosit în India. Era ciudat că niciun preot nu era pe bord, dar în ora plecării starețul mănăstirii care se împrietenise cu Columb împărtăși pe toți bărbații aceștia, despre care era sigur că vor muri în valurile mării.

Prevăzut cu o scrisoare regală către Marele Khan mongol, Columb se imbarcă pe „Santa Maria”; ot-

goancele fură deslegate și în ziua de 3 August a anului 1492 cele trei corăbii porniră cu pânzele pline.

Columb se îndreptă întâi spre sud-vest și ajunse în șase zile la una din insulele Canare; aci rămase cu mica flotă timp de patru săptămâni spre a face unele reparații și a înlocui cârma spartă de pe „Pinta”, cu una nouă.

La 8 Septembrie însă plecară de-a binelea și când superbele insule Canare și vârful înalt al lui Pic de Teneriffa dispărură sub orizontul mării, plânseră până și marinarii cei mai încercați, căci credeau și ei că nu vor mai vedea niciodată pământ tare și că în apus nu-i așteaptă decât apă, vânt și valuri.

Din prima zi a călătoriei, Columb ținu un jurnal conștiincios; din acesta reiese că era perfect convins că pe calea aceasta maritimă apuseană va ajunge direct în India, așa cum credea Toscanelli, și că se încredea pe deplin în calculele acestuia. Echipajului însă îi spuse că drumul va fi mult mai scurt, pentru ca leama lor de necunoscutul ce-i aștepta să nu se mai mărească cu închipuirea depărtării din ce în ce mai mari dintre corăbiile lor și lumea veche. Dar oamenii începură în curând să fie cuprinși de nădejde, văzând că zilele vin și trec și că fiecare răsărit de soare nu lumina pretutindeni, până la orizont, decât un imens pustiul de apă. Când, după o călătorie de opt zile, corăbiile deteră de întinderi mari de alge plutitoare, aceasta fu pentru Columb un bun prilej spre a liniști echipajul cu asigurarea, că aceasta ar fi primul semn al pământului apropiat.

„Santa Maria” era o corabie lată, greoaie, construită mai mult ca vas de mărfuri. Ea înainta deci încet și celelalte două corăbii i-o luau întotdeauna înainte. Aceste două vase aveau forme mai plăcute și pânze mari, pătrate, dar aveau un tonaj pe jumătate cât corabia-amiral. Totuși tustrele rămaseră mereu

împreună și erau adesea atât de apropiate, că se putea vorbi de pe un vas pe altul. Intr'o zi, Pinzon, căpitanul „Pintei”, strigă vasului-amiral că ar fi văzut păsări sburând spre vest și se aștepta deci să ajungă noaptea la țarm. Când se făcu însă mai târziu măsurătoarea adâncimei prin algele plutitoare, sonda nu atinse fundul mării! Teama, mai bine zis speranța de a da pe neașteptate de pământ dispăru prin urmare.

Timp de câteva zile, călătoria fu întreruptă de lipsa oricărui vânt și în ziua de 22 Septembrie se sfârși și cu algele. Corăbiile se legănau din nou pe apă liberă, verzuie, nemărginită și „Santa Maria” și surorile ei își continuară drumul spre apus. Nu se putea să le sufle un vânt mai formidabil, căci vântul alizeu gona pânzele în direcția dorită. Dar acest vânt permanent din răsărit îngrozi și mai mult pe mateloți. Când își întoarse în sfârșit într'o zi direcția. Columb notă în jurnalul său: „Acest vânt contrariu mi-a fost foarte bine venit, căci echipajul meu se și temea că pe marea aceasta nu suflă niciodată vânturi cari ar putea să ne readucă în Spania”.

Hărțile lui Toscanelli treceau din mâinile amiralului în acelea ale lui Pinzon, și viceversa, și comandantii își spărgeau capul în ce parte a lumii se vor fi aflând și cât de departe ar mai fi de insulele Asiei orientale. La 25 Septembrie, Pinzon strigă de pe puntea dinapoi a „Pintei”, lui Columb: „Văd pământ!” Apoi îngenunchie cu întreg echipajul și marinarii castiliani întonară cu glasuri tremurătoare un cântec religios. Era prima dată că pe valurile Oceanului Atlantic răsuna un imn creștinesc. Mateloții de pe „Santa Maria” și „Nina” se cățără pe funii, văzură deasemenea pământ și intonară aceeași melodie.

A doua zi dimineață, însă, mult doritul pământ dispăruse! Nu fusese decât o fășie de ceață de-a-lungul

mării, o fata morgana pe imensitatea deșertului de apă.

La începutul lui Octombrie crezu că și trecuse dincolo de insulele însemnate pe hărțile lui Toscanelli și era foarte mulțumit că nu va fi oprit în drum de ele și că va putea să navigheze direct spre continentul Indiei. Sub India se înțelegea atunci toată Asia orientală.

La 7 Octombrie fură iarăși convinși toți de pe cele trei corăbii că văd pământ. Toate pânzele erau întinse, căci fiecare corabie voia să ajungă ea cea dintâi. „Nina era în cap. Când răsări soarele, se arboră drapelul castilian pe catartul principal și de pe puntea dinăpoi răsună o lovitură de tun. Dar în cursul zilei pământul dispăru iarăși în marea nemărginită. Se văzură însă multe păsări sburând spre sud și Columb ordonă deci să se abată corăbiile în aceeași direcție. „Marea — scrisese el în jurnalul său — era, slavă Domnului, tot atât de liniștită ca râul dela Sevilla; temperatura era dulce ca cea din Sevilla în Aprilie și aerul era atât de parfumat că era o plăcere să-l respiri”.

Trecură iarăși zile și nopți și nu se vedea decât apă și valuri. De mai multe ori echipajul își arătă nemulțumirea și începuseră să murmure. Dar Columb știu să-i liniștească, reamintindu-le răsplata ce vor avea după atingerea țintei. „Dealtfel — scrisese el în jurnalul său — plângerile lor nu le folosesc la nimic, căci am plecat ca să ajung în India și voi merge înainte până o voi găsi cu ajutorul lui Dumnezeu”.

La 11 Octombrie văzură în valuri un trunchiu de arbore, despre care se vedea că era tăiat de oameni, și scurt timp după aceea o cracă cu broboane. Ce liniștire și bucurie pe mateloți! Privirile lor se ascuțiră privind mereu înainte, căci amiralul făgăduise o recompensă aceluia ce va zări întâi pământ.

Spre seară, Columb văzu parcă o lumină, ca și când cineva ar umbla dealungul unei coaste cu o făclie. Și când se înopla, unul din marinarii de pe „Pinta” voi să jure că văzuse pământul. Se strânseră deci toate pânzele și se așteptă zorii zilei.

Se spune de obicei în descrierile acestei călătorii ciudate că mateloții ar fi disperat cu totul față de distanța enormă dela patria lor, că s'ar fi răsculat și că ar fi silit pe amiral să promită că se va întoarce dacă nu vor găsi pământ în decurs de trei zile. Dar astea sunt povești de marinari. Erau, ce e drept, nemulțumiți și fricoși, dar se supuneau conducătorului lor și aveau încredere în el. Și Columb, la rândul său, se pricepea să se poarte cu ei și să menție viu încrederea și speranța lor.

În sfârșit, veni ziua cea mare, a cărei glorie va rămânea eternă. Când soarele ieși la 12 Octombrie 1492 din mare, razele sale luminau în ochii Spaniolilor o insulă întinsă, acoperită cu iarbă! Columb îi dăde numele de „*San Salvador*”, în cinstea Mântuitorului care îi scăpase din captivitatea mării.

Unde se afla insula? — În nordul Japoniei, afirma harta lui Toscanelli, și Columb și însoțitorii săi nu bănuiau nici decum că de Japonia îi mai despărțea un întreg continent imens și marea cea mai mare din lume, Oceanul Pacific.

Zorile acestei zile mari fură sărbătorite cu un Te-Deum solemn. Ofițerii felicitară pe amiral, mateloții îngenunchiară în fața lui și-l rugară să ierte murmurile lor repetate. Apoi barca cea mare fu scoborâtă în mare. Columb se urcă în ea cu drapelul castilian în mână, frații Pinzon urmară cu stindardul crucii și încă câțiva mateloți. Fără a ști, Columb, păși pe pământul Americii, pe care o credea India, și ocupă solemn insula San Salvador în numele Coroanei castiliene. Ca semn că insula se află de acum sub stăpâ-

nire creștină, se înfipse pe o colină depe coastă o cruce.

II

Pământul descoperit.— Indigenii.— Intoarcerea. Recunoștința patriei

Ce s'or fi gândit indigenii când au văzut în fața țărmului lor trei corăbii ciudate și oameni albi debarcând? Întâi s'au ținut la distanță potrivită, dar Spaniolii dobândiră repede încrederea lor cu perle și daruri; Columb știa doar din experiență cum se purtau Portughezii cu negrii de pe coasta Guineei. În curând aduseră și sălbatecii contra-daruri. Nu aveau drept arme decât lăncii de lemn; părul lor era lung și plețos, nu creșt ca acel al negrilor, unblau goi și corpurile lor erau vopsite cu alb și roșu. Nu aveau ideie ce este fierul, dar cunoșteau aurul, și Columb avea nevoie de aur spre a răpi Turcilor sfântul Mormânt. Acești sălbateci în pielea goală purtau în nas inele de aur și când Spaniolii încercasă să-i întrebe, prin semne, de unde aveau acest metal prețios, indigenii arătară spre sud-vest. Columb nu i-a numit bine-înțeles decât Indieni și luă șapte din ei pe bord spre a-i duce în Spania ca să „învețe a vorbi” și a servi de tâlmaci în alte călătorii.

Acum descoperitorii pleară spre alte insule, dar cu cea mai mare precauțiune, căci pretutindeni, valurile băteau peste stânci maritime periculoase. După indicațiile sălbatecilor, trebuia să fie la sud două insule mari; una nu putea fi decât Japonia! Când Columb debarcă apoi pe țărmul insulei Cuba și auzi acolo de un mare domnitor cu numele de Kami, era convins că acesta trebuie să fie Marele Khan mongol și acum nu se mai îndoia că și ajunsese la continentul Asiei orientale. El trimise deci pe interpretul evreu și doi

Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

dintre sălbateci pe uscat spre a vizita pe Marele Khan. Ei lipsiră patru zile și cercetară neobosiți colibele în formă de cort ale indigenilor din toată regiunea. Dar firește că nu găsiră la Cuba nicio urmă de prinț mongol.

Coasta străină semăna cu cea a Siciliei și părea că înconjoară un rai. Un parfum amețitor ieșea din flori și fructe și din palmierii, cari se legănau ca penele de struț în briza mării, răsunau cântece superbe de păsări. Foarte surprinși fură Spaniolii văzând pe indigeni fumând frunze încolăcite, pe care le numeau tabacos. Cum puteau ei bănuși ce izvor de bogăție vor deveni odată frunzele acestea care aveau forma țigărilor.

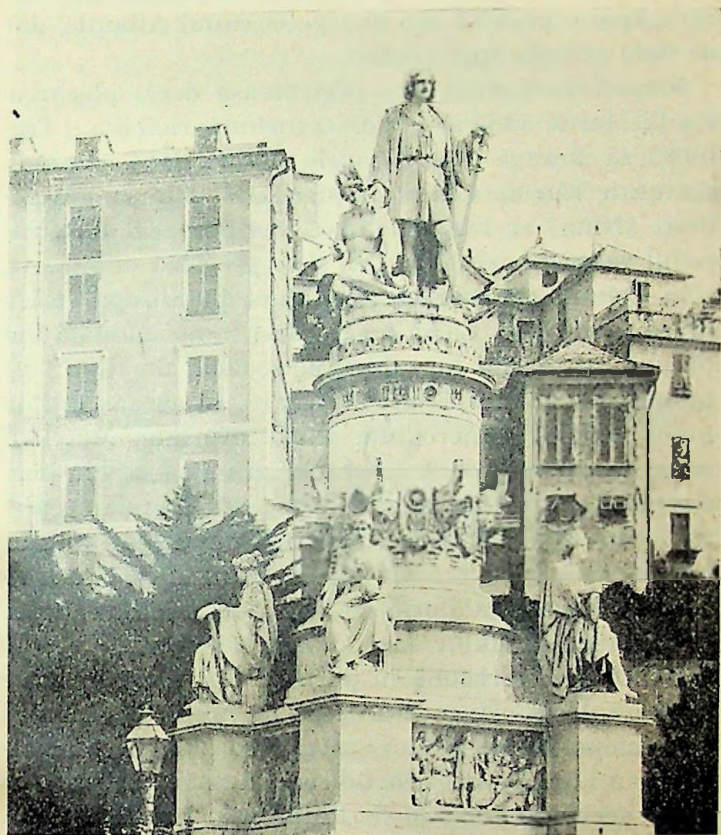
Descoperirea acestei coaste minunate părea a fi zăpăcit cu totul pe Pinzon, comandantul vasului „Pinta”; el fugi cu corabia sa spre a căuta pe socoteala sa proprie țara aurului! Columb navigă spre marea insulă Haiti și o luă și pe ea în posesiune în numele Castiliei. Pretutindeni indigenii îl întâmpinară cu surprindere și supuși; credeau că străinii sunt niște trimiși din imperiul zeilor.

Pe coasta de nord din Haiti, Columb suferi o mare nenorocire tocmai în seara Crăciunului. Un cârmaci fără experiență împotmoli „Santa Maria” pe un banc de nisip, așa că corabia se avarie și echipajul trebui să se salveze pe „Nina”. La adăpostirea bagajelor de pe bord ajutoră de bună voie și indigenii și nu se fură nici măcar un ac.

Dar „Nina” era mult prea mică spre a primi tot echipajul. Cum să se întoarcă acum în Spania? Columb știu și acum să iasă din încurcătură. El hotărî să înființeze la coastă o colonie și să lase aci patruzeci oameni pentru căutarea aurului.

Când se va întoarce din nou din Spania, aceștia vor fi strâns desigur o grămadă mare de aur, și cu aceasta

se va putea cuceri Ierusalimul! Mateloții erau gata să rămână acolo, gășind că Indigenii sunt prietenoși și clima bună. Altminteri o viață de câine pe „Nina” și

Monumentul lui Cristofor Columb

perspectiva de a se prăpădi împreună cu mica corabie !

Așa se și făcu. Din sfărâăturile „Santei Maria” se construi o casă, care fu aprovizionată cu alimente și înconjurată cu ziduri și șanțuri și după ce căpetenia localității primi o cămașă și o pereche de mânuși

drept dar de onoare, Columb ridică ancora „Ninei” și se îndreptă spre patrie.

Nu navigase încă mult, când dete de „Pinta”, care se alătură de „Nina” după ce Columb iertase pe Pinzon. Apoi o porniră din nou pe Oceanul Atlantic, dar de data aceasta spre răsărit.

Inapoierea deveni mai periculoasă decât plecarea. La 12 Martie 1493 se ridică o furtună violentă. Trebuiră să strângă toate pânzele și cele două corăbii, scuturate rău de valuri, se pierdură reciproc din vedere. „Nina” se legănă atât de teribil încât tot echipajul vedea pieirea cu ochii și se pregătea de moarte. Nici Columb nu mai spera să ducă în Europa vestea descoperirii sale. Ca să nu fie însă înmormântată împreună cu dânsul în valuri, el redactă un raport pe pergament, care, înfășurat în ceară, fu ascuns într'un butoi; butoiul îl încredință mării infuriate. Mateciții superstițioși considerară aceasta ca un sacrificiu pentru potolirea furtunii și urmarea păru că le dă dreptate: vântul și marea se liniștiră și după câteva zile „Nina” ajunse cu bine la insula cea mai de sud a Azorelor. De aci călătoria continuă nepericlitată spre îmbucătura fluviului Tago și spre Lissabona.

La 15 Martie răsună în portul Palos o vesclie sgomotoasă, locuitorii se îndreptau în valuri spre chei și toate clopotele bisericilor sunară: corabia cea mai celebră în lume „Nina” cu Columb, acostase în port. În seara aceleleași zile sosi și „Pinta”, dar i se făcu o altă primire. Se și știa că Pinzon care era convins că Columb, pierise în vijelia aceea, vrea să-și asume toată gloria descoperirii Americii: dar nimeni nu se interesă de el și după puține zile el muri, probabil din furie și necaz.

La Sevilla, descoperitorul primi o invitație a regelui spaniol Ferdinand și a reginei Isabella, cari se aflau atunci la Barcelona. Călătoria sa prin Spania fu

triumfală; fiecare oraș îi aduse omagii entuziasmate. Fu purtate pe străzi în convoi strălucit și înaintea lui păseau șase „Indieni” arămii, cu pene multicolore în jurul craniului. Numele lui Columb se populariză pretutindeni, căci dăruise Spaniei țări nouă și descoperise o cale maritimă comodă spre depărtata Indie, și anume tocmai pe vremea când Portughezii căutau cu zel o asemenea cale în jurul coastei africane. La Barcelona i se confirmară solemn toate titlurile și privilegiile. Acum era de fapt mare amiral al Oceanului și vice-rege al Indiei, — acum se afla pe culmea gloriei umane.

Dar prea curând veni vremea necazurilor.

III

A doua și a treia călătorie a lui Columb

În a doua a sa călătorie, pe care o întreprinse cu șaptesprezece corăbii, Columb descoperi Antilele de nord la Portorico și veni de astădată în contact și cu canibali. La Cuba, Columb presupuse acum în realitate că pășise pe continentul Asiei și era convins că de aci se poate călători pe uscat în Spania dacă s'ar adopta urmele lui Marcu Polo. Colonia sa din Haiti o găsi distrusă, cei patruzeci de mateloți lăsați aci fuseseră omorâți de indigeni. Nemulțumiri erau și în propriul său echipaj și indigenii începeau acum să respingă pe intruși *). Pe lângă aceasta se iviră ca ciupercile rivali ai gloriei sale și în patrie se ridicau împotriva lui calomniile ca niște nori amenințatori.

Când debarcă din nou în Spania, după această a doua călătorie, nu mai fu primit cu entuziasm. În Portugalia se ivise un rival periculos: Vasco da Gama descoperise în 1497 adevărata cale maritimă spre

*) nepoftiți.

adevărată Indie, făcând înconjurul Africii de Sud, și succesul acesta era de ajuns spre a întuneca pe vremea acea faptele eroice ale lui Columb. În India se găsi bogății imense, — pe când sărăcăcioasele insule ale lui Columb costaseră bani, corăbii și vieți omenești !

Dar Columb învinsese cu o voință de fier toate obstacolele ce-i stăteau în cale și porni pentru a treia oară spre falsă sa Indie. De astă dată se îndreptă mai spre sud și descoperi insula Trinidad. Aci constată că apa dintre insula și coasta Venezuelei era dulce și conchi-se de aci cu bună dreptate că acolo se revărsa în mare un fluviu mare. Fluviul acesta era Orinoco din nordul Americii de Sud.

IV.

Columb în lanțuri și în pericol de moarte

La Haiti se produse iarăși răscoală și dușmanii lui Columb trimiseră în patrie plângerile lor. Spania trimise împuternicit regal spre a face o anchetă și acesta se grăbi să lege pe amiral și să-l trimită în lanțuri acasă ! Căpitanul vasului, însă, care îl duse înapoi, găsi că tratamentul acesta e prea barbar și vru să scoată din lanțuri pe renumitul explorator cât timp va fi pe bord. Dar Columb nu primi ; el vru să rămâie încătușat și să păstreze toată viața sa lanțurile „ca amintire a răsplătirii ce i s'a dat pentru serviciile sale”.

Fostul triumfător păși cu lanțuri de fier pe străzile orașului Cadiz. Dar spectacolul acesta provocă nemulțumirea populației și la curte fu iarăși primit oarecum prietenos. Se reuși chiar să i se dea cele trebuincioase pentru o a patra călătorie, în care străbătu Oceanul în nouăsprezece zile. Noul guvernator al insulelor descoperite de Columb îi interzise însă debar-

care și Columb o porni spre apus, ajunse la coasta actualei provincii Honduras, și navigă spre sud de-a lungul coastei din Nicaragua, în credința fermă că era Malaca și că trebuie să găsească mai în sud o trecere spre adevărata Indie. Dar în loc de a merge înainte, el se întoarse la Cuba. O furtună îl aruncă spre Jamaica, și aci, în extremă primejdie, fu silit să izbească corăbiile sale de țărnam. Unul din credincioșii săi se duse într'o luntre, timp de patru zile și patru nopți, pe marea largă, la Haiti, spre a cere ajutor.

Intre timp cei naufragiați o duseră rău. Indigenii nu numai că le refuzară orice sprijin, dar îi mai și amenințară și Columb trebui să recurgă la o viclenie. Se mai aștepta, pe lângă toate, o eclipsă lunară. El declară deci indigenilor că Dumnezeu Spaniolilor le va răpi pentru totdeauna lumina lunii dacă nu-i va da ajutor lui și oamenilor săi. Spre spaima sălbatecilor, vorba fu urmată de faptă: umbra pământului acoperi din ce în ce mai mult discul lunii ! Atunci indigenii căzură la picioarele puternicului vrăjitor și îi făgăduiră tot ce-i trebuia. Columb se prefăcu întâi că mai stă pe gânduri; apoi se lăsă să fie înduplecat de rugămintele lor și le făgădui că vor avea iarăși luna. În adevăr: umbra pământului se depărtă încet de pe lună și astrul rămase curat ca o pavăză de argint.

Din Jamaica Columb trimise o scrisoare ciudată curții spaniole. El relatează că într'o noapte un glas misterios i-ar fi strigat în ureche: „O, naivule, care neglijezi să crezi și să slujești Dumnezeului tău ! Ce a făcut el oare mai mult pentru Moise sau pentru David ?... Ție ți-a dăruit India ! Tu ai primit cheile pentru porțile Oceanului, care fuseseră închise cu zăvoarele enorme ! În multe țări ai fost ascultat și ți-ai câștigat un nume glorios în toată creștinătatea”. Plin de amărăciune, Columb exclamă apoi: „Lasă pe acei, cari totdeauna găsesc numai de criticat și stau între

timp frumușel acasă, să întrebe: „De ce n’au făcut cutare sau cutare lucru cu prilejul cutare și cutare? Pot numai să le doresc să fi făcut călătoria mea!”

În cele din urmă Spania îi trimise ajutor și în anul 1504 se întoarse iarăși acasă. Dar nimeni nu se mai interesa de el! Bunurile sale fură confiscate și titlurile nu le mai căpătă. Se refuză chiar să se plătească însoțitorilor săi solda! Prietenii de mai înainte îl ignorară.

V

Moartea lui Columb

Guta și necazul îl trântiră la Sevilla în pat. Singuratec, frânt de decepție și suferință, el muri la Valladolid în anul 1506. Nimeni nu dete atenție decesului său. Nicio cronică de pe vremea aceea n’a înregistrat vreun cuvânt despre moartea marelui descoperitor! În tăcere fu înmormântat la Valladolid; mai târziu cadavrul său fu mutat în biserica mănăstirii din Sevilla. După câțiva ani fu dus pe un vapor la Sant-Domingo, pe insula Haiti, și aci Columb putu dormi în pace 250 ani, până fu înmormântat în catedrala din Havana. Când Spaniolii au trebuit să cedeze Cuba, Statele-Unite luară cu ei în patrie, în 1899, osemintele marelui lor descoperitor. În catedrala din Sevilla s’a ridicat un monument superb peste ultimul locaș de odihnă al lui Columb.

Columb era un om înalt, voinic, cu nas aquilin, cu pielea obrazului pătată de pistrui, cu ochi albaștri deschiși și păr roșu, care a cărunțit de timpuriu, de atâtea meditații și griji. Admirăția și... pedanteria *) au

*) pedanterie=paradă de știință.

patru lungi secole au discutat toată viața sa și tot caracterul său în toate amănuntele lor. Unii au văzut într'însul un prooroc, un sfânt, alții l-au numit un aventurier viclean, care furase planul lui Toscanelli spre a-și procura el însuși putere, glorie și bogăție. Dar când s'au împlinit patru secole dela descoperirea Americii, i se dele lui Columb deplină satisfacție: toată lumea i-a sărbătorit memoria. Și cu drept cuvânt! (Căci el a procurat — ceea ce nu făcuse nici un alt descoperitor din trecut — unor generațiuni care nu se născuseră încă, nouă regiuni de viață, el a mărit sfera pământului cu spații imense și a îndreptat istoria universală pe căi nouă.

Dar cum și-a dobândit America numele, care nu trădează cu nimic pe descoperitorul acestui continent? Cu doi ani înainte de moartea lui Columb, Amerigo Vespucci din Florența, care străbătuse de patru ori Oceanul, exprimase presupunerea că aci nu putea fi vorba de Asia, ci de o lume cu totul nouă. Pe baza aceasta, un profesor german, care scria un manual de geografie, făcu în prefață propunerea următoare: „Deoarece continentul al patrulea a fost găsit de Amerigo Vespucci (Americus Vesputius), nu vād ce ne-ar împiedica să-l numim, după descoperitor, Amerigo sau America”. Propunerea aceasta fu primită de toată lumea. Prea târziu s'a recunoscut că numele cel mai potrivit ar fi fost Columbia.

Sven Heddin: *Dela Polul Nord la Polul Sud*

PARTEA a II-a

GRAMATICA

FONETICA

Când vorbim, rostim cuvinte alcătuite din **sunete**; aceste sunete se aud.

Ca să redăm prin scris ceea ce gândim, ne folosim de **litere**. Literele sunt semnele cu ajutorul cărora reprezentăm sunetele vorbite.

Sunetele *a, e, i, o, u, ă, î (â)* se numesc **vocale**.

Sunetele *b, c* (din **carte**), *ch* (din **chem**), *ce* (din **cer**), *d, f, g* (din **gard**), *gh* (din **ghem**), *ge* (din **ger**), *h, j, l, m, n, p, r, s, ș, t, ț, v, z* se numesc **consoane**.

Vocalele se pot rosti singure, pe când consoanele nu se pot rosti decât în tovărășia unei vocale (de ex.: *a, e*, dar *be, ef*).

Sunetele compuse *ai* (**mai**), *ei* (**lei**), *ii* (**fii**, pluralul lui *fiu* sau **zi-i**), *oi*, (**boi**), *ui* (**pui**), *ăi* (**măi**), *îi* (**rămâi**), *ia* (**iarna**), *ie* (**pierde**), *io* (**chior**), *iu* (**iute**), *au* (**sau**) *eu* (**leu**), *ou* (**bou**), *ău* (**tău**), *îu* (**râu**), *oa* (**oameni**), *ea* (**meargă**), se numesc **diftongi**.

Sunetele compuse *eau* (**vreau**), *iau* (verbul **iau**), *iei* (verbul **iei**), *oai* (**boaită**), *ioa* (**lăcrămioară**), se numesc **triftongi**.

Cuvântul *car* e alcătuit dintr'o singură **silabă**; *carte* are două silabe: *car-te*; *aramă* are trei silabe: *a-ra-mă*.

Centrul silabei poate fi o vocală, un diftong sau un triftong: *car-te*, *pier-de*, *lă-cră-mioa-ră*.

Ca și *i* din *stai*, sunetul *i* din *stați* nu poate forma

centrul unei silabe; de aceea, *stați* are o singură silabă cu centrul în vocala *a*. Tot așa, *i* în cuvintele *corbi* (pl. lui *corb*), *cu-noști*, *veci-nic*, *Paști*.

Alfabetul nostru e alcătuit din următoarele litere: *a, ă, â, b, c, d, e, f, g, h, i, î, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, ș, t, ț, u, v, w, x, y, z*.

Fiecare literă corespunde unui sunet, afară de *ă* și *î*, care reprezintă același sunet; *c* înainte de *a, o, u* se rostește altfel decât atunci când se află înainte de *e, i* (compară *carte-cer*); *g* înainte de *a, o, u* se rostește altfel decât atunci când se află înainte de *e, i* (compară *gard-ger*); literele compuse *ch* și *gh* înainte de *e, i* reproduc câte un sunet (**chem, ghem**); *x* reproduce sunetele *cs* (*fixez-ficesez*) și *gz* (*exemplu-egzemplu*); literele *k, q, y, w* apar în scrisul nostru în cuvintele împrumutate din limbi străine (**Wilhelm, New-York, Quintilian**) și în numele românești scrise cu ortografie arhaizantă sau influențată de modele străine (**Kerciu, Kirilescu, Quintescu, Winkler**).

Semnele alfabetului românesc sunt împrumutate din scrierea **latină**.

În genere, cuvintele românești se scriu cum se aud; de aceea, se spune că scrierea românească este o scriere **fonetică**.

MORFOLOGIA

Categoriile de cuvinte

Cuvintele din limba română se împart în 10 grupe:

1. **Substantivele**, cuvinte care arată nume de lucruri, de ființe sau de idei:

copac, pod, vulpe, copil, plugar, silință, prinsoare.

2. **Adjectivele**, cuvinte care arată însușirea lucrurilor, ființelor sau ideilor:

copac *verde*, vulpe *șireată*, copil *ascultător*, silință *lăudabilă*, prinsoare *primejdioasă*.

3. **Articolele**, particule care întregesc substantivele, adjectivele, pronumele și numeralele: *vulpea*, *o silință*, *un copil*, *al plugarului*, *copacul cel verde*, *verdele copac*, *al treilea*, *ai noștri*.

4. **Pronumele**, cuvinte care țin locul numelor de lucruri, ființe sau idei:

el, *acesta*, *al lor*, *vouă*, *ale sale*, *care*, *ce*, *ne-*

5. **Numeralele**, cuvinte cu ajutorul cărora arătăm numărul de lucruri sau de ființe, ordinea și gruparea lor:

șapte, *zece*, *o sută*, *cinci mii*, *al treilea*, *al douăzeci și cincelea*, *câte doi*, *câte patru*, *de nouă ori*.

6. **Verbele**, cuvinte care arată lucrarea pe care o fac sau o suferă ființele sau lucrurile, precum și starea sau firea lor:

plugarul *ară*, pasărea *sboară*, zăpada *cade*, bolovanul *se rostogolește*, copilul *doarme*, balonul *e în aer*.

7. **Adverbele**, cuvinte care determină verbele, adjectivele și adverbele:

mânăncă *repede*, a căzut *aproape*, a murit *demult*, un lucru *prea scump*, se află *foarte aproape* de noi.

8. **Prepozițiile**, cuvinte care leagă două cuvinte arătând raportul dintre ele:

bancă *de* lemn, pahar *cu* apă, sosește *din* Franța, voi *pleca la* școală.

9. **Conjunțiile**, cuvinte care unesc două părți de propozițiune identice sau două propozițiuni:

Corbul *și* vulpea s'au întâlnit în pădure. Mama mi-a spus *că* sunt cuminte.

10. **Interjecțiile**, cuvinte care exprimă o exclamație sau o strigare:

vai! (durere), *hei!* (chemare), *uf!* (ușurare).

Cuvinte flexibile și neflexibile

1. Substantivul: *mamă, mamei, mame, mamelor.*

2. Adjectivul: *bun, buni, bună, bune.*

3. Articolul: *calul — calului — calule.*

4. Pronumele: *eu, mie, îmi, pe mine, mă.*

5. Numeralul: *doi, amândoi, două, amândouă, al doilea, a doua.*

6. Verbul: *cânt, cântă, cântăm, vom cânta.*

Substantivul, adjectivul, articolul, pronumele, numeralul și verbul sunt părți de cuvânt **flexibile**.

7. Adverbul: *acolo* (neschimbat în orice întrebuințare).

8. Prepoziția: *de* (neschimbată în orice întrebuințare).

9. Conjunția: *și* (neschimbată în orice întrebuințare).

10. Interjecția: *ah!* (neschimbată în orice întrebuințare).

Adverbul, prepoziția, conjunția, interjecția sunt părți de cuvânt **neflexibile**.

SUBSTANTIVUL

Plugarul ară țarina cu plugul tras de doi boi.

Cuvintele: *plugarul și boi* sunt **substantive**, fiindcă sunt nume de ființe.

Țarina și plugul sunt **substantive**, fiindcă sunt nume de lucruri.

Greșala este cauza multor nenorociri.

Cuvintele: *greșala, cauza, nenorociri*, sunt **substantive**, cu toate că ele nu sunt nume de lucruri sau de ființe.

Spunem o greșală, o nenorocire, o cauză cum spunem și o țarină.

Substantive comune și proprii

Scriitorul Bălcescu a murit la Palermo, în insula Sicilia, din sudul Italiei.

Porturile Brăila și Galați sunt așezate pe Dunăre, unul dintre cele mai mari fluvii ale Europei.

Scriitorul, insula, porturile, fluvii sunt substantive comune.

Bălcescu, Palermo, Sicilia, Italiei, Brăila, Galați, Dunăre, Europei sunt substantive proprii.

G e n u l

După gen, substantivele se împart în trei categorii:

1. *masculine*: un om — doi oameni
2. *feminine*: o casă, — două case
3. *neutre*: un braț — două brațe.

Substantivele **masculine** se termină în:

ă	:	popă, tată
e	:	frate, munte.
u vocală	:	codru, tigr <u>u</u>
u (semi-vocală sau semi-consoană)	:	leu, bou
consoană	:	porc, stâlp

Substantivele **feminine** se termină în.

a	:	saca, za
ă	:	mamă, râpă
e	:	vale, vulpe
ea	:	stea, rindea
i	:	zi

Substantivele **neutre** se termină în:

e	: <i>nume, pântece</i>
u vocală	: <i>teatru, lucru</i>
u (semi-vocală sau semi-consoană)	: <i>brâu, curcubeu</i>
iu (diftong)	: <i>privilegiu, stadiu</i>
consoană	: <i>gard, loc</i>

La plural, substantivele **masculine** se termină în:

-**i**: codru, pl. codri.

Substantivele **feminine** se termină în:

-**i**: poartă, pl. porți

-**e**: casă, pl. case.

Substantivele **neutre** se termină în:

-**e**: borcan, pl. borcane

-**uri**: gard, pl. garduri

i: studiu pl. studii

Numărul

Vulpea e un animal șiret.

Animalele de pe lângă casele oamenilor se numesc animale domestice.

Vulpea și animal sunt substantive la numărul **singular** (e vorba de o singură vulpe, de un singur animal).

Animalele, casele, oamenii sunt substantive la numărul **plural** (mai multe animale, mai multe case, mai mulți oameni).

Unele substantive ca *foame, sete, deșteptăciune, întunec, Dunărea, Siretul* au numai forma de **singular**.

Altele ca *tărățe, icre, Carpați* se întrebuițează numai la plural.

Unele substantive au mai multe forme de **singular**, iar altele au mai multe forme de **plural**.

Substantive cu mai multe forme de singular:

ciorchin, ciorchină, ciorchine
geamăn, gemen, gemene
grăunț, grăunțe, grăunță
oaspe, oaspete
livadă, livede
rod, roadă
colind, colindă.

Substantive cu mai multe forme la plural:

grup, pl. grupuri, grupe
școală, pl. școli, școale
coadă, pl. cozi, coade
sudalmă, pl. sudalme, sudălmi.

Pluralul unora dintre substantive se deosebește numai prin terminație:

Astfel: *pom, pl. pomi*
cap, pl. capete
stea, pl. stele.

C a z u l

1. *Mama* e bună și blândă.
2. Bunătatea *mamei* nu are margini.
3. Ii datorăm *mamei* recunoștință.
4. Copilul cuminte ascultă pe *mama* sa.
5. *Mamă*, iartă-mă!

În prima propozițiune *mama* e subiect și răspunde la întrebarea *cine?* *Mama* e în cazul **nomi-nativ**.

În a doua propozițiune *mamei* e atribut și răspunde la întrebarea *a cui?* *Mamei* e în cazul **genitiv**.

În a treia propozițiune *mamei* e complement indirect și răspunde la întrebarea *cui?* *Mamei* e în cazul **dativ**.

În a patra propozițiune *mama* e complement direct și răspunde la întrebarea *pe cine?* *Mama* e în cazul **acuzativ**.

În a cincea propozițiune cuvântul *mamă* nu joacă nici un rol. Rolul său este de a atrage atenția aceluia cărui i se vorbește: e o chemare, o adresă. *Mamă* e în cazul **vocativ**.

Să se observe că la genitiv și dativ, substantivul are aceeași formă, dar nu și același rol în propozițiune.

Trecerea unui substantiv prin cele cinci cazuri se numește **declinare**.

Declinarea nearticulată

Masculin

Singular

- N. Un *lup* a înghițit un os.
- G. Blana unui *lup* e scumpă.
- D. Unui *lup* nu-i e frică de un câine.
- A. Vânătorii au prins un *lup* viu.
- V. *Lup* flămând, vin la mama să te joace!

Plural

- N. Câțiva *lupi* au năvălit în sat.
- G. Indrăzneala acestor *lupi* e fără margini.

Feminin

Singular

- N. O *floare* ruptă se ofilește repede.
- G. Petalele unei *flori* sunt colorate.
- D. Unei *flori* îi trebuie lumină.
- A. Astăzi am răsădit o *floare*.
- V. *Floare* binecuvântată, tu ești farmecul grădinii.

Plural

- N. Unele *flori* nu au miros.
G. Zilele unor *flori* sunt numărate.
D. Unor *flori* nu le priește căldura prea mare.
A. Copiii au cules *flori* de pe câmp.
V. *Flori* întârziate, v'a acoperit bruma toamnei!

Neutru

Singular

- N. Prin mijlocul Bucureștilor curge un *râu*.
G. Apa unui *râu* de munte este limpede.
D. Unui *râu* i-a secat izvorul.
A. Am trecut un *râu* înnot.
V. *Râu* de munte, răcoritoare apă ai!

Plural

- N. În Dunăre se varsă numeroase *râuri*.
G. Apa unor *râuri* este sărată.
D. Câtorva *râuri* dela noi li s'a schimbat albia.
A. Am însemnat pe hartă niște *râuri*.
V. *Râuri* frumoase, voi sunteți podoaba țării!

**Declinarea substantivelor feminine
(nearticulate)**

Substantivele terminate în -ă

	<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N.	(o) capră	(niște) capre
G.	(unei) capre	(unor) capre
D.	(unei) capre	(unor) capre
A.	(o) capră	(niște) capre
V.	capră	capre

Substantivele terminate în **-e**

	<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N.	(o) vulpe	(niște) vulpi
G.	(unei) vulpi	(unor) vulpi
D.	(unei) vulpi	(unor) vulpi
A.	(o) vulpe	(niște) vulpi
V.	vulpe	vulpi

Substantivele terminate în **-i, -a, -ea**

	<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N.	(o) zi	(niște) zile
G.	(unei) zile	(unor) zile
D.	(unei) zile	(unor) zile
A.	(o) zi	(niște) zile
V.	zi	zile

	<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N.	(o) saca	(niște) sacale
G.	(unei) sacale	(unor) sacale
D.	(unei) sacale	(unor) sacale
A.	(o) saca	(niște) sacale
V.	saca	sacale

N.	(o) stea	(niște) stele
G.	(unei) stele	(unor) stele
D.	(unei) stele	(unor) stele
A.	(o) stea	(niște) stele
V.	stea	stele

Câteodată vocativul are terminația **-o**: soro! bu-nico! vulpeo!

Declinarea articulată

Masculin

Singular

N. *Codrul* înfrunzește primăvara.

G. La umbra *codrului* ne adăpostim vara.

D. Din codru rupi o rămurca, ce-i pasă **codrului** de ea!

A. Ca să aibă lemne, au tăiat **codrul**.

V. **Codrule**, tu mereu întinerești.

Plural

N. **Codrii** i-au adăpostit pe strămoșii noștri.

G. Freamătul **codrilor** ne vrăjește.

D. Primăvara dă vicață **codrilor**.

A. Iarna a desfrunzit **codrii**.

V. **Codrilor**, unde vă e podoaba?

Singular

N. fratele

G. fratelui

D. fratelui

A. fratele

V. frate

Plural

N. frații

G. fraților

D. fraților

A. frații

V. fraților

Când substantivele masculine terminate în consoană: *cal*, *târg*, se articulează, apare un **u**, rămășiță a unui **u** de pe vremea când se rostea **unu calu**:

cal-u-l

târg-u-l

Același **u** apare și în articularea unor substantive ca: *ochi*, *tei*, *arici*: *ochi-u-l*, *tei-u-l*, *arici-u-l*.

Feminin

Singular

N. **Vulpea** are coadă lungă.

G. Șiretenia **vulpiei** e proverbială.

D. **Vulpiei** îi e teamă de vânător.

A. Am gonit **vulpea** din sat.

V. (fără articol).

Plural

N. *Vulpile* albastre sunt foarte scumpe.

G, Privirea *vulpilor* e pătrunzătoare.

D. *Vulpilor* le place carnea de pasăre.

A. Câinii au încolțit *vulpile* nesățioase.

V. *Vulpilor*, ne cădeți voi în capcană !

Substantivele feminine terminate în -ă își pierd terminația în formele articulate:

<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N. cas-a	case-le
G. case-i	case-lor
D. case-i	case-lor
A. cas-a	case-le
V. —	case-lor

La substantivele terminate în -i (*zi*), -a (*saca*), **ea** (*stea*) apare un -u- (semivocală sau semi-consoană) între terminație și articol:

zi-u-a,
saca-u-a,
stea-u-a

Articolul

Articolul enclitic

Din declinarea articulată a substantivelor masculine, feminine și neutre, constatăm că în limba română există următoarele articole **enclitice** (articole care se alipesc la sfârșitul cuvintelor):

Genul masculin

<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N. -l (-le)	-i
G. -lui	-lor
D. -lui	-lor
A. -l (-le)	-i
V. -le	-lor

Genul feminin

<i>Singular</i>		<i>Plural</i>
N. -a		-le
G. -i		-lor
D. -i		-lor
A. -a		-le
V. —		-lor

Articolele substantivelor neutre sunt: la singular cele masculine, iar la plural cele feminine.

Articolele proclitice

Articolul un (o)

Un om își ținea haniî într'o pungă.

Cuvintele *un* și *o* din propozițiunea de mai sus sunt articole pe lângă substantivele *om* și *pungă*. Ele nu determină în mod hotărît lucrul sau ființa despre care este vorba; de aceea se numesc articole **nehotărîte**.

Articolul nehotărît se declină astfel:

<i>Masculin</i>		<i>Feminin</i>	
N. <i>un</i>	(codru)	<i>o</i>	(casă)
G. <i>unui</i>	(codru)	<i>unei</i>	(case)
D. <i>unui</i>	(codru)	<i>unei</i>	(case)
A. <i>un</i>	(codru)	<i>o</i>	(casă)

Articolul nehotărît nu are formă de plural.

Articolul cel (cea)

Ștefan *cel* Mare a murit în anul 1504.

Ghiocci sunt *cele* dintâi flori de primăvară.

Cuvintele *cel* și *cele* din propozițiunile de mai sus, puse înaintea adjectivului *mare* și numeralului ordinal *dintâi*, sunt articole.

Fîindcă articolele *cel*, *cea*, *cei*, *cele* stau de obicei înaintea adjectivelor, li se spun articole **adjectivale**.

Aceste articole se declină astfel:

<i>Masculin</i>	
<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N. <i>cel</i> (frumos)	<i>cei</i> (frumoși)
G. <i>celui</i> (frumos)	<i>celor</i> (frumoși)
D. <i>celui</i> (frumos)	<i>celor</i> (frumoși)
A. <i>cel</i> (frumos)	<i>cei</i> (frumoși)

<i>Feminin</i>	
<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N. <i>cea</i> (frumoasă)	<i>cele</i> (frumoase)
G. <i>celei</i> (frumoase)	<i>celor</i> (frumoase)
D. <i>celei</i> (frumoase)	<i>celor</i> (frumoase)
A. <i>cea</i> (frumoasă)	<i>cele</i> (frumoase)

Articolul **al** (**a**)

Pământul acesta e *al* nostru.

Ionel e *al* treilea din clasă.

Am văzut un cal *al* vecinului.

În propozițiunile de mai sus cuvântul *al* stă înaintea unui pronume posesiv (*al nostru*), înaintea unui numeral ordinal (*al treilea*) și înaintea unui substantiv în cazul genitiv (*al vecinului*).

Deoarece articolele *al*, *a*, *ai*, *ale* stau de obicei înaintea posesivului sau a genitivului (care, de asemenea, indică numele posesorului), ele se numesc articole **posesive**.

* * *

Articolele *un* (*o*), *cel* (*cea*) și *al* (*a*), întru cât stau înaintea cuvintelor se numesc **proclitice**.

Substantivele *neutre* primesc la singular articolul masculin, iar la plural articolul feminin:

<i>Singular</i>		<i>Plural</i>	
N. lucrul	numele	lucrurile	numele
G. lucrului	numelui	lucrurilor	numelor
D. lucrului	numelui	lucrurilor	numelor
A. lucrul	numele	lucrurile	numele
V. lucrile	—	lucrurilor	numelor

Declinarea numelor proprii

Numele proprii se declină ca și cele comune, în afară de:

1. Numele de persoane masculine, care primesc la genitiv și dativ articolul (*al, a*) *lui* și *lui* înainte:

Această casă este *a lui* Ionescu.

I-am dat *lui* Vasile un creion.

2. Numele lunilor:

Boboteaza cade la începutul *lui* Ianuarie.

3. Substantivele *Dumnezeu* (când nu e urmat de un atribut) și *Vodă*:

Fiul *lui* Dumnezeu s'a răstignit pentru noi (dar: ne rugăm *Dumnezeului* părinților noștri).

Lui Vodă i-a plăcut vorba *lui* Moș Ion Roată.

ADJECTIVUL

A fost odată un om bătrân care avea o fată mare de se dusesse vestea în lume de vrednicia ei.

Cuvântul *bătrân* arată o însușire a omului; cuvântul *mare* arată o însușire a fetei.

Cuvintele *bătrân* și *mare* se numesc **adjective**.

Pe lângă acest fel de adjective, limba noastră mai cunoaște o categorie de adjective derivate din verbe:

Bancă *vopsită*.

Școlar *silitor*.

După terminația lor, adjectivele se împart în două grupe:

1. Adjective cu două terminații, una pentru masculin și alta pentru feminin.

De ex.: *frumos* — *frumoasă*

înalt — *înaltă*

2. Adjective cu o singură terminație pentru masculin și feminin.

De ex.: *verde, mare*.

Articularea adjectivelor

Muntele *înalt*.

Înaltul munte.

Adjectivul primește articolul enclitic numai atunci când stă înaintea substantivului.

Declinarea adjectivului

Declinarea articulată și nearticulată a adjectivului se face potrivit locului pe care adjectivul îl are față de substantiv:

1. Substantivul nearticulat — adjectivul nearticulat:

	<i>Singular</i>		<i>Plural</i>
N.	(un) cal bătrân	(niște) cai	bătrâni
G.	(unui) cal bătrân	(unor) cai	bătrâni
D.	(unui) cal bătrân	(unor) cai	bătrâni
A.	(un) cal bătrân	(niște) cai	bătrâni
V.	cal bătrân	cai	bătrâni

2. Adjectivul articulat — substantivul nearticulat:

	<i>Singular</i>		<i>Plural</i>
N.	Bătrânul cal	bătrânii	cai
G.	Bătrânului cal	bătrânilor	cai
D.	Bătrânului cal	bătrânilor	cai
A.	Bătrânul cal	bătrânii	cai
V.	Bătrânule cal	bătrânilor	cai

3. Substantivul articulat — adjectivul nearticulat:

	<i>Singular</i>		<i>Plural</i>
N.	Calul bătrân	cai	bătrâni
G.	Calului bătrân	cailor	bătrâni
D.	Calului bătrân	cailor	bătrâni
A.	Calul bătrân	caii	bătrâni
V.	Calule bătrân	cailor	bătrâni

4. Adjectivul nearticulat — substantivul nearticulat:

	<i>Singular</i>		<i>Plural</i>	
N.	(un)	bătrân cal	(niște)	bătrâni cai
G.	(unui)	bătrân cal	(unor)	bătrâni cai
D.	(unui)	bătrân cal	(unor)	bătrâni cai
A.	(un)	bătrân cal	(niște)	bătrâni cai
V.		bătrâne cal!		bătrâni cai!

Acordul adjectivului

1. Plugar harnic.
Rândunică harnică.
2. Ostaș viteaz
Ostași viteji.
3. O zi caldă
Unei zile calde.

Din exemplele acestea se vede că adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul pe care-l determină.

Comparația adjectivelor

In fața casei noastre e o grădină frumoasă.

Adjectivul *frumoasă* exprimă însușirea pe care o are grădina din fața casei noastre.

Această însușire o pot avea însă și alte lucruri și alte ființe. De exemplu:

Marea e frumoasă.

Primăvara e frumoasă.

Dar lucrurile și ființele pot avea aceeași însușire în măsuri diferite. De exemplu:

Grădina vecinului e mai frumoasă decât a noastră, dar e mai puțin frumoasă decât a prietenului meu.

Cea mai frumoasă grădină dintre toate o are unchiul meu.

Spunând *mai frumoasă, mai puțin frumoasă și cea mai frumoasă*, am arătat că fiecare grădină are însușirea de „frumos” într-un grad mai mare sau mai mic.

Pentru a arăta în ce măsură un lucru sau o ființă are o însușire față de un alt lucru sau de o altă ființă care au aceeași însușire, ne slujim de *comparația adjectivelor*.

Formele pe care le iau adjectivale ca să exprime aceste deosebiri se numesc *grade de comparație*.

Adjectivul *frumoasă* e la gradul **pozitiv**.

„ *mai frumoasă* e la gradul **comparativ**
(de superioritate);

„ *mai puțin frumoasă* e la gradul **comparativ** (de inferioritate);

„ *cea mai frumoasă* e la gradul **superlativ relativ**.

Un lucru sau o ființă poate poseda o însușire în aceeași măsură ca și alt lucru sau altă ființă.

De exemplu: *casa noastră este tot atât de frumoasă ca și a unchiului meu*.

Adjectivul *tot atât de frumoasă* este la gradul **comparativ (de egalitate)**.

Se poate arăta că un lucru sau o ființă au o însușire într-o măsură mai mare, fără să ne referim la alt lucru sau altă ființă. De exemplu:

Casa noastră e foarte frumoasă.

Casa noastră e prea frumoasă.

Casa noastră e nespus de frumoasă.

Formele *foarte frumoasă, prea frumoasă și nespus de frumoasă*, etc. sunt la gradul **superlativ absolut**.

PRONUMELE

O vulpe se întâlnește odată cu un urs flămând. Ea îl îndemnează să prindă pește cu coada.

Prin cuvântul **ea** se înțelege *vulpea*, iar prin cuvântul **îl** se înțelege *ursul*.

Cuvintele care țin locul unor nume de ființe sau de lucruri se numesc **pronume**.

Pronumele personal

Eu știu de ce ești supărat pe **mine**. Ai fost la Nicu și ți-a spus că **te-am** vorbit de rău. **Tu** nu ți-ai dat seama că **el** minte și **l-ai** crezut. **Lui** nu-i place că suntem prieteni. Trebuia să **mă** întreb pe **mine** dacă e adevărat.

Din cele citite se înțelege că doi copii vorbesc despre un coleg al lor. Deosebim aici pe copilul care vorbește, pe cel cu care vorbește și pe cel despre care vorbesc amândoi.

Pronumele *eu, mine, mă* se referă la copilul care vorbește; pronumele *ți, te, tu* îl indică pe cel cu care vorbește; pronumele *el, l, lui, i* ni-l arată pe cel despre care se vorbește.

Pronumele care slujesc să arate persoana care vorbește (persoana I), cu care se vorbește (persoana a II-a), sau despre care se vorbește (persoana a III-a) se numesc **pronume personale**.

Deosebirea de gen la persoana a treia:

el — ea, ei — ele

Pronumele personale sunt :

		<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
Pers.	I	<i>eu</i>	<i>noi</i>
	II	<i>tu</i>	<i>voi</i>
	III masc.	<i>el</i>	<i>ei</i>
	fem.	<i>ea</i>	<i>ele</i>

La persoana a treia se mai cunoaște și pronumele :

	<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
masc.	<i>dânsul</i>	<i>dânșii</i>
fem.	<i>dânsa</i>	<i>dânsele</i>

Pronumele *însul* mai apare în compunere cu *întru, printru, dintru*:

<i>într'însul</i>	<i>într'înșii</i>
<i>printr'însul</i>	<i>printr'înșii</i>
<i>dintr'însul</i>	<i>dintr'înșii</i>

Formele accentuate și neaccentuate ale pronumelui

Mie *îmi* dă o carte, iar **lui** *îi* dă un toc,

Rostind cele de mai sus observăm că accentul cade pe pronumele **mie** și **lui**; pe când pronumele **îmi** și **îi** sunt neaccentuate.

Printre pronumele personale se deosebesc forme *accentuate* și forme *neaccentuate*.

Declinarea pronumelor personale

Singular

	Pers. I	Pers. II	Pers. III	
			masc.	fem.
N.	eu	tu	el	ea
G.	—	—	(al, a) lui (ai. ale)	(al, a) ei (ai. ale)
D.	mie	ție	lui	ei
A. (pe)	mine	tine	el	ea
V.	—	tu	—	—

Plural

N.	noi	voi	ei	ele
G.	—	—	(al, a) lor (ai, ale)	(al, a) lor (ai, ale)
D.	nouă	vouă	lor	lor
A. (pe)	noi	voi	ei	ele
V.	—	voi	—	—

La persoana I și a II-a, pentru genitiv se întrebuintează posesivele *meu, tău*.

Formele neaccentuate

D a t i v

	<i>Singular</i>				<i>Plural</i>			
Pers. I	îmi	mi	-mi	mi-	ne	ni	-ne	ne-
II	îți	ți	-ți	ți-	vă	vi	-vă	v'
III	îi	i	-i	i-	le	li	-le	le-

A c u z a t i v

	<i>Singular</i>			<i>Plural</i>		
Pers. I.	mă	-mă	m'	ne	-ne	ne-
II.	te	-te	te-	vă	-vă	v'
masc. III.	îl	-l	l-	îi	-i	i-
fem.	o	o		le	-le	le-

Pronumele reflexiv

La persoana a III-a deosebim la dativ pronumele:

accentuat

șie (sie)

neaccentuat

își -și și-

la *acuzativ*

(pe) sine

se s' -se

numite pronume **reflexive**:

Cine face **șie-și (sie-și)** face.

L-a luat cu **sine**.

Pronumele posesiv

Pronumele posesive variază după posesor și după obiectul posedat.

Posesorul singular — obiectul posedat plural feminin :

ale mele

Posesorul plural — obiectul posedat singular masculin :

al nostru

Posesorul singular — obiectul posedat singular feminin :

a mea

Posesorul plural — obiectul posedat plural masculin: *ai noștri*

		<i>Singular</i>		<i>Plural</i>	
		<i>Masculin</i>	<i>Feminin</i>	<i>Masculin</i>	<i>Feminin</i>
<i>Singular</i>	I. al meu	a mea		ai mei	ale mele
	II. al tău	a ta		ai tăi	ale tale
	III. al său	a sa		ai săi	ale sale
<i>Plural</i>	I. al nostru	a noastră		ai noștri	ale noastre
	II. al vostru	a voastră		ai voștri	ale voastre

În locul pronumelui posesiv *al său*, se întrebunțează și pronumele personal *al lui, al ei*.

În locul persoanei a III-a plural se întrebunțează pronumele personal de pers. a III-a pl. *lor*.

Adjectivul posesiv (acordul)

Casa ta are două etaje.

Cuvântul *casa* e lămurit aici de un cuvânt care ține locul numelui posesorului.

Ta este un adjectiv posesiv.

A ta este cea mai frumoasă dintre case (pronume posesiv).

Adjectivul posesiv variază — ca și pronumele posesiv — după posesor și obiectul posedat.

		<i>Singular</i>		<i>Plural</i>	
		<i>Masculin</i>	<i>Feminin</i>	<i>Masculin</i>	<i>Feminin</i>
<i>Singular</i>	I	meu	mea	mei	mele
	II	tău	ta	tăi	tale
	III	său	sa	săi	sale
<i>Plural</i>	I	nostru	noastră	noștri	noastre
	II	vostru	voastră	voștri	voastre

Acordul

Ca și adjectivul calificativ, adjectivul posesiv se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat:

Singular feminin

N. Casa **mea** are două camere.

G. In fața casei **mele** e o grădină.

Plural feminin

N. Casele **mele** au două camere.

G. In fața caselor **mele** e o grădină.

Masculin

Singular Plural

Colegul **meu** Colegii **mei**

Formele neaccentuate ale pronumelui personal, în cazul dativ, au înțeles posesiv :

A intrat în casa-i (enclitic; = a intrat în casa lui)

Îa-ți creionul (proclitic; = ia creionul tău)

Pronumele demonstrativ

Am doi peri: acesta de lângă casă s'a uscat, acela din fundul curții face pere frumoase.

Cuvintele *acesta* și *acela*, care țin locul cuvântului *păr*, se numesc pronume **demonstrative**. Ele se referă la un lucru sau o ființă care pot fi arătate cu gestul sau cu privirea.

Acesta indică o ființă sau un lucru mai apropiat; *acela* — un lucru mai depărtat.

Pronume **demonstrative** sunt :

acesta, aceasta, acela, aceea, cestălalt, ceastalaltă, celălalt, cellalt (celalt), cealaltă, același, aceeași.

Declinarea pronumelor demonstrative

acesta și acela

Masculin

Singular

Plural

N.	acesta	acela	aceștia	acela
G. (al, a)	acestuia	(al, a) aceluia	(al, a) acestora	(al, a, ai, ale) acelor
	(ai, ale)	(ai, ale)	(ai, ale)	
D.	acestuia	aceluia	acestora	acelora
A. (pe)	acesta	acela	aceștia	acelea

Feminin

N.	aceasta	aceea	acestea	acelea
G.	(al, a) acesteia (ai, ale)	(al, a) aceleia (ai, ale)	(al, a) acestora (ai, ale)	(al, a) aceloră (ai, ale)
D.	acesteia	aceleia	acesiora	aceloră
A.	(pe) aceasta	aceea	acestea	acelea

cestălalt și celălalt (celalt)

Masculin

Singular

Plural

N.	cestălalt	celălalt	ceștialalți	ceialalți
G.	(al, a) cestuilalt (ai, ale)	(al, a) celuilalt (ai, ale)	(al, a) cestorialți (ai, ale)	(al, a) celorlalți (ai, ale)
D.	cestuilalt	celuilalt	cestorialți	celorialți
A.	cestălalt	celălalt	ceștialalți	ceialalți

Feminin

N.	ceastalaltă	cealaltă	cestealte	celelalte
G.	(al, a) ceșteialte (ai, ale)	(al, a) celeialte (ai, ale)	(al, a) cestorialte (ai, ale)	(al, a) celorialte (ai, ale)
D.	ceșteialte	celeialte	cestorialte	celorialte
A.	ceastalaltă	cealaltă	cestealte	celelalte

același se declină ca și **acela**

acela-și gen. *acelui-a-și*

aceia-și gen. *aceloră-și*

aceea-și gen. *aceleia-și*

acelea-și gen. *aceloră-și*

Adjectivele demonstrative

Când spunem:

Trăsura **aceasta** l-a adus pe Vodă Carol în țară,
cuvântul *aceasta* nu mai are rol de pronume, ci
arată despre ce trăsură este vorba. *Aceasta* este
deci adjectiv.

Cuvintele *acesta, aceasta, acela, aceea, cestălalt, ceastălaltă, celălalt (celalt), cealaltă, același*, când lămuresc un nume de lucru sau de ființă, sunt **adjective demonstrative**.

Declinarea adjectivelor demonstrative

Se poate spune:

Calul acesta șchioapătă sau acest cal șchioapătă.

Prin urmare, adjectivul demonstrativ poate sta înaintea sau în urma substantivului. Atunci când stă înaintea substantivului, are o formă deosebită de adjectivul care stă în urma substantivului.

Se poate spune:

<i>Acest cal</i>	dar: <i>calul acesta</i>
<i>Accastă trăsură</i>	<i>trăsura aceasta</i>
<i>Acel frate</i>	<i>fratele acela</i>
<i>Acea stea</i>	<i>steaua aceea</i>

Adjectivul demonstrativ **se acordă** deci în gen, număr și caz cu substantivul determinat.

Masculin

<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N. Acest cal	acești cai
G. Acestui cal	acestor cai
D. Acestui cal	acestor cai
A. Acest cal	acești cai

Feminin

<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N. Accastă trăsură	aceste trăsuri
G. Acestei trăsuri	acestor trăsuri
D. Acestei trăsuri	acestor trăsuri
A. Accastă trăsură	aceste trăsuri
N. Calul acesta	caii aceștia
G. Calului acestuia	cailor acestora
D. Calului acestuia	cailor acestora
A. Calul acesta	caii aceștia

N. Trăsura aceasta	trăsurile acestea
G. Trăsurii acesteia	trăsurilor acestora
D. Trăsurii acesteia	trăsurilor acestora
A. Trăsura aceasta	trăsurile acestea
N. Acel frate	acei frați
G. Acelui frate	acelor frați
D. Acelui frate	acelor frați
A. Acel frate	accii frați
N. Acea stea	acele stele
G. Acelui stele	acelor stele
D. Acelui stele	acelor stele
A. Acca stea	acele stele
N. Fratele acela	frații aceia
G. Fratelui aceluia	fraților acelora
D. Fratelui aceluia	fraților acelora
A. Fratele acela	frații aceia
N. Steaua aceea	stelele acelea
G. Stelei aceleia	stelelor acelora
D. Stelei aceleia	stelelor acelora
A. Steaua aceea	stelele acelea

Substantivul precedat de un adjectiv demonstrativ e nearticulat; el primește însă articolul atunci când e urmat de un adjectiv demonstrativ.

Adjectivele demonstrative:

cestălalt, ceastalaltă, celălalt, cealaltă, același, aceeași, au aceeași formă atunci când sunt precedate sau urmate de substantiv.

Pronumele relative și interogative

Cine *dă cu o mână ia cu amândouă.*

Ce *faci și se va face.*

Care *va răbda mai mult va învinge.*

Cuvintele *cine, ce, care* țin locul unor nume de

lucruri sau de ființe (nepomenite). Ele sunt deci pronume.

Iepurele, care se speriasc de sgomot, o luă la fugă.

Aci cuvântul **care** ține locul cuvântului *iepurele*; el e tot pronume, dar face și legătura dintre cuvântul *iepurele* și propozițiunea *se speriasc de sgomot*.

Pronumele *cine, ce, care* se numesc **pronume relativ**.

Declinarea

Cine	Ce
N. cine	ce
G. cui	—
D. cui	—
A. (pe) cine	ce

Cine și *ce* n'au forme de plural. *Ce* nu are formă de genitiv și dativ.

Care

Masculin		Feminin	
<i>Singular</i>	<i>Plural</i>	<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N. care	cari	care	care
G. căruia	căroră	căreia	căroră
D. căruia	căroră	căreia	căroră
A. care	care	care	care

Cine a intrat în sală?

Ce se vede pe cer?

Care dintre voi a văzut Dunărea?

Pronumele *care, ce, cine* sunt pronume **interogative** atunci când cu ajutorul lor întrebăm despre ce lucru sau despre ce ființă e vorba într'o propozițiune.

Adjectivele relative și interogative

Spune-mi **ce** creion ai cumpărat.

Care cal a căzut?

Ce și *care* sunt **adjective relative și interogative** pentrucă determină substantivele *creion* și *cal*.

N. Trăsura aceasta	trăsurile acestea
G. Trăsurii acesteia	trăsurilor acestora
D. Trăsurii acesteia	trăsurilor acestora
A. Trăsura aceasta	trăsurile acestea
N. Acel frate	acii frați
G. Acelui frate	acelor frați
D. Acelui frate	acelor frați
A. Acel frate	acii frați
N. Acea stea	acele stele
G. Acelei stele	acelor stele
D. Acelei stele	acelor stele
A. Acea stea	acele stele
N. Fratele acela	frații aceia
G. Fratelui aceluia	fraților acelora
D. Fratelui aceluia	fraților acelora
A. Fratele acela	frații aceia
N. Steaua aceea	stelele aceea
G. Stelei aceleia	stelelor acelora
D. Stelei aceleia	stelelor acelora
A. Steaua aceea	stelele aceea

Substantivul precedat de un adjectiv demonstrativ e nearticulat; el primește însă articolul atunci când e urmat de un adjectiv demonstrativ.

Adjectivele demonstrative:

ceastălalt, ceastalaltă, celălalt, cealaltă, același, aceeași, au aceeași formă atunci când sunt precedate sau urmate de substantiv.

Pronumele relative și interogative

Cine *dă cu o mână ia cu amândouă.*

Ce *faci și se va face.*

Care *va răbda mai mult va învinge.*

Cuvintele *cine, ce, care* țin locul unor nume de

lucruri sau de ființe (nepomenite). Ele sunt deci pronume.

Iepurele, care se speriasc de sgomot, o luă la fugă.

Aci cuvântul **care** ține locul cuvântului *iepurele*; el e tot pronume, dar face și legătura dintre cuvântul *iepurele* și propozițiunea *se speriasc de sgomot*.

Pronumele *cine, ce, care* se numesc **pronume relativ**.

Declinarea

Cine	Ce
N. cine	ce
G. cui	—
D. cui	—
A. (pe) cine	ce

Cine și *ce* n'au forme de plural. *Ce* nu are formă de genitiv și dativ.

Care

Masculin		Feminin	
<i>Singular</i>	<i>Plural</i>	<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
N. care	cari	care	care
G. căruia	căroră	căreia	căroră
D. căruia	căroră	căreia	căroră
A. care	care	care	care

Cine a intrat în sală?

Ce se vede pe cer?

Care dintre voi a văzut Dunărea?

Pronumele *care, ce, cine* sunt pronume **interogative** atunci când cu ajutorul lor întrebăm despre ce lucru sau despre ce ființă e vorba într'o propozițiune.

Adjectivele relative și interogative

Spune-mi **ce** creion ai cumpărat.

Care cal a căzut?

Ce și *care* sunt **adjective relative** și **interogative** pentrucă determină substantivele *creion* și *cal*.

NUMERALUL

Numerale cardinale

Săptămâna are șapte zile,

Eroul își pierdu *amândouă* brațele în luptă.

Cuvintele *șapte* și *amândouă* exprimă: unul numărul zilelor, iar celălalt numărul brațelor. Ele se numesc **numerale cardinale**.

Numeralele cardinale sunt:

1 un (unu), o (una).

2 doi, două; amândoi, amândouă, ambii, ambele.

3 trei; toți trei (tustrei), toate trei (tustrele); câteși trei, câteși trele.

4 patru, tuspatru, câteși patru.

5 cinci.

6 șase.

7 șapte.

8 opt.

9 nouă.

10 zece.

11 unsprezece.

12 doisprezece, douăsprezece.

14 patrusprezece (paisprezece).

16 șasesprezece (șaisprezece),

20 douăzeci.

21 douăzeci și unu, douăzeci și una.

22 douăzeci și doi, douăzeci și două.

30 treizeci.

40 patruzeci.

100 o sută.

1.000 o mie.

1.000.000 un milion.

1.000.000.000 un miliard.

Numeralul *un* (*o*) se declină ca și articolul nehotărît de aceeași formă; numeralele *doi* (*două*), *trei*, etc. primesc la genitiv prepoziția *a*, iar la dativ prepoziția *la*:

Era tată *a trei* copii.

Am comunicat *la trei* dintre dâșii.

Numeralul *amândoi* (*amândouă*) are la genitiv și dativ forma *amânduror* sau *amândurora*:

Genitiv	{	S'a rupt tălpile <i>amânduror</i> ghetelor. Caietele <i>amândurora</i> sunt curate.
Dativ	{	<i>Amânduror</i> merilor li s'au scuturat frunzele. Răsplata se cuvine <i>amândurora</i> .

Numerale ordinale.

Martie este *a treia* lună a anului.

Cuvântul *a treia* arată locul pe care-l are luna Martie printre cele douăsprezece luni ale anului. El se numește **numeral ordinal**.

Numeralele ordinale sunt:

intâi, întâiul, întâia, (cel, cea) dintâi;

primul, prima;

al doilea, a doua;

al treilea, a treia;

al zecelea, a zecea;

al douăzeci și doilea, a douăzeci și doua;

al o sutălea, a o suta;

al o sută și unulea, a o sută și una;

al două sutelea, a două sutea;

al o mielea, a o mia;

al două mii, a două mia.

Numeralele ordinale se declină cu ajutorul articolului *cel* urmat de prepoziția *de*:

N. *Cea de-a treia* zi a fost ploioasă.

G. La sfârșitul *cele de-a treia* săptămână am plecat.

D. *Celei de-a treia* căruțe i s'a rupt o roată.

A. Am vizitat *cea de-a treia* secțiune a expoziției.

După cum am văzut în tabloul de mai sus, numeralele ordinale dela *al doilea* înainte sunt alcătuite din numerale cardinale care au înainte articolul proclitic *al, a* și la sfârșit articolul enclitic *-le* (plus particula *-a*) la masculin, și *a* la feminin:

al trei-le-a

a opt-a

Numeralul distributiv

Soldații merg în rând *câte patru*.

Numeralul *câte patru*, arătând chipul cum sunt grupați soldații, se numește **numeral distributiv**.

El e alcătuit din numeralul cardinal precedat de cuvântul *câte*.

Numeralul multiplicativ

Din numeralele cardinale derivă verbele:

a îndoi, a întrei, a înzeci ș. a. m. d. Participiul perfect al acestor verbe: *îndoit, întreit, înzecit*, etc., care arată de câte ori e înmulțit un lucru sau o ființă, se numește **numeral multiplicativ**.

Dă de pomană și Dumnezeu îți va da înzecit (de zece ori mai mult).

Numeralul adverbial

Numeralele *o dată, de două ori, de zece ori*, etc. cu ajutorul cărora arătăm de câte ori se face o lucrare, se numesc **numerale adverbiale**:

Ai noștri au atacat *de patru ori* reduta de la Grivița.

Numeralul nehotărît

Mulți dintre voi mă vor părăsi.

Câțiva oameni stăteau de vorbă.

Cuvintele *mulți* și *câțiva* arată un număr neprecis.
Ele sunt **numerale nehotărîte**.

Numeralele nehotărîte sunt:

mulți, multe, multor(a)
pușini, pușine, pușinor
(vreo) câțiva, (vreo) câteva, (vreo) câtorva
vreo doi-trei, vreo zece-douăzeci.

VERBUL

Când spunem:

Pasărea zboară.

Bolovanul s'a rostogolit în prăpastie.

Elevul își scrie lecția.

Cuvintele: *sboară* și *scrie* ne arată lucrarea pe care o face pasărea și elevul; iar cuvântul *s'a rostogolit* ne arată lucrarea pe care a suferit-o bolovanul.

Cuvintele *sboară*, *scrie* și *s'a rostogolit* sunt **verbe**.

Timperi

Sosesc berzele.

Rândunețele au sosit.

Va sosi primăvara.

Sosesc, au sosit, va sosi ne arată lucrări ce se întâmplă la timpuri diferite.

Se poate spune: *sosesc acum* (în prezent), *au sosit ieri* (în trecut), *va sosi mâine* (în viitor).

Sosesc e la timpul **prezent**.

Au sosit e la timpul **trecut**.

Va sosi e la timpul **viitor**.

O lucrare petrecută în trecut poate fi exprimată în patru chipuri:

1. Când am *plecat* de-acasă, *ploua* cu găleata.
2. Pe drum săteanul *găsi* o cheie care *căzuse* dintr'o căruță.

Am plecat, ploua, găsi, căzuse sunt verbe care exprimă lucrări întâmplate în trecut.

1. **Ploua** e la timpul **imperfect**.

2. **Găsi** e la timpul **perfectul simplu**.

3. **Am plecat** e la timpul **perfectul compus**.

4. **Căzuse** e la timpul **mai-mult-ca-perfect**.

Viitorul cunoaște două forme:

Când *vom ajunge* acasă, cerul *se va fi înseninat*.

Vom ajunge e la timpul viitor (**viitorul I**).

Se va fi înseninat e la timpul viitorul anterior (**viitorul al II-lea**).

Persoane

În fiecare vacanță *călătoresc* prin țară.

Călătorești cu trenul?

Și barza *călătorește*.

Același verb (*a călători*), la același mod (*indicativ*) și la același timp (*prezent*) are trei forme deosebite:

1. Lucrarea e făcută de persoana care vorbește: *călătoresc* e la persoana I.

2. Lucrarea e făcută de persoana cu care se vorbește: *călătorești* e la persoana a II-a.

3. Lucrarea e făcută de persoana despre care vorbesc alții: *călătorește* e la persoana a III-a.

Numărul

Învăț să scriu.

Învățăm să scriem.

Verbele *învăț* și *învățăm*, *să scriu* și *să scriem* sunt la persoana I. Ele exprimă lucrări făcute de persoanele care vorbesc.

Deosebirea e că *învăț* și *să scriu* sunt lucrări făcute de o singură persoană, iar *învățăm* și *să scriem* sunt lucrări făcute de mai multe persoane.

Invăţ şi să scriu sunt la numărul **singular**.

Invăţăm şi să scriem sunt la numărul **plural**.

Moduri

Grădinarul *îngrijeşte* florile.

Copilul vrea *să cânte*.

M'aş duce la munte.

Dacă *aş avea* bani, *aş cumpăra* cărţi.

Salutaţi drapelul!

Verbul *îngrijeşte* ne înfăţişează lucrarea ca reală.

E la modul **indicativ**.

Să cânte ne înfăţişează o lucrare posibilă. E la modul **subjonctiv**.

M'aş duce arată o lucrare dorită. E la modul **optativ**.

Aş avea arată o condiţie. E tot la **optativ** sau **condiţional**.

Salutaţi exprimă o lucrare sub forma unei porunci. E la modul **imperativ**.

Formele diferite pe care le iau verbele, potrivit felului în care ne este înfăţişată lucrarea, se numesc **moduri**.

Moduri personale şi nepersonale

În exemplele de mai sus, verbele *îngrijeşte* şi *să cânte* sunt la persoana a III-a, *m'aş duce*, *aş avea* şi *aş cumpăra* sunt la persoana I, *salutaţi* e la persoana a II-a. Acţiunea exprimată de aceste verbe poate fi înfăptuită şi de alte persoane: *îngrijesc* (persoana I), *să cânti* (persoana a II-a), *s'ar duce* (persoana a III-a) ş. a. m. d. De aceea, modurile **indicativ**, **subjonctiv**, **condiţional-optativ**, **imperativ** se numesc **moduri personale**.

Dimpotrivă, când spunem:

A mânca fructe necoapte e primejdios.

Vânând ne petrecem timpul în mod plăcut.

Omul *învățat* este respectat.

Avem multe *de vorbit*.

Verbele: *a mânca*, *vânând*, *învățat* și *de vorbit* nu își schimbă forma după persoana care face acțiunea.

A mânca e la modul **infinitiv**.

Vânând e la modul **gerunziu** (participiul prezent).

Învățat e la modul **participiu** (perfect).

De vorbit e la modul **supin**.

Imperativul, gerunziul, participiul și supinul sunt **moduri nepersonale**.

Verbe transitive și netransitive

Pădurarul taie niște copaci.

Acțiunea exprimată prin verbul *taie* se resfrânge asupra obiectului *copaci*.

Tot așa în exemplele:

Am cules struguri din vie.

Lăudați pe Dumnezeu!

A tăia, *a culege*, *a lăuda* sunt verbe **transitive**.

Pasărea zboară, în văzduh.

Elefanții trăesc timp îndelungat.

De necaz am plâns toată ziua.

A sbura, *a trăi*, *a plânge*, *a căror acțiune* nu se resfrânge asupra unui obiect, sunt verbe **netransitive**.

Verbe reflexive

Mă mir că n'ai venit.

Unii răufăcători se căese de faptele lor.

Verbele *a se mira*, *a se căi* (ca și *a se uita*, *a se teme*, *a se încrede*, etc.), însoțite întotdeauna de

pronumele reflexive *mă, te, se, ne, vă, se* se numesc **verbe reflexive**.

Verbe impersonale (unipersonale)

A început să plouă.

De ieri ninge într'una.

Se pare că vine primăvara.

Verbele *a ploua, a ninge, a se părea* din exemplele de mai sus nu au decât forma persoanei a III-a singular și nu arată cine face sau suferă acțiunea exprimată. Ele se numesc **verbe impersonale** sau **unipersonale**.

Cele 4 conjugări

La școală putem *învăța* multe lucruri folositoare.

De ieri a început a *cădea* zăpadă.

Meșleșugul de a *scrie* frumos se capătă prin muncă.

Ținta noastră trebuie să fie a ne *uni* sufletele.

A *urî* pe cineva e un mare cusur.

Verbele (*a învăța, a cădea, a scrie, a uni, a urî*) sunt la modul infinitiv.

Asemenea lui (*a învăța*): *lucra, aduna, strecura, purta, câștiga*.

Asemenea lui (*a cădea*): *putea, vedea, ședea, plăcea, făcea*.

Asemenea lui (*a scrie*): *trece, pierde, râde, bate, crește*.

Asemenea lui (*a uni*): *veni, privi, lovi, fugi, auzi*.

Asemenea lui (*a urî*): *coborî, vâri, amări, izvorî, hotărî*.

După terminația infinitivului deosebim patru grupe de verbe:

cele cu terminația *a* (*învăța*): verbe de conjugarea I
cele cu terminația *ea* (*cădea*): verbe de conjugarea

a II-a

cele cu terminația *e* (scrie): verbe de conjugarea a III-a

cele cu terminația *i* sau *î* (uni, urî): verbe de conjugarea a IV-a.

Forme de Conjugare

Conjugarea activă, pasivă și reflexivă

Furnicile adună hrană pentru iarnă.

Flăcăii satului se adună la horă.

Merele sunt adunate în coșuri.

Verbul *a aduna*, deși e la același mod, același timp, aceeași persoană și același număr, are trei forme diferite, corespunzând la trei înțelesuri diferite.

În primul exemplu (*adună*), subiectul face lucrarea care se resfrânge asupra obiectului.

În al doilea exemplu (*se adună*), lucrarea făcută de subiect se resfrânge tot asupra lui.

În al treilea exemplu (*sunt adunate*), subiectul suferă lucrarea făcută de altcineva.

Adună este la forma **activă**.

Se adună este la forma **reflexivă**.

Sunt adunate este la forma **pasivă**.

După cum se vede, forma reflexivă este caracterizată prin pronumele reflexiv, la aceeași persoană și același număr ca subiectul. Să se observe deosebirea dintre:

El **te** laudă (forma activă).

Tu **te** lauzi (forma reflexivă).

Forma pasivă e alcătuită din participiul trecut al verbului conjugat și din verbul **a fi**.

Uneori forma reflexivă are înțeles *pasiv*, ca în exemplul :

S'a semnat pacea (= pacea a fost semnată)
sau înțeles *reciproc*, ca în exemplul:

Cei doi prieteni *se iubesc* ca frații (= unul îl iubește pe celălalt).

Conjugarea verbelor

Forma activă

Modul indicativ

Timpul *Prezent*

Conj.	I	II	III	IV	IV
	adun	tac	fac	fug	vâr
	aduni	taci	faci	fugi	vâri
	adună	tace	face	fuge	vără
	adunăm	tăcem	facem	fugim	vârîm
	adunați	tăceți	faceți	fugiți	vârîți
	adună	tac	fac	fug	vără

Sunt verbe de conjugarea I care au la prezent terminația *-ez*. Tot așa sunt verbe de conjugarea a IV-a care au terminația *-esc* sau *-ăsc*.

lucrez	privesc	hotărăsc
lucrezi	privești	hotărăști
lucrează	privește	hotărăște
lucrăm	privim	hotărîm
lucrați	priviți	hotărîți
lucrează	privesc	hotărăsc

Timpul *Imperfect*

aduceam	tăceam	făceam	fugeam	vâram
aduceai	tăceai	făceai	fugeai	vârai
aducea	tăcea	făcea	fugea	vâra
aduceam	tăceam	făceam	fugeam	vâram
aduceați	tăceai	făceai	fugeai	vârați
aduceau	tăceau	făceau	fugeau	vârau

Timpul *Perfect simplu*

adunai	tăcui	făcui	fugii	vârîi
adunași	tăcuși	făcuși	fugiși	vârîși
adună	tăcu	făcu	fugi	vârî
adunaram	tăcuram	făcuram	fugiram	vârîram
adunarați	tăcurăți	făcurăți	fugirați	vârîrați
adunară	tăcură	făcură	fugiră	vârîră

Unele verbe de conjugarea a II-a și a III-a își formează perfectul simplu după chipul următor :

III	III
rămăsei	mersei
rămăseși	merseși
rămase	merse
rămaseram	merseram
rămaserați	merserați
rămaseră	merseră

Timpul *Perfect compus*

am adunat	am tăcut	am făcut	am fugit	am vârit
ai	ai	ai	ai	ai
a	a	a	a	a
am	am	am	am	am
ați	ați	ați	ați	ați
au	au	au	au	au

Timpul *Mai-mult-ca-perfect*

adunasem	tăcusem	făcusem	fugisem	vârîsem
adunaseți	tăcuseși	făcuseși	fugiseși	vârîseși
adunase	tăcuse	făcuse	fugise	vârîse
adunasem	tăcusem	făcusem	fugisem	vârîsem
adunaseți	tăcuseți	făcuseți	fugiseți	vârîseți
adunase	tăcuse	făcuse	fugise	vârîse

La plural se mai spune și :

adunaserăm	tăcuserăm	făcuserăm	fugiserăm	vârîserăm
adunaserăți	tăcuserăți	făcuserăți	fugiserăți	vârîserăți
adunaseră	tăcuseră	făcuseră	fugiseră	vârîseră

Verbele de conjugarea a II-a și a III-a, care la perfectul simplu au forma cu *-sei* : *rămăsei* și *mersei*, fac mai-mult-ca-perfectul astfel :

II		III	
rămăsesem		mersesem	
rămăseseseși		merseseseși	
rămăsesese		mersesese	
rămăsesem (rămăseserăm)		mersesem (merseserăm)	
rămăseseseți (rămăseserăți)		merseseseți (merseserăți)	
rămăsesese (rămăseseră)		mersesese (merseseră)	

Timpul Viitor

voiu aduna	voiu	tăcea	voiu face	voiu fugi	voiu vâri
vei	„ vei	„ vei	„ vei	„ vei	„ vei
va	„ va	„ va	„ va	„ va	„ va
vom	„ vom	„ vom	„ vom	„ vom	„ vom
veți	„ veți	„ veți	„ veți	„ veți	„ veți
vor	„ vor	„ vor	„ vor	„ vor	„ vor

Timpul Viitor anterior

voiu fi adunat	voiu fi	tăcut	voiu fi	făcut
vei fi	„ vei fi	„ vei fi	„ vei fi	„ vei fi
va fi	„ va fi	„ va fi	„ va fi	„ va fi
vom fi	„ vom fi	„ vom fi	„ vom fi	„ vom fi
veți fi	„ veți fi	„ veți fi	„ veți fi	„ veți fi
vor fi	„ vor fi	„ vor fi	„ vor fi	„ vor fi

voiu fi fugit voiu fi găsit

vei fi	„ vei fi	„ vei fi
va fi	„ va fi	„ va fi
vom fi	„ vom fi	„ vom fi
veți fi	„ veți fi	„ veți fi
vor fi	„ vor fi	„ vor fi

Modul conjunctiv

Timpul *Prezent*

să adun	să tac	să fac	să fug	să vâr
„ aduni	„ faci	„ faci	„ fugi	„ vâri
„ adune	„ tacă	„ facă	„ fugă	„ vâre
„ adunăm	„ tăcem	„ facem	„ fugim	„ vârim
„ adunați	„ tăceți	„ faceți	„ fugiți	„ vâriți
„ adune	„ tacă	„ facă	„ fugă	„ vâre

ca și la timpul prezent al modului indicativ.

să lucrez	să privesc	să hotărâsc
„ lucrezi	„ privești	„ hotărăști
„ lucreze	„ privească	„ hotărască
„ lucrăm	„ privim	„ hotărîm
„ lucrați	„ priviți	„ hotărîți
„ lucreze	„ privească	„ hotărască

Timpul *Perfect*

să fi adunat să fi tăcut să fi făcut să fi fugit
să fi vârit la toate persoanele.

Modul condițional

Timpul *Prezent*

aș aduna	aș tăcea	aș face	aș fugi	aș vâr
ai	ai	ai	ai	ai
ar	ar	ar	ar	ar
am	am	am	am	am
ați	ați	ați	ați	ați
ar	ar	ar	ar	ar

Timpul *Perfect*

aș fi adunat	aș fi tăcut	aș fi făcut
ai fi	ai fi	ai fi
ar fi	ar fi	ar fi
am fi	am fi	am fi
ați fi	ați fi	ați fi
ar fi	ar fi	ar fi

aş fi fugit	aş fi vârit
ai fi „	ai fi „
ar fi „	ar fi „
am fi „	am fi „
aţi fi „	aţi fi „
ar fi „	ar fi „

Modul Imperativ

Afirmativ

Sg. II adună	(tu)	taci	fă	fugi	vâră
III adune	(el)	tacă	facă	fugă	vâre
Pl. II adunaţi	(voi)	tăceţi	faceţi	fugiţi	vârîţi
III adune	(ei)	tacă	facă	fugă	vâre
	spune	du	zi		

lucrează	priveşte	hotărăşte
lucreaţi	priviţi	hotăriţi

Negativ

nu aduna	nu tăcea	nu face	nu fugi	nu vâri
nu adunaţi	nu tăceţi	nu faceţi	nu fugiţi	nu vârîţi

Modul infinitiv

Timpul Present

a aduna	a tăcea	a face	a fugi	a vâri
---------	---------	--------	--------	--------

Timpul Perfect

a fi adunat	a fi tăcut	a fi făcut	a fi fugit	a fi vârit
--------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Modul participiu

Present (Gerunziul)

adunând	tăcând	făcând	fugind	vârind
---------	--------	--------	--------	--------

Trecut

adunat	tăcut	făcut	fugit	vârit
adunată	tăcută	făcută	fugită	vârîtă
adunaţi	tăcuţi	făcuţi	fugiţi	vârîţi
adunate	tăcute	făcute	fugite	vârîte

Modul supin

de adunat de făcut de făcut de fugit de vârit

CONJUGAREA VERBULUI a avea

Modul indicativ

Timpul Present

Eu **am**
Tu **ai**
El **are**
Noi **avem**
Voi **aveți**
Ei **au**

Timpul Trecut

<i>Imperfectul</i>	<i>Perf. simplu</i>	<i>Perf. compus</i>
Eu aveam	avui	am avut
Tu aveai	avuși	ai ..
El avea	avu	a ..
Noi aveam	avurăm	am ..
Voi aveați	avurăți	ați ..
Ei aveau	avură	au ..

Mai-mult-ca-perfectul

avusesem
avuseseseși
avusesese
avusesem
avuseseseți
avusesese

Timpul Viitor

Viitorul I

Eu **voiu** avea
Tu **vei** ..
El **va** ..
Noi **vom** ..
Voi **veți** ..
Ei **vor** ..

Viitorul II

Eu **voiu fi** avut
Tu **vei fi** ..
El **va fi** ..
Noi **vom fi** ..
Voi **veți fi** ..
Ei **vor fi** ..

Modul conjunctiv sau subjonctiv

Timpul Present

Eu **să am**
Tu **să ai**
El **să aibă**
Noi **să avem**
Voi **să aveți**
Ei **să aibă**

Timpul Trecut

Eu **să fi** avut
Tu **să fi** avut
El **să fi** avut
Noi **să fi** avut
Voi **să fi** avut
Ei **să fi** avut

Modul optativ sau condițional

Timpul Present

Eu **aș** avea
Tu **ai** avea
El **ar** avea
Noi **am** avea
Voi **ați** avea
Ei **ar** avea

Modul imperativ

Aibi tu !
Aibă el !
Aveți voi !
Aibă ei !

Cu formă de *conjunctiv*

Să aibi tu ! și să ai (tu) !

Să aibă el !

Să aveți voi !

Să aibă ei !

Modul infinitiv

Timpul *Prezent*

Forma scurtă: Forma lungă:

a avea

avere

Timpul *Trecut*

A fi avut

Modul gerunziu

Participiul *Prezent*

Având

Participiul *Trecut*

Avut — **avută**

Avuți — **avute**

Modul supin

De avut

CONJUGAREA VERBULUI a fi.

Modul indicativ

Timpul *Prezent*

Eu sunt (-s și îs)

Tu ești

El este (e, -i și îi)

Noi suntem

Voi sunteți

Ei sunt (-s și îs)

Timpul *Trecut*

<i>Imperfectul</i>	<i>Perf. simplu</i>	<i>Perf. compus</i>
Eu eram	fui sau fusei	am fost
Tu erai	fuși „ fuseși	ai fost
El era	fu „ fuse	a fost
Noi eram	furăm „ fuserăm	am fost
Voi erați	furăți „ fuserăți	ați fost
Ei erau	fură „ fuseră	au fost

Mai-mult-ca-perfectul

fuse**sem**

fuse**seși**

fuse**se**

fuse**sem**

fuse**seți**

fuse**se**

Viitorul I

Eu **voi** fi

Tu **vei** fi

El **va** fi

Noi **vom** fi

Voi **veți** fi

Ei **vor** fi

Viitorul II

Eu **voi fi** fost

Tu **vei fi** fost

El **va fi** fost

Noi **vom fi** fost

Voi **veți fi** fost

Ei **vor fi** fost

Modul conjunctiv

Timpul *Prezent*

Eu **să** fiu

Tu **să** fii

El **să** fie

Noi **să** fim

Voi **să** fiți

Ei **să** fie

Timpul *Trecut*

Eu **să fi** fost

Tu **să fi** fost

El **să fi** fost

Noi **să fi** fost

Voi **să fi** fost

Ei **să fi** fost

Modul optativ (condițional)

Timpul <i>Prezent</i>	Timpul <i>Trecut</i>
Eu aș fi	Eu aș fi fost
Tu ai fi	Tu ai fi fost
El ar fi	El ar fi fost
Noi am fi	Noi am fi fost
Voi ați fi	Voi ați fi fost
Ei ar fi	Ei ar fi fost

Modul imperativ

Fii	Fiți
Fie	Fie
Cu forma de <i>conjunctiv</i>	
Să fii	Să fiți
Să fie	Să fie

Modul infinitiv

Timpul *Prezent*

Forma scurtă:	Forma lungă:
A fi	fire

Timpul *Trecut*

A fi **fost**

Modul gerunziu

Participiul <i>Prezent</i>	Participiul <i>Trecut</i>
Fiind	Fost — fostă
	Foști — foste

Modul supin (nu are)

Forma pasivă

Modul indicativ

Timpul *Prezent*

sunt	chemat (chemată)
ești	chemat
este	chemat
suntem	chemați (chemate)
sunteți	chemați
sunt	chemați

Timpul *Imperfect*

eram	chemat
erai	chemat
era	chemat
eram	chemați
erați	chemați
erau	chemați

Timpul *Perfect simplu*

fui	chemat
fuiși	chemat
fu	chemat
furăm	chemați
furăți	chemați
fură	chemați

Timpul *Perfect compus*

am fost	chemat
ai fost	chemat
a fost	chemat
am fost	chemați
ați fost	chemați
au fost	chemați

Timpul *Mai-mult-ca-perfect*

fusesem	chemat
fuseseși	chemat
fusesese	chemat
fusesem	chemați
fuseseți	chemați
fusesese	chemați

Timpul *Viitorul I*

voiu fi	chemat
vei fi	chemat
va fi	chemat
vom fi	chemați
veți fi	chemați
vor fi	chemați

Timpul *Viitorul II*

voiu fi fost	chemat
vei fi fost	chemat
va fi fost	chemat
vom fi fost	chemați
veți fi fost	chemați
vor fi fost	chemați

Modul conjunctiv

Timpul *Prezent*

Să fiu chemat
Să fii chemat
Să fie chemat
Să fim chemați
Să fiți chemați
Să fie chemați

Timpul *Perfect*

eu **să fi fost** chemat(-ă)
tu **să fi fost** chemat(-ă)
el **să fi fost** chemat
ea **să fi fost** chemată
noi **să fi fost** chemați(-te)
voi **să fi fost** chemați
ei **să fi fost** chemați
ele **să fi fost** chemați

Modul condițional (optativ)

Timpul *Prezent*

Aș fi chemat
Ai fi chemat
Ar fi chemat
Am fi chemați
Ați fi chemați
Ar fi chemați

Timpul *Perfect*

Aș fi fost chemat
Ai fi fost chemat
Ar fi fost chemați
Am fi fost chemați
Ați fi fost chemați
Ar fi fost chemați

Modul imperativ

Afirmativ

Fii chemat
Fie chemat
Fiți chemați
Fie chemați

Negativ

Nu **fii** chemat
Nu **fie** chemat
Nu **fiți** chemați
Nu **fie** chemați

Modul infinitiv

Timpul *Prezent*

A fi chemat

Timpul *Perfect*

A fi fost chemat

Modul participiu

Timpul *Prezent*

Fiind chemat (chemată)

Fiind chemați (chemate)

Forma reflexivă

Modul indicativ

Timpul *Prezent*

mă tem

te temi

se teme

ne temem

vă temeți

se tem

Timpul *Imperfect*

mă temeam

te temeai

se temea

ne temeam

vă temeaiți

se temeau

Timpul *Perfect simplu*

mă temui

te temuși

se temu

ne temurăm

vă temurați

se temură

Timpul *Perfect compus*

m'am temut

te-ai temut

s'a temut

ne-am temut

v'auți temut

s'au temut

Timpul *Mai-mulț-ca-perfectul*

mă temusem

te temuseși

se temuse

ne temuse (serăm)

vă temuse (serăți)

se temuse (seră)

Timpul Viitorul I

mă voi^u teme
te vei teme
se va teme
ne vom teme
vă veți teme
se vor teme

Timpul Viitorul II

mă voi^u fi temut
te vei fi temut
se va fi temut
ne vom fi temut
vă veți fi temut
se vor fi temut

Modul conjunctiv

Timpul *Prezent*

să mă tem
să te temi
să se teamă
să ne temem
să vă temeți
să se teamă

Timpul *Perfect*

să mă fi temut
să te fi temut
să se fi temut
să ne fi temut
să vă fi temut
să se fi temut

Modul condițional (optativ)

Timpul *Prezent*

m'aș teme
te-ai teme
s'ar teme
ne-am teme
v'ați teme
s'ar teme

Timpul *Perfect*

m'aș fi temut
te-ai fi temut
s'ar fi temut
ne-am fi temut
v'ați fi temut
s'ar fi temut

Modul imperativ

teme-te
temeți-vă
teamă-se (teme-se)
teame-se (teme-se)

Modul infinitiv

Timpul *Prezent*

a mă teme
a te leme
a se leme
a ne leme
a vă leme
a se leme

Gerunziul

temându-mă
temându-te
temându-se
temându-ne
temându-vă
temându-se

ADVERBUL

Rândunica zboară repede.

Ieri am fost la țară.

Dumnezeu se află pretutindeni.

Cuvântul *repede* arată cum se face lucrarea exprimată de verbul *zboară*. *Repede* este **adverb de mod**.

Cuvântul *ieri* arată când s'a făcut acțiunea exprimată de verbul *am fost*. *Ieri* este **adverb de timp**.

Cuvântul *pretutindeni* arată locul în care se petrece starea exprimată de verbul *se află*. *Pretutindeni* este **adverb de loc**.

Adverbele sunt cuvinte **neflexibile**.

Comparația adverbelor

Ca și la adjective, deosebim la adverbe aceleași grade de comparație:

Rândunica zboară repede (pozitiv).

Gândul zboară mai repede decât vântul (comparativ).

Avionul zboară foarte repede (superlativ).

PREPOZIȚIA

Mă duc *la* țară.

Am primit un ceas *de* aur.

România este o țară bogată *în* cereale.

Care *din* voi a cântat?

A alergat iute *ca* săgeata.

Cuvintele *la, de, în, din, ca* din propozițiunile de mai sus arată raportul dintre verbul *duc*, substantivul *ceas*, adjectivul *bogată*, pronumele *care*, adverbul *iute* și determinativele lor.

Ele se numesc **prepoziții** și sunt invariabile.

Prepozițiile pot exprima un raport de:

loc: *spre* Răsărit, *în* casă, *la* țară;

timp: *de* dimineață, *din* trecut, *la* 1848;

mod: *cu* patimă, *ca* gândul, *într*-aiareu;

cauză: *de* bătrânețe;

instrument: *cu* barda, *din* mâini;

scop: *în* amintire, *spre* laudă;

obiect: i-a învins *pe* dușmani;

posesiune: stăpân *a* toată lumea;

destinație: mașină *de* călcat;

conținut: cutie *de* conserve;

calitate: sentiment *de* bunătațe;

materie: oală *de* pământ;

origine: vin *de* Odobești.

Prepozițiile sunt de două feluri:

simple, ca cele de mai sus, și **compuse**, ca cele următoare: *dela, până la, pe la, de pe, de către* etc.

Substantivul precedat de propoziție este în cazul acuzativ.

CONJUNCȚIA

Vulpea și lupul sunt animale sălbatice.

Văd acum *că* avea dreptate.

Cuvintele *și, că* din exemplele de mai sus leagă.

în primul caz, două părți de propozițiune identice, iar în al doilea caz două propozițiuni. Aceste cuvinte se numesc **conjuncții** și sunt invariabile.

După rolul lor, conjuncțiile se împart în două categorii: *coordonatoare* și *subordonatoare*.

Conjuncțiile coordonatoare leagă două părți de același fel ale unei propozițiuni sau două propozițiuni de același fel:

*Pământul se sapă cu hârlețul **sau** cu sapa.*

Dumnezeu vede și știe totul.

Țara arde, iar baba se piaptână.

*Văd că-ți dai osteneală, **dar** nu ai nici un spor.*

Conjuncțiile subordonatoare leagă două propozițiuni, dintre care una este subordonată celeilalte:

Brâncoveanu a înțeles că vicața îi este în primejdie.

*Veși și răsplătiți, **dacă** veși face șapte bune.*

Pronumele relative *ce* și *care*, precum și unele adverbe ca: *unde*, *când*, *cum*, au un rol de conjuncții. De exemplu:

*Căinele **care** latră nu mușcă.*

*Vânătorii au ajuns acasă **când** s'a întunecat de tot.*

INTERJECȚIA

Omul își exprimă uneori anumite stări sufletești sau gânduri cu ajutorul unor exclamațiuni:

*Entuziasmul: **Ura!** înainte, **ura!***

*Mirarea : **A!** ce ciudată întorsătură!*

*Durerea : **O!** nu mai pot răbda!*

*Indemn : **Hi!** murgule, **hi!***

Exclamațiunile de felul lui *ura!* *a!* *o!* *hi!* se numesc **interjecții**.

Cuvintele care imită sunete ca:

pic! *tot-toc!* *colcodac!* *sfâr!* sunt considerate de asemenea ca interjecții.

Interjecțiile sunt cuvinte invariabile.

SINTAXA

PROPOZIȚIUNEA

Felurile propozițiilor după alcătuirea lor

a. Propozițiunea simplă.

Când spunem:

Soarele răsare

exprimăm un gând al nostru privitor la *soare*, despre care zicem că *răsare*.

Cuvântul *soare*, despre care spunem că *răsare*, se numește **subiect**.

Cuvântul *răsare*, care arată acțiunea pe care o face soarele, se numește **predicat**.

Acest grup de cuvinte (subiect + predicat) alcătuiește o **propozițiune simplă**.

b. Propozițiunea dezvoltată.

Pisica blândă sgârie rău

pe lângă subiectul *pisica* și predicatul *sgârie*, apar cuvintele: *blândă*, care arată o însușire a pisicii, și *rău*, care lămurește acțiunea exprimată de verbul *sgârie*.

Blândă este un **atribut**, iar *rău* este un **complement**.

Propozițiunea care, pe lângă subiect și predicat, are și alte părți, ca atributul și complementul, se numește **propozițiune dezvoltată**.

Subiectul și predicatul sunt părțile **principale** ale propozițiunii.

Atributul și complementul sunt părțile **secundare** ale propozițiunii.

Felurile propozițiilor după înțelesul lor

Am văzut că, după alcătuirea lor, propozițiile pot fi simple sau dezvoltate. După înțelesul lor, propozițiile sunt de asemenea de mai multe feluri:

1. *Propozițiuni afirmative*: Corabia a ajuns în port.
2. *Propozițiuni negative*: Nu e adevărată această povestire.
3. *Propozițiuni interogative*: Ce ai vânat ieri în Delta?
4. *Propozițiuni imperative*: Dă-mi pălăria!
5. *Propozițiuni optative*: M'ăș duce la țară.
6. *Propozițiuni exclamative*: Ce frumoasă vreme este astăzi!

Subiectul

Subiectul unei propozițiuni poate fi exprimat:

1. Printr'un *substantiv*: **Vântul** bate.
2. Printr'un *adjectiv* luat ca substantiv: **Scumpul** mai mult păgubește.
3. Printr'un *pronume*: **El** cântă de dor.
4. Printr'un *numeral*: **Doi** se ceartă.
5. Printr'un *verb la modul infinitiv*, luat ca substantiv: **A ajuta pe cei săraci** este o datorie.
6. Printr'un *verb la modul participiu*, luat ca substantiv: **Rănitul** s'a vindecat.

Subiectul răspunde la întrebarea *cine* sau *ce*.

Predicatul

Predicatul unei propozițiuni poate fi exprimat:

1. Printr'un *verb*: Iarba **încolțește**.
2. Printr'un *nume predicativ* însoțit de verbul copulativ *a fi* (care face legătura dintre subiect și numele predicativ): Cerul **e albastru**.

Albastru e nume predicativ.

E este verb copulativ.

Numele predicativ poate fi:

a. Un adjectiv, ca în exemplul de mai sus.

b. Un substantiv: *Boul este un mamifer.*

c. Un pronume posesiv: *Calul acesta este al meu.*

d. Un numeral: *Printre țările producătoare de petrol, România e a treia.*

Verbul *a fi* nu este totdeauna verb copulativ. Când are înțelesul de „a exista, a se găsi, a se afla”, el formează singur predicatul:

E un Dumnezeu = *există* un Dumnezeu.

Oamenii sunt la câmp = *oamenii se află* la câmp.

Predicatul exprimat printr'un verb se numește **predicat verbal**.

Predicatul exprimat printr'un nume predicativ și verbul copulativ *a fi* se numește **predicat nominal**.

Ca să aflăm predicatul unei propozițiuni, căutăm verbul la mod personal (predicativ): indicativul, conjunctivul, imperativul, condiționalul (optativul).

Acordul dintre predicat și subiect

Se zice:

Corabia plutește

dar:

Corăbiile plutesc

Observăm deci că alături de subiectul *corabia*, care e la numărul singular, se află verbul *plutește*, tot la numărul singular. Alături de subiectul *corăbiile*, care e la numărul plural, se află verbul *plutesc* care e tot la numărul plural.

Prin urmare, schimbându-se numărul subiectului, s'a schimbat și numărul predicatului.

Subiectul și predicatul sunt totdeauna la același număr.

Dar, dacă în loc să spunem:

Corabia plutește

spunem:

Tu plutești,

observăm că predicatul *plutește* s'a schimbat din persoana a III-a în persoana a II-a, fiindcă și subiectul lui e la persoana a II-a.

Această potrivire dintre predicat și subiect se numește **acord**, și putem spune că *predicatul verbal și subiectul se acordă în număr și persoană*.

Când spunem:

Vara e caldă

observăm că subiectul *vara* e de genul feminin și la numărul singular; verbul copulativ este de asemenea la numărul singular, iar adjectivul *caldă* e de genul feminin, la numărul singular.

Dacă însă spunem:

Soarele e cald,

observăm că *soarele*, fiind de genul masculin, adjectivul a luat și el forma masculină.

În:

Verile sunt calde,

observăm că *verile*, fiind la plural, verbul copulativ (*sunt*) și adjectivul (*calde*) sunt tot la plural.

De asemenea, în propozițiunea;

Peștii sunt animale

subiectul e la plural, de asemenea predicatul (verbul copulativ și substantivul).

Cu alte cuvinte: *predicatul nominal se acordă cu subiectul alcătuit din verb copulativ și substantiv sau adjectiv în gen, număr și persoană*.

Atributul

Cuvântul care lămurește în propozițiune un substantiv, se numește **atribut**.

Atributul poate fi exprimat:

1. Printr'un *adjectiv*: ziua **bună** se cunoaște de dimineață.
2. Printr'un *pronume*: Munca **lui** e productivă.
3. Printr'un *numeral*: **Doi** oameni mergeau odată vara pe un drum.
4. Printr'un *verb*:
 - a. la modul *participiu*: La pomul lăudat să nu te duci cu sacul plin.
 - b. la modul *infinitiv* (precedat de prepoziția *de*): Obiceiul de a **pâri** e urit.
 - c. la modul *supin*: Apa **de băut** trebuie să fie curată.
5. printr'un *substantiv*:
 - a. In cazul *genitiv*: Roata **carului** s'a rupt.
 - b. In cazul *acuzativ*, cu prepoziție: **Noapțile de iarnă** sunt lungi.
 - c. în același caz cu substantivul determinat: **Ionuța pădurarul** ne-a adus o căprioară. **Pluviul Dunărea** se varsă în Marea Neagră.
6. printr'un *adverb*: Ziua de **azi** a trecut repede.
7. printr'un *articol*: **Ți-a sosit o scrisoare**.

Complementul verbului

Cuvintele care determină pe un verb se numesc **complemente**.

I. **Complementul direct** răspunde la întrebările *pe cine* sau *ce*.

El poate fi exprimat:

1. Printr'un *substantiv*: *Plugarul* ară **câmpul**.
2. Printr'un *pronume*: *Primăvara* **ne** înviorează și **pe noi**.
3. Printr'un *numeral*: *Din atât de multe cărți* am ales **trei**.

4. Printr'un verb la modul infinitiv: *Câinele începu a urla.*

Complementul direct exprimat printr'un substantiv, pronume sau numeral e în cazul acuzativ.

II. **Complementul indirect** răspunde la întrebările *cui, de cine (ce), cu cine (ce), prin cine (ce), la cine (ce), despre cine (ce), după cine [(ce).]*

El poate fi exprimat:

1. Printr'un substantiv.

a) În cazul dativ: *Capra aduse iezilor de mâncare.*

b) În cazul acuzativ, cu prepoziție: *Am plecat cu trenul.*

2. Printr'un pronume: *Am vorbit despre tine.*

3. Printr'un verb la modul infinitiv: *Domnitorul Carol s'a hotărât a libera țara de jugul turcesc.*

Circumstanțialul

A. **Circumstanțialul de loc** răspunde la întrebările: *unde, de unde, până unde, pe unde, încotro dincotro.*

El poate fi exprimat:

1. Printr'un adverb: *Vino încoace!*

2. Printr'un substantiv cu prepoziție: *Apa a pătruns în pivniță.*

B. **Circumstanțialul de mod** răspunde la întrebările: *cum, în ce fel.*

El poate fi exprimat:

1. Printr'un adverb: *Știu bine lecția.*

2. Printr'un adjectiv: *Ei primiră bucuroși această veste.*

3. Printr'un verb la gerunziu: *Am pornit-o cântând.*

4. Printr'un substantiv cu prepoziție: *Am aflat cu mâhnire știrea morții sale.*

C. **Circumstanțialul de timp** răspunde la întrebările: *când, de când, până când, cât timp.*

El poate fi exprimat:

1. Printr'un adverb: **Astăzi a început ninsoarea.**

2. Printr'un substantiv cu prepoziție: **La bătrânețe știe omul multe.**

3. Printr'un verb la infinitiv, cu prepoziție: **Plugarul își curăță țarina până a nu semăna grâul.**

D. **Circumstanțialul de cauză** răspunde la întrebările: *de ce, din ce cauză.*

Ele se exprimă printr'un substantiv precedat de prepoziție: **A murit de frig.**

E. **Circumstanțialul de scop** răspunde la întrebarea: *cu ce scop?*

El se exprimă:

1. Printr'un substantiv precedat de prepoziție: **Isus s'a răstignit pentru binele omenirii.**

2. Printr'un verb la infinitiv: **Mergem la școală pentru a învăța.**

F r a z a

Apa trece, pietrele rămân.

Aici sunt două propozițiuni:

1. *Apa trece,*

2. *Pietrele rămân.*

Aceste două propozițiuni alcătuiesc o frază.

Fraza poate fi alcătuită din două, trei, patru sau chiar mai multe propozițiuni. Numărul propozițiilor dintr'o frază se stabilește după numărul verbelor la mod personal.

Propozițiunile *apa trece* și *pietrele rămân* au fiecare un înțeles deplin.

Când spunem însă: *Dacă plouă mult se revarsă apele*, propozițiunea *se revarsă apele* are un înțeles deplin, ea e **propozițiunea principală**; dar propozițiunea *dacă plouă mult* nu poate fi înțeleasă decât în legătură cu cealaltă propozițiune.

Dacă plouă mult este o propozițiune subordinată, fiindcă ea depinde de o altă propozițiune.

Propozițiunile din prima frază, fiind de același fel, se numesc **coordonate**; ele sunt legate prin **coordinare**. Propozițiunile din fraza a doua sunt legate prin **subordinare**.

C o o r d i n a r e a

Coordinarea se face în mai multe feluri:

1. Prin **juxtapunere** (propozițiunile independente sunt alcătuite fără a fi legate cu ajutorul unei conjuncții): *Trâmbițele sună, ostașii noștri atacă, reduta e cucerită.*

2. Cu ajutorul unei conjuncții:

a) **copulative** (*și, nici, nu numai... ci și, când... când*):

Am plecat la țară și am rămas acolo trei zile.

b) **disjunctive** (*sau, ori*):

Orî ești cu mine, ori ești contra mea.

c) **adversative** (*dar, iar, însă, ci, totuși*):

Garda moare, dar nu se predă.

d) **concluzive** (*deci, așa dar, prin urmare, de aceea*):

Pacea s'a încheiat, deci a încetat războiul.

S u b o r d i n a r e a

Subordinarea se poate face:

1. Prin juxtapunere: *Ai carte, ai parte.*

2. Printr'o conjuncție de subordinare sau o locuțiune conjunctivă (*că, dacă, pentrucă, din cauză că, ca să, etc.*)

S'au dus la gârlă ca să se scalde.

3. Printr'un pronume relativ-interogativ (*care, ce, cine*) sau un adverb relativ (*când, cum, unde, etc.*):

Ne vom întâlni, când va vrea Dumnezeu.

Transformarea părților de propozițiune în propozițiuni

În loc de:

Țăranii au vândut cu preț bun recolta.

Se poate spune:

Țăranii au vândut cu preț bun ce au cules de pe câmp.

Prin urmare, cuvântul *recolta* a fost înlocuit cu propozițiunea **ce au cules de pe câmp**.

Recolta are, în propozițiune, rolul de complement direct. Același rol îl are, în fraza care s'a creat, propozițiunea *ce au cules de pe câmp*.

Tot astfel propozițiunea:

Mincinosul nu e crezut niciodată.

se poate transforma în fraza:

Cel ce minte, nu e crezut niciodată.

Propozițiunea *cel ce minte* joacă aci rolul subiectului *mincinosul* din propozițiunea de mai sus.

Cu alte cuvinte, părțile unei propozițiuni se pot transforma în propozițiuni. Aceste propozițiuni sunt *subordinate*.

Rolul subordonatelor

Propozițiunile subordonate pot avea în frază rolul pe care-l au în propozițiune: subiectul, numele predicativ, atributul, complementul direct, complementul indirect și circumstanțial.

După rolul pe care-l au, subordonatele pot fi deci: **subiective, predicative, atributive, complete directe, complete indirecte sau circumstanțiale**.

I. Propozițiuni subiective

Cine sapă groapa altuia, cade singur într'însa.
Propozițiunea *cade singur într'însa* are ca subiect

propozițiunea subordonată *cine sapă groupa altuia (cine cade?)*.

Cu cei mari e greu să te ții.

Propozițiunea subordonată *cu cei mari să te ții* este **subiectul** propozițiunii *e greu (Ce e greu?)*.

II. Propozițiuni predicative

Această mâncare este cum îmi place mie.

Propozițiunea *cum îmi place mie* îndeplinește rolul de **predicativ** pe lângă propozițiunea *această mâncare etc. (cum este?)*.

Copiii de astăzi vor fi ce i-au îndemnat profesorii lor.

Propozițiunea *copiii de astăzi vor fi* are, în loc de nume predicativ, propozițiunea subordonată *ce i-au îndemnat profesorii lor (ce vor fi?)*.

III. Propozițiuni atributive

Păreră că soarele se învârtește în jurul pământului e falsă.

Propozițiunea subordonată *că soarele se învârtește în jurul pământului* determină pe substantivul *păreră (care păreră?)* din propozițiunea cealaltă. Ea este o propozițiune atributivă.

Am văzut în Carpați un cioban care a împlinit o sută de ani.

Substantivul *cioban* e determinat de propozițiunea subordonată atributivă *care a împlinit o sută de ani*.

Pe locul unde a căzut săgeata Ștefan cel Mare a clădit o mănăstire.

Propozițiunea subordonată *unde a căzut săgeata* are rol de **atribuț** pe lângă substantivul *locul* din propozițiunea de care depinde.

Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

IV. Propozițiuni complete directe

Străinilor voi nu le-ați spus că doine ca a noastre nu-s?

Verbul *ați spus* din prima propozițiune e determinat, în loc de un complement direct, de o propozițiune completivă directă: *că doine ca a noastre nu-s* (*ce nu le-ați spus?*)

Din sacrificiul tău am înțeles cât de mult îți iubești țara.

Propozițiunea *cât de mult îți iubești țara* îndeplinește rolul de complement direct al propozițiunii: *din sacrificiul tău am înțeles* (*ce am înțeles?*) și este o propozițiune completivă directă.

V. Propozițiuni complete indirecte

Să dai de pomană cui îi trebuie.

Am înapoiat cartea dela cine am primit-o.

Suntem datori să ne ajutăm aproapele.

Propozițiunile subordonate *cui îi trebuie*, *dela cine am primit-o* și *să ne ajutăm aproapele* au rol de complemente indirecte pe lângă propozițiunile de care depind. Primele două determină verbele *să dai* și *am înapoiat*; a treia determină pe adjectivul *datori*.

Aceste subordonate se numesc propozițiuni complete indirecte.

VI. Propozițiuni subordonate circumstanțiale

A. Propozițiuni de loc.

După câteva zile de drum, am ajuns unde zăpezile nu se topesc niciodată.

De unde izvorăște Dunărea a venit cel dintâi rege al Românilor.

Ori încotro te vei duce, vei auzi cântecul meu.

Propozițiunile subordonate unde zăpezile nu se to-
pesc niciodată, de unde izvorăște Dunărea și ori în-
cotre te vei duce determină anumite verbe, înde-
plinind rolul pe care îl au într'o propozițiune cir-
cumstanțialele de loc. De aceea li se spun propo-
zițiuni **circumstanțiale de loc.**

B. Propozițiuni de timp.

**După ce-și înfrângea dușmanii în luptă, Ștefan
cel Mare înălța câte o biserică.**

**Îndată ce apune soarele, o liniște profundă se
întinde peste toată firea.**

Cum a început ploaia, ne-am pus cu toții pe fugă.

Când auzi doina, îi se frânge inima.

Propozițiunile subordonate după ce își înfrângea
dușmanii, îndată ce apune soarele, cum a început
ploaia și când auzi doina au rol de circumstanțiale
de timp și se numesc propozițiuni **circumstanțiale
de timp.**

C. Propozițiuni de mod

Noi scriem cum vorbim.

Am făcut lecția fără să mă uit în carte.

Propozițiunile subordonate cum vorbim și fără să
mă uit în carte îndeplinesc rolul de circumstanțiale
de mod ale propozițiunilor de care depind. Ele se
numesc propozițiuni **circumstanțiale de mod.**

Dacă propozițiunea subordonată de mod exprimă
o comparație, ea se numește propozițiune **com-
parativă.**

Dădeau oamenii într'însul, cum ai da într'un lemn.

Cum ai da într'un lemn este o **propozițiune com-
parativă.**

D. Propozițiuni consecutive.

Dacă propozițiunea subordonată exprimă o consecință a acțiunii sau a stării exprimate în propozițiunea de care depinde, ea se numește propozițiune **consecutivă**.

Astfel, în exemplele:

Bubuitura a fost atât de puternică, încât s'au dărâmat câteva case.

Avea Arabul un cal frumos, că te oprea în loc.

Armata dușmană strânsese totul, de rămăsese satul fără hrană.

*Te putem ameți cu vorba să nu mai înțelegi **nimic** (sau **încât să nu mai înțelegi nimic**).*

Propozițiunile subordonate *încât s'au dărâmat câteva case, că te oprea în loc, de rămăsese satul fără hrană și să nu mai înțelegi nimic* sunt **propozițiuni consecutive**.

E. Propozițiuni cauzale.

*Am venit astăzi la tine, **pentru**că e ziua ta de naștere.*

Deoarece e târziu, plec acasă.

Propozițiunile subordonate **pentru**că e ziua ta de naștere și **deoarece e târziu** exprimă cauza pentru care se săvârșește acțiunea din propozițiunile de care depind. Ele se numesc propozițiuni **de cauză** sau **cauzale**.

F. Propozițiuni finale.

Propozițiunea subordonată care arată în ce scop se face acțiunea din propozițiunea de care depinde, se numește propozițiune **de scop** sau **finală**.

În frazele de mai jos:

Ca să ajungă mai devreme, vânătorii își tăiară drumul prin pădure.

La curtea domnească se adunară o mulțime de oameni veniți din toate părțile să-l felicite pe noul Domn.

Propozițiunile ca să ajungă mai devreme și să-l felicite pe noul Domn sunt **propozițiuni finale**.

G. Propozițiuni condiționale.

Dacă-ți vine vre-o veste, anunță-mă și pe mine.

De nu te astâmperi, nu mai stau lângă tine.

Propozițiunile subordonate *dacă-ți vine vre-o veste* și *de nu te astâmperi* exprimă sub ce condițiune se fac lucrările din propozițiunile de care depind. Ele se numesc propozițiuni **condiționale**.

H. Propozițiuni concesive.

Propozițiunile subordonate care exprimă un fapt ce ar putea împiedica acțiunea din propozițiunile de care depind se numesc propozițiuni **concesive**.

Cu toate că n'am avut bilet, m'am urcat în tren.

L-am salutat, deși nu-l cunosc.

Propozițiunile subordonate *cu toate că n'am avut bilet* și *deși nu-l cunosc* sunt propozițiuni **concesive**.

Contragerea propozițiunilor subordonate

Fraza:

Acest elev e vrednic să fie răsplătit,

alcătuită dintr'o propozițiune principală și o propozițiune subordonată, poate fi formată într'o singură propozițiune, fără a-și schimba înțelesul: *Acest elev e vrednic de răsplată.*

Propozițiunea *să fie răsplătit*, care are în frază rol de propozițiune completivă indirectă pe lângă adjectivul *vrednic*, a fost contrasă într'un complement indirect: *de răsplată.*

În chipul acesta, propozițiunile subordonate subiec-

Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

tive, atributive, complete și a. m. d. pot fi contrase în subiecte, atribute, complemente. etc.

PUNCTUAȚIA

Semnele de punctuație slujesc la o bună înțelegere a celor scrise.

Semnele de punctuație sunt:

- , virgula.
- . punctul.
- : punctul și virgula.
- : două puncte.
- ? semnul întrebării.
- ! semnul exclamării.
- ... punctele de suspensie.
- linie de dialog și de despărțire.
- trăsura de unire.
- ' apostrof.
- () paranteza.
- „” ghilemele sau semnele citării.

Virgula.

Virgula notează de obicei pauzele dintre cuvinte sau dintre propozițiuni:

*Ca să-mi cumpăr zarzavat, am trecut prin piață.
Lupul, ursul, vulpea, mistrețul sunt animale sălbatice.*

Virgula desparte vocativele de restul propozițiunii:

Copile, vino la mine!

Vino, copile, la mine!

Vino la mine, copile!

Punctul.

Punctul se pune:

1. După titlul unei compuneri:

Lupta dela Călugăreni.

Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

2. La sfârșitul unei propozițiuni independente sau la sfârșitul frazei :

Apele s'au revărsat.

Ștefan cel Mare a domnit 47 ani și a zidit toi atâtea mănăstiri.

3. După abreviațiuni :

d. a. = după amiază

A. S. R. = Alteța Sa Regală

M. Eminescu = Mihai Eminescu

C. F. R. = Căile Ferate Române.

Punctul și virgula.

Punctul și virgula se întrebuițează înăuntrul unei fraze, pentru a despărți propozițiuni sau grupări de propozițiuni:

În vreme ce nenorocitul Moșoc pierca astfel, Lăpușeanul porunci să se ridice masa și să se sîrîngă tacâmurile; apoi puse să releze capetele ucișilor, și trupurile le aruncă pe fereastră. (C. Negruzzi).

Două puncte.

Două puncte se pun :

1. În urma verbului sau a propozițiunii care anunță o vorbire directă :

Dumnezeu a zis: „Să fie lumină!”

2. Când urmează o enumerare :

Părțile de cuvânt sunt: substantivul, adjectivul, articolul, pronumele, numeralul, verbul, adverbul, prepoziția, conjuncția și interjecția.

Semnul întrebării.

Semnul întrebării se pune în urma unei propozițiuni interogative directe :

Cine e mai frumoasă decât tine. țara mea? (A. Russo).

(În urma unei propozițiuni interogative indirecte nu se pune semnul întrebării. De exemplu: *Nu știu se să fac*).

Semnul exclamării.

Semnul exclamării se pune în urma cuvintelor sau propozițiunilor care exprimă o exclamare, o chemare, o poruncă, o rugămintă, o urare :

Vai!

Ioane, vino încoace!

Doamne, ia-mă sub paza Ta!

Să trăiești, Maria Ta!

Tăcere!

Punctele de suspensie.

Punctele de suspensie notează o întrerupere în vorbire, după care, uneori, urmează exprimarea ideii, iar alteori continuarea se subînțelege:

Dar toți cetașii sunt prinși . . . Or să-i pună la cazne . . . ei au să spună tot . . . tot . . . Or să pună mâna și pe el. (I. L. Caragiale).

Dumnezeu sau dracul mă va însănătoși și . . . (se subînțelege : mă voi răzbuna eu; C. Negruzzi).

Linia de dialog.

Linia de dialog notează începutul vorbirii fiecărei persoane care ia parte la un dialog.

— *Mergeți departe? întreabă domnul.*

— *De! departe și nu departe . . .*

— *. . . . ?*

— *Până la Mărășești . . .*

— *Pâna la Mărășești?*

— *Da. Dar d-voastră?*

— *Și eu tot până la Mărășești.*

— *Vezi? . . . După daraveri . . .*

— *Da, după daraveri. Dar d-voastră?*

— *Tot după daraveri. (I. L. Caragiale).*

Linia de despărțire.

Linia de despărțire, de aceeași înfățișare ca linia de dialog, se întrebuițează spre a izola o propozițiune intercalată într'o altă propozițiune, cu care nu are nicio legătură gramaticală :

Lino. — *zice domnul întinzând slujnicii o piesă de cinci lei.* — *eu te-am sunat.*

Trăsura de unire.

Trăsura de unire apare între două sau mai multe cuvinte compuse sau alăturate :

L-am văzut sau : *văzutu-l-am.*

Să-mi arăți cartea.

Sorut-sa.

Mama-mare.

De-a-rândul.

Aceeași liniuță se întrebuițează la despărțirea cuvintelor în silabe, când un cuvânt nu începe la sfârșitul rândului :

Sluga care se bucura acum și mulțumea lui Dumnezeu auzind pe stăpânul său cum se lepăda de ispitele Satanei, crezu că e momentul nimerit spre a-l aduce la o deplină pocăință și-l mai trase încă odată de mânecă. (Al. I. Odobescu).

Apostroful.

Apostroful se întrebuițează în locul unor sunete nerostite :

M'am dus (= mă am dus).

Se'nțelege (= se înțelege).

N'o 'mprumut (= nu o împrumut).

Dom'le (= domnule).

Paranteza.

Paranteza încheie o explicație sau un adaos accesoriu:

D-rul Zucker fusese în măsură să cunoască bine pe Români din Basarabia, și chiar pe cei din alte părți, până și pe Ardeleni (el pare să fi fost Austriac). (N. Iorga).

În piesele de teatru:

Borza. — Stai! (Își aprinde pipa cu țasea cu cremene). Ies acum. Așa. (O. Goga).

Ghilemelele.

Ghilemelele, numite și semnele citării, încheie o vorbire reprodușă sau titlul unei lucrări:

Când a sosit la Turnu-Severin, domnitorul Carol a zis: „Îndată ce am pus piciorul pe pământul românesc, am și devenit Român”.

Eminescu nutrea o vie simpatie pentru țărenul român care „păstrează prin limbă și datini unitatea noastră națională”.

TABLA DE MATERIE

I. LECTURĂ

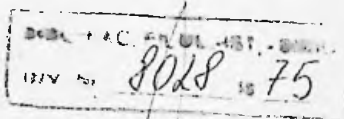
	Pag.
1. Revedere de <i>M. Eminescu</i>	5
2. Dimineți de Iulie de <i>M. Sadoveanu</i>	7
3. Jocuri și ghicitori de <i>B. Delavrancea</i>	12
4. Icoane din Carpați de <i>St. O. Iosif</i>	14
5. Paraschiva de <i>I. Al. Brătescu-Voinești</i>	16
6. Moș Stan de <i>I. A. Basarabescu</i>	17
7. Mătușa Smaranda de <i>Em. Gârleanu</i>	20
8. La scâldat de <i>I. Creangă</i>	23
9. În Novaci de <i>Al. Vlahuță</i>	29
10. Grivei de <i>Em. Gârleanu</i>	31
11. Apărarea steagurilor de <i>G. Coșbuc</i>	35
12. Peneș Curcanul de <i>V. Alecsandri</i>	41
13. Sergentul de <i>V. Alecsandri</i>	48
14. În Vâlcea de <i>Al. Vlahuță</i>	49
15. Visul lui Ștefan Vodă de <i>St. O. Iosif</i>	53
16. Andrei Florea Curcanul de <i>N. Gane</i>	56
17. Rugămintea din urmă de <i>G. Coșbuc</i>	61
18. Astronomul și doftorul de <i>N. Gane</i>	64
19. Câinele și cățelul de <i>Gr. Alexandrescu</i>	69
20. Oltenia de <i>Al. Vlahuță</i>	71
21. Moș Alecu de <i>Em. Gârleanu</i>	73
22. Trei, Doamne, și toți trei! de <i>G. Coșbuc</i>	76
23. Viscolul de <i>V. Alecsandri</i>	78
24. La săniuș de <i>M. Sadoveanu</i>	79
25. Petrișor Ghiavolul de <i>Em. Gârleanu</i>	86
26. Cetatea Neamțului de <i>Al. Vlahuță</i>	89
27. Nicușor de <i>I. Al. Brătescu-Voinești</i>	92
28. Câinele soldatului de <i>Gr. Alexandrescu</i>	99
29. O scrisoare a lui Ion Creangă	101
30. O scrisoare a lui C. Negruzzi	102

	<u>Pag.</u>
31. La țară de <i>I. Adam</i>	103
32. Intâia scrisoare a lui Mișu Gerescu de <i>I. Al. Brătescu-Voinești</i>	104
33. Castelul Branului de <i>N. Iorga</i>	106
34. Semănătorii de <i>V. Alecsandri</i>	108
35. Tufa de liliac de <i>Carl Ewald</i>	109
36. Dimineața de <i>V. Alecsandri</i>	116
37. Privighetoarea de <i>I. Al. Brătescu-Voinești</i>	118
38. Toporul și pădurea de <i>Gr. Alexandrescu</i>	120
39. Spre primăvară de <i>St. O. Iosif</i>	122
40. Proverbe și zicători	123
41. Vestitorii primăverii de <i>G. Coșbuc</i>	124
42. Paștile de <i>V. Alecsandri</i>	125
43. Mihu copilul de <i>V. Alecsandri</i>	126
44. Zece Mai de <i>G. Coșbuc</i>	135
45. Furtuna de <i>St. O. Iosif</i>	140
46. La cireșe de <i>I. Creangă</i>	142
47. A doua scrisoare a lui Mișu Gerescu de <i>I. Al. Brătescu-Voinești</i>	145
48. Barza de <i>D. Zamfirescu</i>	152
49. Pisica sălbatică și tigrul de <i>Gr. Alexandrescu</i>	154
50. Dimineți de Iulie de <i>M. Sadoveanu</i>	155
51. El Zorab de <i>G. Coșbuc</i>	160
52. Cristofor Columb de <i>Sven Hedin</i>	166

II. GRAMATICĂ

1. Fonetica	185
2. Morfologia	186
Cuvinte flexibile și cuvinte neflexibile	188
Substantivul	188
Genul	189
Numărul	190
Cazul	191
Declinarea nearticulată	192
Declinarea articulată	194
Articolul	196
Declinarea numelor proprii	199
Adjektivul	199
Pronumele	202
Numeralul	212
Verbul	215

	<u>Pag.</u>
Timpuri	215
Persoane	216
Număr	216
Moduri	217
Cele 4 conjugări	219
Forme de conjugare	220
Conjugarea verbelor. — Forma activă	221
Conjugarea verbului a avea	226
Conjugarea verbului a fi	228
Forma pasivă	231
Forma reflexivă	233
Adverbul	235
Prepoziția	236
Conjuncția	236
Interjecția	237
3. Sintaxa	238
Propozițiunea	238
Subiectul	239
Predicatul	239
Acordul	240
Atributul	241
Complementul verbului	242
Fraza	244
Coordinarea	245
Subordinarea	245
Punctuația	252

DE ACEIAȘI AUTORI :

Au apărut :

Manual de literatură și limbă română, pt. cl.					I
99	59	99	99	99 99	II
99	99	99	99	99 99	III
99	99	99	99	99 99	IV
99	99	99	99	99 99	V
99	99	99	99	99 99	VI
99	99	99	99	99 99	VIII

Va apărea :

Manual de literatură și limbă română, pt. cl. VII

Prețul Cărții Lei 83.60

5 % Taxa Casei C. D. „ „ 4.40

Total Lei 88.—